

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
ΝΑΟΥΣΗΣ

Η προσφορά της Ελλάδας στη Κτηνιατρική Επιστήμη

Η
αρματωσιά
του
Γιαννίτσαρου

Νίκος
Καζαντζάκης

Από την Αρματωσιά του Γιαννίτσαρου
α) πρόσωπος, β) οι πόλες και γ) ο σταυρός
(Φωτογραφία Χρήστου Παλιούγκα)

Νιάουστα μία πόλη από ευεργέτες

Φυλάξτε τὰ τεύχη τῆς «Νιάουστας»

Παλαιὰ τεύχη μπορείτε νὰ προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ Συλλόγου

Ἡ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίζεται στὴν ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον

τῶν συνδρομητῶν τῆς

Παρακαλοῦμε νὰ μεριμνήσετε γιὰ τὴν ἀνανέωση τῆς συνδρομῆς

τοῦ ἔτους 1983

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

1) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ

2) ΜΝΗΜΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΣΑΜΗ ΚΑΡΑΤΑΣΙΟΥ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΕΙΨΟΥΝ
ΑΠΟ ΚΑΝΕΝΑ ΝΑΟΥΣΑΙ-ΙΚΟ ΣΠΙΤΙ

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Νέα διεύθυνση Βασιλέως Κων(ν)τίνου 40, κάθε Δευτέρα Τρίτη Πέμπτη 6-9 ἀπόγευμα.

“ΝΙΑΟΥΣΤΑ”

ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

“Έτος Ζ’ ΤΟΜΟΣ Γ’ Τεύχος 22

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Οδ. Ντινόπουλος, Έλενη Μήτσαλα
Λευκή Σαμαρά, Χρ. Μουχάγιερ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Βασ. Κωνσταντίνου 44

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ:

Γιάννης Καρατσιώλης Γεωπόνος ΔΕΗ τηλ. 22557

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ:

«Αρματωσιά του Γιαννίτσαρου»
του Χρήστου Παλιούγκα

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ — ΕΚΤΥΠΩΣΗ:

«Τυπογραφία» Αντώνη Μαυρογένη
Αντωνίου Καμάρα 3 τηλ. 260-140 και 226-924
Θεσσαλονίκη

Περιεχόμενα

Ίστορικά — Λαογραφικά

ΧΙΟΝΙΔΗ ΓΕΩΡΓ.: Στοιχεία για την επανάσταση στα 1822	4
ΜΠΑΪΤΣΗ ΤΑΚΗ: «Νιάουστα» μια πόλη από ευ- εργάτες	6
ΚΟΕΜΤΖΗ ΜΙΧ.: Νίκος Καζαντζάκης	9
ΑΔΑΛΟΓΛΟΥ ΝΙΚ.: Δημήτρης Ρακτιβάν — Θανάσης Μηνόπουλος	11 13
ΣΒΑΡΝΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤ.: Ιλιάδα και γητέματα	17
ΖΙΑΝΝΗ ΣΤΥΛ.: Η διατήρηση του λαογραφικού μας πλούτου	19
ΣΠΑΡΤΣΗ ΝΙΚ.: Τα Ιονάφια	20
ΠΑΛΙΟΥΓΚΑ ΧΡ. — ΜΠΑΪΤΣΗ ΤΑΚ.: Από την αρματωσιά του Γιαννίτσαρου	22

Λογοτεχνικά — Κοινωνικά

Παιδαγωγικά — Έπιστημονικά

ΜΑΝΙΟΥ — ΒΑΚΑΛΗ — ΜΑΡΚΟΥΛΗ και ΧΑΡΙ- ΤΙΔΗ: Το μοναδικό σύστημα	24
ΓΙΩΤΑ ΧΗΣ: Μία αφορμή για λίγη σκέψη	27
ΞΗΡΟΤΥΡΗ ΙΩΝ.: Τα ναρκωτικά	28
ΒΛΑΧΟΥ ΚΩΝ.: Η προσφορά της Ελλάδας στη Κτη- νοτροφία	32
ΓΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤ. — ΓΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ Ν.: Λίγα λόγια για τα φάρμακα	35

Γεωργικά — Δενδροκομικά

ΘΕΡΙΟΥ ΙΩΑΝ.: Η επίδραση των αλάτων στα οπω- ρωφόρα	37
— Σεμινάριο Γεωπόνων	39
ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΟΔ.: Ανοϊξιά και ψεκασμοί	40

Διάφορα

ΜΠΑΪΤΣΗ ΤΑΚΗ: Η λαϊκή ορχήστρα της Νάουσας	42
--	----

Αγαπητέ φίλε,

Δίνουμε και πάλι το παρόν. Με ιδιαίτερη χαρά παρουσιάζουμε το σημερινό τεύχος. Σήμερα το περιοδικό μας συμπληρώνει τα έξι χρόνια της κυκλοφορίας του. Είναι για μας ένας σταθμός και ένα ξεκίνημα. Προχωρούμε με βήματα σταθερά προς τα μπρός, με πίστη και αυτοπεποίθηση. Πιστεύουμε ότι θα συνεχίσουμε την πορεία, υπερνικώντας όλες τις δυσκολίες οικονομικές και τεχνικές για να σταθεί η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ». Είμαστε αισιόδοξοι, γιατί δίπλα μας βρίσκονται εκλεκτοί συνεργάτες και ο φίλος αναγνώστης.

Αγαπητέ φίλε,

Σήμερα στη «Νιάουστα» δημοσιεύονται στοιχεία όχι πολύ γνωστά γύρω από τον μεγάλο χαλασμό του 1822. Έτσι σιγά σιγά συμπληρώνονται τα κενά της Ιστορικής εκείνης περιόδου. Επίσης δημοσιεύονται αρκετά στοιχεία και φωτογραφίες από την «αρματωσιά του Γιαννίτσαρου»

Αγαπητέ φίλε,

Στο περιοδικό μας φιλοξενούνται ειδικά άρθρα λαογραφικά του τόπου μας, και κοινωνικού περιεχομένου όπως είναι τα «Ναρκωτικά». Και κάτι σημαντικό που ενδιαφέρει τους δεντροκαλλιεργητές της περιοχής και τους γεωπόνους αναγνώστες. Θα δημοσιεύονται στο περιοδικό μας περιλήψεις από τις ομιλίες του Σεμιναρίου Εκπαίδευσης των γεωπόνων που πραγματοποιήθηκε στο Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων στις 27-28/1/83 σε θέματα θρέψης των οπωροφόρων.

Αυτά για σήμερα. Ραντεβού μετά τρεις μήνες

Γειά σας
Ο Ντίν

Έτήσια συνδρομή Ίδιωτών δρχ.	350
Δήμοι Κοινότητες Συν)μοί	800
Έξωτερικού δολάρια	15

"Αγνωστες πληροφορίες του δάσκαλου ΚΩΝΣΤΑΝΤΑ για την Έπανάσταση της Νάουσας στα 1822

1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Είναι γνωστά τα χρονολογικά ζητήματα που υπάρχουν γύρω από τα γεγονότα που έλαβαν χώρα στην πόλη και στην περιοχή της Νάουσας, στα 1822.

Συγκεκριμένα, υπάρχει αμυγδαλινή για το πότε, ακριβώς, κηρύχθηκε η επανάσταση και, ιδιαίτερα, για το πότε τέλειωσε (ή επανάσταση) στη Νάουσα, σε συσχετισμό με την επανάσταση στον Όλυμπο, όπως και για το ύψος των καταστροφών, σε ανθρώπινες ψυχές και σε υλικές ζημιές, και, τέλος, για το σύνολο των χωριών, που πυρπολήθηκαν ή λεηλατήθηκαν από τους Τούρκους, μετά την κατάπαυση του πυρός και την ήττα των Ελλήνων πατριωτών (βλ. για τα σχετικά προβλήματα στη μελέτη του Γιώργου Χ. Χιονιδή, με τίτλο «Νέα στοιχεία για τη χρονολόγηση του «Χαλσισμού» της Νάουσας και των μοναστηριών στα 1822», στο περ. «Μακεδονικά» 21 (1981) σελ. 155 — 166 ή στο περ. «Νάουσα» τεύχος 18 (Ιανουάριος — Μάρτιος 1982), σελ. 4 — 6 και τεύχος 19 (Απρίλιος — Ιούνιος 1982), σελ. 53 — 56, όπου μνημονεύεται και η προηγούμενη βιβλιογραφία).

Η έρευνα όμως συνεχίζεται και είναι πολύ πιθανό να βρεθούν στο μέλλον και άλλα άγνωστα και ανέκδοτα στοιχεία, που θα φωτίσουν όσα σκοτεινά σημεία υπάρχουν και έτσι θα δοθούν, ίσως λύσεις στα σχετικά ερωτήματα.

Το μικρό αυτό (εγκλιπνόμενο) σημείωμα μου έχει σκοπό να γνωστοποιήσει στους πολλούς μία καινούργια πληροφορία, που διασώθη-

κε από τον γνωστό διδάσκαλο (και δάσκαλο του Γένους) Γρηγόριο Κωνσταντά, που καταγόταν από τις Μηλές του Πηλίου (του Βόλου).

Θα πρέπει να προσημειώσουμε ότι το κείμενο τουτο συμπεριλαμβάνεται σε ένα δισέλιδο (χειρόγραφο) σημείωμα, που έστειλε ο Κωνσταντάς (στα 1828) στον Κυβερνήτη

Ίστορικό σημείωμα του ΓΙΩΡΓΟΥ ΧΙΟΝΙΔΗ δικηγόρου Βεροίας

Ιωάννη Καποδίστρια και αποτελεί απάντηση στο ερώτημα, που του τέθηκε για τη συμβολή των διαφόρων διαμερισμάτων της χώρας στην επανάσταση του 1821. Τουτό ζήτησαν (1828), από τον Καποδίστρια, οι «Μεγάλες Δυνάμεις», γεγονός που ανάγκασε τουτό να προσρύνει στη βοήθεια και στις γνώσεις εκείνων, που μπορούσαν να του προσφέρουν ελεγμένες και σωστές πληροφορίες. Ανάμεσά τους ήταν, λοιπόν, και ο Κωνσταντάς.

Τα στοιχεία του Κωνσταντά χρησιμοποιήθηκαν από τον Καποδίστρια για τη σύνταξη του όριστικού επομνήματός του, όπου όμως καταγράφηκαν πιο συνοπτικά και όχι, ακριβώς, όπως είχαν δοθεί.

Γονιζάμε, βέβαια, μέχρι τώρα το σχετικό κείμενο του Γ. Καποδίστρια, όχι όμως και το αντίστοιχο του Κωνσταντά, το οποίο έμεινε ανέκδοτο μέχρι το 1981, δηλαδή 163 χρόνια, αν και παρουσιάζει πολύ ενδιαφέρον, βλέπουμε αλλά και το σημείο εκείνο, όπου δίδονται οι πληροφορίες του για την επανάσταση

στη Μακεδονία (δηλαδή στη Χαλκιδική, στον Όλυμπο και στη Νάουσα).

2. ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Είναι όμως καιρός πια να καταχωρίσουμε εκείνο το μέρος των ειδήσεων του Κωνσταντά, που αφορούν στην επανάσταση του Όλμπου και κυρίως της Νάουσας, σύμφωνα με τη δημοσίευσή του, που έχουμε ο καθηγητής της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών Βαγγέλης Σκουβαράς, σε πρόσφατο (πιο γενικό) βιβλίο του (με τον τίτλο «Από το λειμών της παράδοσης, Πηλιορείτικα, τόμ. Α', Αθήνα 1981, σελ. 119 — 126).

Τούτο έχει ως εξής:

«Ο Όλυμπος επανέστη το 1822 έτος, περί τα τέλη Μαρτίου και περί τα τέλη Απριλίου επανέστη ή Νάουσα με τα περίξ χωρία, περίπου 80, όλα χριστιανικά. Εκράτησαν ή επανέστησαν έως τα μέσα Μαΐου. Είς όλον τούτο το διάστημα έγιναν μάχαι αδιάκοποι και σημαντικοί μάχαι εις την Νάουσαν έπεσαν έως 13 χιλιάδες Έλληνες των καταργόντων εις την πόλιν και ταύτα περιέτοι 17 χιλιάδες αιχμαλωτίσθησαν έως 15 χιλιάδες γυναίκες και παιδιά. Των δε σωθέντων Ελλήνων οι μὲν όπλισμένοι έμνημον μετά των καπτανέων εις τα κατά την Αιτικήν και Ανατολικήν Ελλάδα στρατόπεδα και αγωνίζονται υπέρ της πατρίδος και πίστεως μέχρι της σήμερον. Οι δε σημαντικώτεροι πολιτικοί εις τας νήσους Σκιάθον, Σκίπτερον, Εύβοιαν, Πελοπόννησον, Σύρον και άλλαχού. Τα δε επαναστάτα χωρία έγιναν πυ-

— "Αγνωστες πληροφορίες του δάσκαλου ΚΩΝΣΤΑΝΤΑ

ρίκωντα όλα».

Ἀξιοσημείωτο είναι ότι ο Κωνσταντῆς ἔγραψε στο ἀρχικό σχέδιο τοῦ σημειώματός του ότι ἡ ἐπανάσταση στὴ Νάουσα ἔγινε «περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου», ὅστερα ὁμως ἔσβησε, ἴδιος, τὸ σημεῖο τοῦτο καὶ ἔγραψε «καί... ἡμέρας», τὸ δὲ σχετικὸ κενὸ συμπλήρωσε Σκουβαράς μὲ τὶς λέξεις «μετ' ὀλίγας» (δηλαδή ἡμέρας).

Ἀξίμα, νομίζω, ὅτι εἶναι χρήσιμο νὰ ἀναδιωσιμεντῇ ἐδῶ καὶ τὸ σημεῖο ἐκεῖνο τῆς ἐκθέσεως τοῦ Ἰω. Καποδίστρια, πὺν ἀναφέρεται στὴν ἐπανάσταση τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Νάουσας:

«Ὀ λ υ μ π ο ς. Οἱ Ὀλύμπιοι ἔλαβον τὰ ὄπλα περὶ τὰ τέλη Μαρτίου τοῦ 1822, ἐνώθησαν μετ' οὐ πολὺ μὲ τοὺς κατοίκους τῆς Νιαούσης καὶ τῶν πέριξ μερῶν καὶ συμμετείχαν τῆς τύχης των. Κατοικήσαντες μετὰ ταῦτα ἀμρότεροι εἰς τὰς νήσους τῆς Σκιάθου, Σκοπέλου κ.λ.π...».

3. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.

Ἀπὸ τὴν ἀντιπαροβολὴ καὶ τὴ συγκριτικὴ μελέτη τῶν δύο τούτων κειμένων, τοῦ Ἰω. Καποδίστρια (πὺν ξέραμε ἥδη) καί, τοῦ ἀνέκδοτου μέχρι τελευταῖα, τοῦ Κωνσταντῆ προκύπτουν τὰ ἑξῆς συμπεράσματα:

Α'. Ἡ ἐπανάσταση στὸν Ὀλυμπὸ προηγήθηκε, ὅπωςδήποτε, σὲ σχέση μὲ τὴν ἐπανάσταση τῆς Νάουσας, ὅπως ἀνέπτυξα καὶ στὴν προαναφερόμενη μελέτη μου.

Β'. Δὲν εἶναι ἀκριβὲς ὅτι ἡ ἐπανάσταση κράτησε (στὸν Ὀλυμπὸ ἢ στὴ Νάουσα) μέχρι τὰ μέσα τοῦ Μαΐου (τοῦ 1822).

Γ'. Εἶναι ἐντεπωσιακοὶ (καί, προφανῶς, ὑπερβολικοὶ) οἱ ἀρισμοί, πὺν δίνει Κωνσταντῆς γιὰ τὶς ἀ-

πώλειες τῶν Ἑλλήνων ἀλλὰ καὶ τῶν Τούρκων στὴ Νάουσα, ὅπως καὶ γιὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν γυναικοπαίδων, πὺν αἰχμαλωτίστηκαν.

Δ'. Ἐπιβεβαιώνεται τὸ γεγονός, ὅτι οἱ Τούρκοι πυρπόλησαν 80 χωριά, περίπου, τῆς περιοχῆς τῆς Νάουσας (ἀλλὰ, βέβαια, καὶ τῆς Βέ-

ρραιας, τῆς Ἐδεσσας καὶ τοῦ κάμπου), γιὰτὶ κάτοικοί τους εἶχαν λάβει μέρος στὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα, ὅπως, ἄλλωστε, γνωρίζαμε καὶ ἀπὸ ἄλλες πηγές.

Σιγά - σιγά, λοιπόν, ξετυλίγεται τὸ κουβάρι τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἡρωϊκῆς καὶ αἱματοβαμμένης μακεδονικῆς γῆς...

ΑΡΑΠΙΤΣΑ 1982

Καὶ νὰ κυλοῦνε, τὰ νερά τῆς Ἀράπιτσας
Κι ἐγὼ νὰ μὴν ἀκούω τὸ τραγούδι τους.
Κι ἐγὼ νὰ στέκομαι βουβός, μαρμαρωμένος λὲς,
καὶ ν, ἀκούω κάποιες φωνὲς ἀπόμακρες μὰ καὶ τόσο
ἐντονες,

μακρινές, μὰ καὶ τόσο κοντινές.
Χτεσινές, ν' ἀκούω φωνές, σημερινές καὶ αἰώνιες.
Καὶ νὰ κυλοῦνε, τὰ νερά τῆς Ἀράπιτσας.
Κι ἐγὼ νὰ μὴν ἀκούω τὸ τραγούδι τους,
μὰ ν' ἀκούω, τῶν Ναουσαίων γυναικῶν τὸ τραγούδι.
Τραγούδι ἦθους κι ἀρετῆς, λεβεντιάς κι
ἐλευθερωσύνης:

— Καλύτερα μᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωή....

— Λευτερὰ ἢ θάνατος....

Καὶ νὰ κυλοῦνε, τὰ νερά τῆς Ἀράπιτσας,
ἐνώνοντις τὸ 1822 μὲ τὸ 1982 καὶ τὸ ἐπέκεινα,
τὸ αἰώνιο.

ΧΡΗΣΤΟΣ Β. ΧΕΙΜΩΝΑΣ

Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ὁ ἀληθινὸς ἥρωας τῆς ἱστορίας τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν εἶναι κυρίως αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος, ἀλλὰ ὁ πατέρας του Φίλιππος. Ὁ συγγραφέας ἐνὸς ἔργου δὲν λάμπει ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ὅσον ὁ ἡθοποιός, ὁ Φίλιππος δὲ ἦταν ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος συνέβαλε καὶ προετοίμασε μεγάλο μέρος τῶν μεγάλων κατορθωμάτων, τὰ ὁποῖα ἔφερε σὲ πέρας ὁ γιὸς του καὶ αὐτὸς ἔθεσε τὰ θεμέλια τοῦ μεγάλου κτιρίου, τὸ ὁποῖο ἐκεῖνος ἀνήγειρε καὶ ἐσφυρηλάτησε τὰ ἀπαιτούμενα γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸν ἐργαλεία. Καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ εἶχε ἤδη ὀρχιστεῖ καὶ τὴν ἐκστρατεία κατὰ τῶν Περσῶν, ὁπότε τὸν ἀνήρπασε ὁ θάνατος.

Οὐέλλας

«ΝΙΑΟΥΣΤΑ», ΜΙΑ ΠΟΛΗ ΑΠΟ ΕΥΕΡΓΕΤΕΣ

Συνέχεια από το 19ο τεύχος

19. Το σχολείο του 'Αγιά Μηνά (1ο και 2ο)

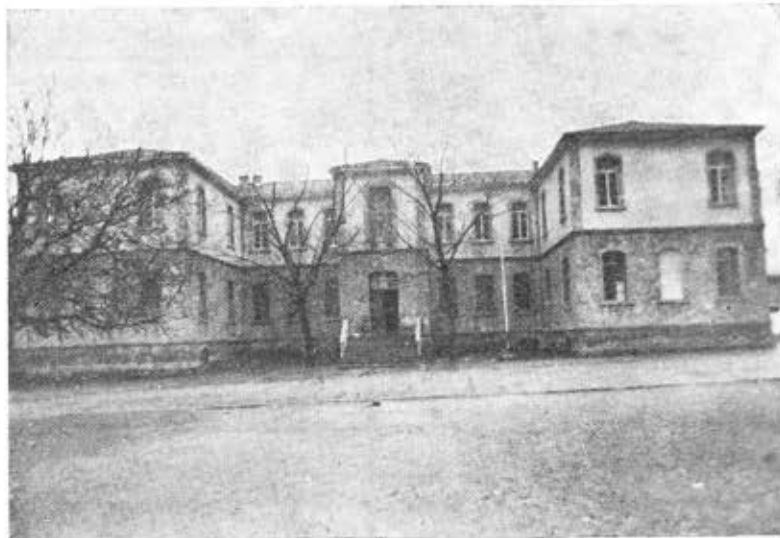
Είναι σχολείο που χτίστηκε με χρήματα των Ναουσαίων μεταναστών της 'Αμερικής. Οι Ναουσαίοι της 'Αμερικής ανταποκρίθηκαν στην αίτηση της τότε επιτροπής άνεγέρσεως που αποτελούνταν από τους Θεοδόσιο Χ' 'Δημητρίου, 'Αντώνιο Φεΐδαρη, Διομήδη Γκαρνέτα, 'Αναστάσιο Μπίλη, Αύξεντιο Χ' 'Δημητρίου και Κων) νο Χατζημαλούση ως πρόεδρο και διαχειριστή.

Πρέπει να τονισθεί ότι οι Σύλλογοι των Ναουσαίων της Νέας 'Υόρκης και Βοστώνης συνέβαλαν πολύ στην άνεγερση του Σχολείου. Στην προσπάθεια αυτή αξιόλογο ρόλο έπαιξε και ο Θεόδωρος Γ. Μπορδάνος.

"Ετσι το 1911 θεμελιώθηκε το σχολείο που είχε οχήμα Π και ήταν δίπατο όπως ακριβώς είχε προγραμματισθεί. Στα εγκαίνια παραβρέθηκαν ο Θ. Μπορδάνος, ο πρωτοσύγγελος, ο δήμαρχος Κ. Χ' 'Μαλούσης, ο εκπρόσωπος της Τουρκικής Κοινότητας, ο Χότζας καθώς και πλήθος λαού, μέλη του «πούπουλου», μαθητές, Φιλαρμονική και πολλοί άλλοι.

Μία επιγραφή στην πόρτα του σχολείου μας λέει

ΤΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΕΝ Ν. ΥΟΡΚΗ
ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΝΑΟΥΣΑΙΩΝ ΟΜΟ-

Του Τάκη Μπαΐτη

ΝΟΙΑ
ΤΟΥ ΕΝ ΒΟΣΤΩΝΗ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ
ΝΑΟΥΣΑΙΩΝ ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗ
ΦΙΛΟΜΟΥΣΩΝ ΝΑΟΥΣΑΙΩΝ

"Άλλη μία επιγραφή μας υπενθυμίζει.

ΕΘΕΜΕΛΙΩΘΗ ΤΟ 1911
ΑΠΟΠΕΡΑΤΩΘΗ ΤΟ 1926
ΔΑΠΑΝΑΙΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ
ΝΑΟΥΣΗΣ ΤΩΝ ΦΙΛΟΜΟΥΣΩΝ
ΕΥΕΡΓΕΤΩΝ ΝΑΟΥΣΑΙΩΝ

ΚΑΙ ΤΗ ΑΡΩΓΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ
ΚΡΑΤΟΥΣ

Το Σχολείο λειτούργησε ως τις 10 Σεπτεμβρίου του 1944. Την μέρα αυτή κήκε από τους Γερμανούς κατά την αποχώρησή τους από την Νάουσα. Ήταν ένα απ' τα τελευταία θύματά τους. Έπισκευάστηκε αργότερα. Μία επιγραφή μας υπενθυμίζει.

ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΘΗ ΔΑΠΑΝΑΙΣ
ΒΑΣΙΛΕΩΣ
ΠΑΥΛΟΥ Α'
ΕΝ ΕΤΕΙ 1951

Το κτίριο στεγάζει δυο σχολεία το 1ο και το 2ο. Κάθε σχολείο λειτουργεί ξεχωριστά και ανεξάρτητα, το ένα από το άλλο.

Θεμελίωση του σχολείου του Ἁγίου Μηνά (1911)

20. Τὸ μοναστήρι τῆς Ὑπαπαντῆς

Βρίσκεται χτισμένο στίς πλαγιές τοῦ Ἀνατολικοῦ Βερμίου οὐδ' ὑψόμετρο 800 περίπου μέτρων. Τὸ σημερινὸ μοναστήρι πῆρε τὴν θέσιν του πάνω σὶδ παλιδ καταστραμμένο ἀπὸ σεισμὸ Βυζαντινὸ μοναστήρι. Ἀπὸ τὸ παλιδ μοναστήρι σώζονται μόνο ὀσά καλο γήρων ποὺ δυστυχῶς ἔχουν καταστραφεῖ κατὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ σημερινοῦ. Σώζονται σήμερὰ τμήματα ἀπὸ παλιὰς βυζαντινὰς εἰκόνες στίς ὁποῖες ἀναγνωρίστικε ἡ τεχνοτροπία τοῦ Μανουῆλ Πανοῦλῆνου.

Στὶ Νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας ὑπάρχει ἡ φωτογραφία τῆς ἰδρύ-

τριας καὶ πὺδ κάτω εἶναι γραμμὲ να τὰ ἐξῆς

«Τὸ ἔτος 1921 ὄνειρευθεῖσα τὸν τόπον τῆς Μονῆς ἀφοῦ ἐκτέλεσεν ἀγίασμόν ὑπὸ τοῦ ἱερέως Παπαγιώργη Λυμπινιά ἐξεκίνησεν μαζί με ἄλλους κατοίκους τῆς Ναούσης, περιοχῆς Μπατανίων (Θ. Ράϊου, Μπαταντζῆδες, Στεφανάδες, Ζιώταν, Μπαῖτσον, Γιάντσηδες κ.ἄ.) ἤρχισαν νὰ καθαρίζουν τὸν ἄγριον τόπον. Ἡ Μονὴ εὗρεθη τὴν 5ην Κυριακὴν τῶν ἔξερων νήσεων, βοηθεῖα θαύματος. Τὴν εἰκόνα εὗρεκαν ὁ Χρῆστος Στεφας καὶ ὁ Νικόλαος Μπαταντζῆς.

Ἀργότερον συγκεντρώσασα ἀπὸ ἐράνων διαφόρα ποσὰ καὶ βοήθεια ὄλων τῶν Ναουσαίων καὶ

τῶν κτιστῶν Ἀθ. Παπαδόπουλου, Ἰωαν. Μυλωνᾶ, Δ. Δημοκῆ, Τ. Τοίγκαρη κ. ἄ. ἐκτίσεν τὴν ἐκκλησίαν τὰ σπῆτια καὶ ἤνοιξεν τὸν δρόμον. Ἀσκήτευσεν εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν ἀρκετὰ ἔτη (1921 - 1944) ὁπότε λόγω τῶν συνθηκῶν τὰ παιδιὰ τῆς τὴν ἔφεραν εἰς τὴν Νάουσαν. Ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 112 ἐτῶν καὶ ἔβλεπε τακτικὰ τὸ ὄραμα τῆς Ὑπαπαντῆς. Τὰ ὀσά τῆς κατ' ἐπιθυμίαν τῆς μεταφέρθη καν εἰς τὴν Μονήν. Ἀργότερον πολλοὶ ἐτίμησαν τὴν ἐκκλησίαν περισσότερον ὁμως ὁ ὀρειβάτης Πέτρος Σημοιώκιος, διάδοχος τῆς ἰδρύτριας».

ΕΥΓΕΝΙΑ ΡΑΪΟΥ 1844 - 1957
Ἡ ιδρύτρια τῆς Ἐκκλησίας

Ἐπίσης ὑπάρχουν γραμμένα
καὶ τὰ ἑξῆς:

ΑΝΗΓΕΡΘΗ
ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΕΥΓΕΝΕΙΑΣ
ΑΝ. ΡΑΪΟΥ
ΚΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΥΛΑΒΩΝ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ
ΜΗΝΙ ΑΠΡΙΛΙΩ 1921

Στὸ τέμπλο εἶναι γραμμένα τὰ
παρακάτω

ΔΑΠΑΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ
Μ. ΜΠΟΥΤΑΡΗ 1928

Ἡ καρπάνα φέρει τὴν πρὸ κάτω
ἐπιγραφή

Δωρεὰ Ἀγγελάκη Σιούλα 1926

Τὰ πλήθη τῶν πιστῶν ποὺ ἐ-
πισκέπτονται τὸ μοναστήρι τὴ μέ-
ρα τῆς γιορτῆς τοῦ δὲ Λησμονοῦν

ΕΠΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΕΥ-
ΓΕΝΟΥΛΑΣ Α. ΡΑΪΟΥ

Ἔργυ Δ. Παπαγεωρ-
γίου φωτογράφου.

νὰ ἐπισκεφθοῦν ἐπίσης καὶ τὸ ἀ-
σκητήριό του (Μιά μικρὴ σπηλιά
μὲ εἰκόνες καὶ κανδήλια) καὶ νὰ
πάρουν μαζί τους τὴ βοήθεια τῆς
Παπαντῆς προστάτιδας τῆς Μά-
νας.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Μόλις κυκλοφόρησε τὸ βιβλίο

«Μνήμη Δημητρίου Τσάμη Καρατάσου»

τοῦ Κώστα Κ. Παπουλίδη

ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΤΟ Τιμὴ 150 δρχ.

Νάουσα γραφεῖα Συλλόγου Βασιλέως Κωνσταντίνου 44
καὶ τηλέφωνο 22.575 Λευκὴ Σαμαρᾶ.

Θεο)νίκη τηλέφωνο 822134 καὶ 260150 Κ. Ζεγγίνη

Στις 18 Φεβρουαρίου, ημέρα Παρασκευή, συμπληρώνονται φέτος έκατό χρόνια από τότε που γεννήθηκε στο Ήράκλειο της Κρήτης, ο Νίκος Καζαντζάκης. Για τη ζωή και το έργο του Καζαντζάκη πολλά έχουν γραφεί και πολλά γράφονται καθημερινά. Ωστόσο, ή επέτειος των 100 χρόνων από τη γέννηση του κορυφαίου αυτού πνευματικού ανθρώπου των Ελληνικών Γραμμάτων, δίνει την ευκαιρία για μια βαθύτερη ανάλυση του έργου του και μια ορθότερη τοποθέτηση του ανθρώπου στην πνευματική ζωή της εποχής μας.

Ο Καζαντζάκης όσο ζούσε δημιουργήσε γύρω του ένα θρόνο. Τα πολυάριθμα συγγράματά του, ή παγκόσμια δόξα του, ό ασκητικός βίος του, τά αλληπάλλληλα ταξίδια του, ό δημόσιος έπαινος αλλά και ή έντονη άμφισβήτηση που προκάλεσε, έφτασαν με τό παραπάνω για να περιβληθεί τό πρόσωπό του με μυθική αίγλη. Ο φιλοσοφικός στοχασμός που άναπτύχθηκε άπ' την άρχή ακόμα της ζωής του, προκαλεί άληνό τρόμο για την πληρότητα, την έκταση και τη βαθειά διεισδυτικότητά του. Έξασοχής παρουσιάσθηκε σαν ένας άντιλεγόμενος λόγος, άλλοτε λόγος ίνδοκρατούμενος και άλλοτε άπήχηση της άρχαίας έλληνικής σκέψης. Ο σκοπός του, διαράβηκε καθαρά από μια δική του νεανική έξομολόγηση: «Θέλω να σχηματίσω μια άτομική, δική μου αντίληψη της ζωής, μια θεωρία του κόσμου και του προσορισμού του ανθρώπου, και σύμφωνα μ' αυτή, συστηματικά και μ' όρισμένο σκοπό και πρόγραμμα, να γράφω — ό,τι γράφω» (Γράμμα από τό Παρίσι, 4 Ίαν. 1908, Πέτρου Μαρκάκη «Ανέκδοτα Γράμματα του Νίκου Καζαντζάκη», Περιοδ. «Καινούρια Έποχή», Αθήνα, Φθινόπωρο 1959, σελ. 35).

Αλλά ως περιορισθούμε στο θέ-

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

Ένας γνήσιος ταξιδιώτης

μα μας. Ο Καζαντζάκης υπήρξε μέγας όδοιπόρος. Όπλισμένος με μια φλογερή ιδιοσυγκρασία και μια έξορμητική φύση ταξιδεύει άσταμάτητα. Έπισκέπτεται όλες τις γωνιές της γής και ψάχνει να βρει την αλήθεια σ' όλα τά μήκη και τά πλάτη του πλανήτη μας: «Μιά από τις μεγαλύτερες λαχτάρες της ζωής μου

τική του άνησυχία, όταν κατορθώνει ν' άδράξει τό ουσιαστικό περιεχόμενο του κάθε τόπου που επισκέπτεται. Η στάση του είναι ή στάση ενός ανθρώπου που ταξιδεύει έπειδή τον τρώει ό δέμονας της μάθησης και της αλήθειας, ενός άνήσυχου και πυρετώδους ανθρώπου, που όστέσο άντικρύζει τά πράγματα με βλέμμα σίγουρο και ρεαλιστικό.

Του Μιχαήλ. Ν. Κουϊμτζή

— όμιλογεί ό ίδιος στο βιβλίο του «Αναφορά» σ. 187 — στάθηκε πάντα τό ταξίδι, να βλέπω και να μη χορταίνω, καινούριες θάλασσες και στεριές κι ανθρώπους κι ιδέες, κι έπειτα να σφαλνώ τά μάτια και να νιώθω τά πλούτη να κατασταλαίνουν μέσα μου». Στις άδιάκοπες ταξιδιωτικές περιπλανήσεις του δέν περιορίζεται άπλώς να επισκέπτεται τις πολιτείες που αγάπησε και τά μνημεία που θαύμασε, αλλά προσπαθεί να ζήσει ό ίδιος και να κατανοήσει την πραγματική ζωή των τόπων όπου ταξίδεψε. Δέν άναζητεί, όπως συνήθως συμβαίνει, τό ώραίο και τό θαυμαστό, αλλά κνηγάζει τό άληθινό και τό ουσιαστικό, ό,τι δηλαδή συγκινεί και κυριεύει τη ψυχή του.

Ο Καζαντζάκης ταξιδεύει για να γνωρίσει. Απαλλαγμένος από την εύαισθησία και τη λυρική άναπόληση θέτει μοναδικό σκοπό στα ταξίδια του τον στοχασμό και την άκοίμητη παρατήρηση. Και τότε μόνο κατα καταλαγιάζει ή άποδημητική του διάθεση και ή ταξιδιω-

Τόν Οκτώβριο του 1925, διακόπτει τη συγγραφή της έποποιίας του, της «Οδύσσειας» (που την άρχισε τό χειμώνα του 1924 — 25 και κατάφερε ως τό καλοκαίρι να γράψει τις πρώτες έξι ραφωδιές) και φεύγει για τη Σοβιετική Ένωση, ως άπεσταλμένος μιας άθηναϊκής έφημερίδας. Τόν επόμενο χρόνο, παίρνει διαζύγιο από την πρώτη του γυναίκα και έπιχειρεί νέα ταξίδια ως άπεσταλμένος άλλης άθηναϊκής έφημερίδας: στην Παλαιστίνη και Κύπρο (Απρίλιος - Μάιος 1926, όπου συμμετέχει ή Έλένη Σαμίου, ή μέλλουσα δεύτερη γυναίκα του), στην Ίσπανία (Αύγουστος - Σεπτέμβριος 1926), στην Ίταλία (Οκτώβριος 1926), στην Αίγυπτο και στο Σινά (Δεκέμβριος 1926 - Ίανουάριος 1927). Ταξίδια άλλεπάλλληλα κι έξοντωτικά. Ο Καζαντζάκης, όμως άφου άπομονώνεται για λίγο στις έρημιές της Αίγινας για να συνεχίσει τη συγγραφή της «Οδύσσειας», άνοίγει και πάλι τανιά για νέα ταξίδια σαν ή φλόγα του ξενιτεμού ξαναφουντώνει μέσα του. Έπισκέπτεται και πάλι τη Σοβιετική Ένωση πρώτα κατά τον Οκτώβριο - Δεκέμβριο του 1927 καλεσμένος από τη Σοβιετική Κυ-

βέρνηση και ύστερα από τον 'Απρίλιο του 1928 ως τον 'Απρίλιο του 1929, όταν τότε μαζί και τότε χωριστά τον Παναίτ 'Ισνράτι, ο Καζαντζάκης δοκιμάζει να συνδεθεί με τη ρωσική πραγματικότητα, περιοδεύοντας τους τόπους της Σοβιετικής Ένωσης (Βόλγα, 'Αστραχάν, Κασπία, 'Αζερμπαϊτζάν, Γεωργία, 'Αρμενία, Τουρκεστάν, Σιβηρία). Παράλληλα, στίς περιπλανήσεις του αυτές διασκεδάζει και γεύεται τη ζωή ως το έπαρκο σημείο της. 'Αργότερα, όταν πια θα έχει αποκτήσει διεθνή φήμη ο Καζαντζάκης για τις διασκεδάσεις του αυτές θα γράφει:

«Ξεχνώ το φούρνο που έχω ανοίξει και τα ψωμιά που ζυμώνω, γράφω κ' εγώ με μεγάλα κόκκινα γράμματα επάνω από την πόρτα μου: «Χαζαίν πιρούιτ» και κάνω το κέρι μου. Γελώ, χοντρολογώ, κλώθω αλήθειες και ψευτιές, ανασταίνω νεκρούς αγαπημένους. Να ξεσκάσω κ' εγώ λίγο να προφτάσει και μένα το άχρειό μου να γελάσει να γυρίσει και μια στιγμή ο νους μου τη ράχη του στην άβυσσος». («Χαζαίτ» πιρούιτ! «Ο νοικοκύρης, διασκεδάζει!» Έτσι έγραφε ένας Έλληνορώσος φουρνάρης στην πόρτα του, όταν έκλεινε το μαγαζί του και το 'ρινχε στο χαρκόπι).

Πέντε βιβλία ταξιδιωτικών εντυπώσεων είναι ο καρπός της συγγραφικής δραστηριότητά του στην περίοδο αυτή: «Ταξιδεύοντας» (1927), «Τι είδα στη Ρουσία» (δυνό Τόμοι, 1928), «'Ιαπωνία» (1937), «'Ιαπωνία - Κίνα» (1938) και «'Αγγλία» (1941). Στα βιβλία του αυτά, ο Καζαντζάκης, δεν περιγράφει επιφανειακά τους ξένους τόπους που επισκέφθηκε, αλλά με ανεπτυγμένη την περιπλανητική του περιέργεια, με ακονισμένο το κρατικό του βλέμμα, επιδιώκει να επιβεβαιώσει την

ορθότητα και την αλήθεια της δικής του πίστης και προσπαθεί να την αιτιολογήσει και να την δικαιώσει με ζωντανά παραδείγματα, παρμένα από τη σύγχρονη ζωή όσο το δυνατό περισσότερων τόπων. Αυτή την πίστη και αυτή τη στάση του αντίκρου στον κόσμο ζητάει γενικά να δικαιολογήσει, πρώτα στον εαυτό του και ύστερα στους άλλους.

Και η πίστη του αυτή είναι ο αγώνας, η μάχη, η στράτευση, η αδιάκοπη ανάβαση προς τα πάνω, η επίμονη και διαρκής πορεία προς τα εμπρός. Η θεώρηση αυτή της ζωής και η αντιμετώπισή της γενικότερα, διατυπώνεται βέβαια και ανεπίσημα πλατειά, κατά τρόπο πολύ συναρπαστικό στην «'Ασκητική» του, αλλά μπορούμε και μέσα στα ταξιδιωτικά του βιβλία να συναντήσουμε ανάλογες διατυπώσεις και επιβεβαιώσεις αυτής της ατομικής του πίστης.

Με την έκδοση των βιβλίων του αυτών, ο Καζαντζάκης, ανοίγει στο είδος αυτό της ταξιδιωτικής λογοτεχνίας μια νέα σελίδα στον τόπο μας. Το έτος «1927», έτος που κυκλοφόρησε το πρώτο του βιβλίο «Ταξιδεύοντας» θεωρείται έτος έορτιο για την Ελληνική Ταξιδιωτική Λογοτεχνία. Μέχρι τότε, όσα βιβλία ταξιδιωτικών εντυπώσεων είχαν κυκλοφορήσει, πλησίαζαν, με ελάχιστες εξαιρέσεις, περισσότερο το ταξιδιωτικό ρεπορτάζ και λιγότερο την ταξιδιωτική λογοτεχνία. Όποιος περιγράφει απλώς το ταξίδι του σ' έναν ξένο τόπο, όποιος δίνει ενδιαφέροντες και σωστές πληροφορίες για την κοινωνική κατάσταση, τα ήθη και τους θεσμούς μιας μακρινής και άγνωστης χώρας, όποιος θέλει να κατατοπίσει, να πληροφορηθεί και κατά κάποιο τρόπο να διδά-

ξει τον αναγνώστη δεν μπορεί να θεωρηθεί πως κάνει λογοτεχνία: κάνει ασφαλώς ρεπορτάζ. Έκείνο που έχει αποφασιστική σημασία για τον διαχωρισμό της γνήσιας ταξιδιωτικής εντύπωσης από το ρεπορτάζ είναι η πρόθεση του ταξιδιώτη. Μ' άλλα λόγια, ό,τι σώζει την ταξιδιωτική εντύπωση και την ανεβάξει στο επίπεδο της λογοτεχνικής δημιουργίας δεν είναι το καλό γράφημα, ή απλή και πιστή περιγραφή ή ό,τιδήποτε άλλο, αλλά η προσωπικότητα του ταξιδιώτη. Ό,τι της δίνει λογοτεχνική σημασία και αξία δεν είναι η αδιάκοπη παρέλαση τοπίων και πολιτειών που φημίζονται για την ομορφιά και τη γραφικότητά τους, αλλά η προσωπική στάση του ίδιου του ταξιδιώτη αντίκρου στους τόπους, όπου ταξίδευε και περιπλανήθηκε. Όπως έγραψε κι ένας άλλος ακούραστος ταξιδιώτης, ο πρόσφατα χαμένος Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος (1901 — 1982) — στο βιβλίο του «Σκαρβαίος ο Έρως» — «ό γνήσιος ταξιδιώτης παίρνει από το ταξίδι ό,τι θα ποθούσε να πάρει και όσο αυτό διαρκεί, αναζητεί ολοένα τον εαυτό του».

Ο Καζαντζάκης υπήρξε ένας γνήσιος ταξιδιώτης. Ταξίδευε, περιπλανήθηκε, αναζητήσε τις απαντήσεις στα ερωτήματα που έθεσε στον εαυτό του και περιέλαβε στα βιβλία του ό,τι αληθινά συγκίνησε τη ψυχή του.

Και όπως ο ίδιος ισχυρίσθηκε ότι «ό γνήσιος ταξιδιώτης βρίσκει, ταξιδεύοντας, ό,τι μέσα του έχει και δημιουργεί πάντα ο ίδιος τη χώρα όπου περιοδεύει» μ' έδωσε με τα βιβλία του, τις χώρες που ο ίδιος δημιούργησε με καταλυτικές περιγραφές και σκέψεις βαθύτατα Φιλοσοφικές.

Φεβρουάριος 1983

**«Τά ανθρώπινα δέν
κυβερνοῦν οἱ ὑλικές
ἀλλ' οἱ ἠθικές
δυνάμεις»**

Κ. ΠΑΠΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΡΑΚΤΙΒΑΝ

Ὁ Δημήτριος Ἐμμανουήλ Ρακτιβάν γεννήθηκε τὴν 2 Ἀπριλίου τοῦ 1837 στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου εἶχε καταρῦγει ἀπὸ τὴ Βέροια ἡ οἰκογένειά του, μὲ τὶς συγγενικές οἰκογένειες Γεμιντζόγλου καὶ Βικέλα ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀνεπιτυχή ἐπανάσταση τῶν Ἑλλήνων τῆς περιοχῆς Νάουσας - Βέροιας τὸ 1822.

Ὅσοτερά ἀπὸ τὶς ἐγκυκλοπαιδικές σπουδές του ἀσχολήθηκε κυρίως μὲ τὸ ἐμπόριο ὑφασμάτων (χαβλιά) ὑφαντὰ προσόηια καὶ τὰ ὁποῖα κατασκευάζονταν στὴν περιοχή Βέροιας καὶ στὴν ὁποία ἤρμαζε τέτοια βιοτεχνία καὶ θεωροῦνταν τὰ καλύτερα σ' ὁλόκληρη τὴν Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία, ἀκόμα καὶ στὴν Ἀγγλία, ὅπου (Μάντσεστερ) γεννήθηκε ὁ γιὸς του Κωνσταντῖνος.

Ἦταν εὐγενεὺς, ταπεινὸς καὶ ἡσυχὸς χαρακτήρας. Τὸ 1864 παντρεύτηκε τὴ Μαρία Δ. Ἰσμουρίδου ἀπὸ τὴν ὁποία ἔκανε δέκα παιδιά ἀπὸ τὰ ὁποῖα σπουδαιότερος ἀναδείχθηκε ὁ Κωνσταντῖνος ποὺ ἔγινε πρῶτος Ἑλληνας διοικητὴς τῆς Μακεδονίας ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσή της, Πρόεδρος τοῦ ἐπανδρουθέντα Συμβουλίου Ἐπικρατείας, Πρόεδρος Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Πρόεδρος τοῦ Δικηγορικοῦ συλλόγου Ἀθηνῶν, πολλές φορὲς Ὑπουργὸς καὶ φημισμένος νομικὸς...

Ὁ Δημήτριος Ρακτιβάν εἶχε μεγάλη ἐκτίμηση στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ στὰ χρόνια τῆς παραμονῆς του ἐκεῖ ἀπέκτησε μεγάλη περιουσία σὲ κινητὰ καὶ ἀκίνητα.

Εἶχε ἓνα χάνι, δώροφο σπίτι μαγαζιά καὶ πολλὰ ἄλλα καὶ στὴ Βέ-

**Γράφει ὀλογοτέχνης
ΝΙΚΟΣ ΑΔΑΛΟΓΛΟΥ**

ροια ἀπὸ τὴν πατρικὴ του κληρονομία τὸ περιήγημα ἀρχοντικὸ τῆς «Ρακτιβανούδας», ποὺ θεωροῦνταν ἔνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα δείγματα τῆς μακεδονικῆς ἀρχιτεκτονικῆς ποὺ κατεδαφίστηκε στὰ χρόνια μας. Λεπτομέρειες ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ νὰ

βρεῖ στὸ βιβλίο μου «Βεροιώτικα Λαϊκὰ Σπίτια ποὺ χάθηκαν» μελέτη 1976.

Τὸ 1877 ὁ Δημήτριος Ρακτιβάν ἐγκαταστάθηκε μὲ τὴν οἰκογένειά του στὴν Ἀθήνα ὅπου καὶ πέθανε τὴν 4η Φεβρουαρίου 1893. Ἡ εἶδηση τοῦ θανάτου του προκάλεσε μεγάλη λύπη στοὺς κατοίκους τῆς πόλης μας γιατί ἐκτιμῶνταν πολὺ ἀπὸ ὅλους γενικά.

Ὁ Δημήτριος Ρακτιβάν ὑπῆρξε μεγάλος εὐεργέτης. Ἀκόμα ὅταν ζοῦσε στὴ Πόλη ἔστελνε κάθε χρόνο στὰ σχολεῖα τῆς Βέροιας 100 χρυσὲς τούρκικες λίρες, ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα στὸ Μπαχτσέ. Καποῦ χάνι του καὶ ἀκόμα χορηγοῦσε ὑποτροφίες σὲ πολλὰ ἄπορα παιδιά ἀγόνια καὶ κορίτσια γιὰ νὰ συνεχίσουν τὶς σπουδὲς τους στὴ Θεσσαλονίκη, στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ στὴν Ἀθήνα, γνωρίζοντας πολὺ καλὰ τὴ σημασία τῆς μόρφωσης τῶν νέων γιὰ τὴν Πατρίδα στὰ χρόνια αὐτὰ τῆς σκλαβιάς.

Ὁ μεγάλος οὗτος εὐεργέτης ἐπιθυμώντας καὶ μετὰ ἀπὸ τὸ θάνατό του νὰ συνεχίσει νὰ στέλνεται τὸ ποσό τῶν 100 λιρῶν στὴ Βέροια, ἀνέγραψε στὴ διαθήκη του, ἡ ὁποία ἀνοίχτηκε τὸ 1983, καὶ πού ἐπιθυμοῦσε νὰ δίνεται τακτικά τὸ ποσὸν αὐτὸ στὰ σχολεῖα τῆς Βέροιας. Στὸν κώδικα τῆς Μητροπόλεως Βεροίας - Ναούσης γιὰ τὸν ὁποῖο βλπ. Γ.Χ. Χιονίδης, «Ἱστορία τῆς Βέροιας, τόμος 1ος, Βέροια 1960, σ. 39-40» πού καταχωρεῖται τὸ παρακάτω γράμμα (σελ. 53-54, ἀριθμ. πρωτ. 52/10.2.1893) στὴ χήρα τοῦ Ρακτιβάν ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατό του.

«...Συμπάσχοντες ἡμῖν ἐπὶ τῇ πληξάσει ἡμᾶς συμφορᾶς, καίπερ δεόμενοι παραμυθίας οἱ ἀπολέσαντες τὸ μόνον στήριγμα τῶν ἐκπαιδευτηρίων ἡμῶν καὶ τὴν ἀείρουσιν πηγὴν τῶν διηφόντων οἰανδῆρτοτε μόρφωσιν, ἐπιστημονικὴν ἢ πρακτικὴν, ἀλλὰ, τὸ ἀθεράπευτον τοῦ τραύματος καθορῶντες, μίαν εὐφορικὴν παραμυθίαν, τὸ παραμυθῆσαι τὴν ἡμετέραν εὐγένειαν, καὶ τὴν ἀπορραπισθεῖσαν αὐτῆς οἰκογένειαν, διὰ συλλυπητηρίων τηλεγραφημάτων, καὶ διὰ τῆς παρούσης ἡμῶν ἐπιστολῆς, ἐσωκλείστω (θέσαντες) τὸ ψήρισμα, ὅπερ συνελθόντα τὰ τῆς πόλεως ἡμῶν Σωματεῖα συντάξαντο ἡμῶν εὐεργέτην

καὶ σιμπολίτην....»

Ἡ χήρα τοῦ Δημ. Ρακτιβάν, ἀπᾶντησε μὲ τὸ 22.4.1893 γράμμα τῆς γνωστοποιώντας γιὰ τὸ κληροδότημα. Ἡ ἑλληνικὴ κοινότητα ἀπάντησε γνωρίζοντας σ' αὐτὴ ὅτι ἀποφάσισε νὰ πραγματοποιεῖ κάθε χρόνο μνημόσυνο, τὴν 26η Φεβρουαρίου, θὰ ἀναρτήσῃ μεγάλη ἐλαιογραφία τοῦ εὐεργέτη στὸ Παρθενοναγωγεῖο πού σώζεται μέχρι σήμερα καὶ θὰ στήσῃ ἀδριάντα του στὴ Μητρόπολη. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς πόλεως μας ἡ Βέροια ἀνεκήρυξε τὸν Ρακτιβάν μεγάλο εὐεργέτη καὶ ἀνέγειρε πρὸς τιμὴν του τὸ κῆπο τοῦ Μητροπολιτικοῦ ναοῦ μαρμαρίνο ἀδριάντα καὶ κάτω ἀπὸ τὸν ἀδριάντα διαβάσει κανεῖς τὴν παρακάτω ἐπιγραφή:

ΔΗΜΗΤΡΙΟ ΡΑΚΤΙΒΑΝ ΕΥ-
ΕΡΓΕΤΗ
ΓΕΝΝΗΘΕΝΤΙ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝ-
ΤΙΝΟΤΠΟΛΕΙ
ΤΗ Β' ΔΗΡΙΑΙΟΥ ΛΩΚΖ!
ΛΗΟΒΙΩΣΑΝΤΙ Δ ΕΝ ΑΘΗ-
ΝΑΙΣ
ΤΗΝ Δ' ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ ΛΩΗΓ'
ΕΞ ΕΤΙ' ΝΩΜΟΣΤΗΝΗΣ
ΟΙ ΣΤΜΠΟΛΙΤΑΙ ΑΥΤΟΥ ΒΕΡ-
ΡΟΙΕΙΣ»

Τὸ ἀγαλμα αὐτὸ μεταφέρθηκε ἀρ-

γότερα στὸ προαύλιο τοῦ Γυμνασίου Θηλέων τῆς πόλεως μας πού φέρει κατάλληλο ἐπιγραφή τοῦ Βεροιώτη καθηγητῆ Π. Καπλανίδη.

Κάθε χρόνο στὴ γιορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν πού γίνεται ἡ τελετὴ τοῦ Μνημοσύνου στοὺς Εὐεργέτες τῆς πόλεως μας, ὁ ἀνδριάντας τοῦ Ρακτιβάν στεφανώνεται ἀπὸ τοὺς μαθητὲς μὲ συνδιασμό ὁμιλίες σχετιζέσ ἀπὸ τοὺς ἐκπαιδευτικούς.

Καὶ μεῖς σήμερα γιὰ μιὰ Μνημοσύνη γιὰ τὸν ἐξαιρετὸ αὐτὸν ἄνθρωπο, οἰκογενειάρχῃ πατριώτῃ καὶ εὐεργέτῃ Δημήτριῳ Ἐμ. Ρακτιβάν ἔνα ἀπὸ τοὺς ἄξιους τοῦ περασμένου αἰῶνα στὰ δύσκολα χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας Μακεδόνες, προσφέρουμε στοὺς σύγχρονους σιμπολίτες μας τὴ μελέτη μας αὐτή, σὰ μιὰ ἀγνή ἀνθοδέσμη προσφορᾶς...

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον Βεροίας (Ἐκλογαί) Βασδραβέλλη Ι. Θεσσαλονίκη 1942
- 2) Ἀρχεῖον Βεροίας καὶ Ναούσης Βασδραβέλλη Ι. Θεσσαλονίκη 1954.
- 3) Δημήτριος Βλέσας Λέτσας Α. Θεσσαλονίκη 1951.
- 4) Ἱστορία τῆς Βεροίας τόμος Ιος Χιονίδης Γεωργίου Βέροια 1960.
- 5) Μελέτες τοῦ Χιονίδη Γεωργίου σχετικά γὰ τὸ Δημήτριο Ρακτιβάν, α) Δημήτριος Ρακτιβάν, περιοδικό «Μακεδονικὴ Ζωή» τεύχος 20 Ἰανουάριος 1968 Θεσσαλονίκη
- 6) Τὰ σχολεῖα τῆς Βεροίας κατὰ τὰ ἔτη 1849 — 1912 βάσει ἀνεκδότων ἐγγράφων «Μακεδονικά» 11) 1971.
- 6) Ἱστορία τῆς Βέροιας, Χριστοδούλου Ἐμ. Ἀναστασίου Βέροια 1960.
- 7) Δημήτριος Ρακτιβάν Σμυρλή Μανώλη. Βέροια 1938.

Αὐτοὶ ποὺ φεύγουν

ΘΑΝΑΣΗΣ ΜΗΝΟΠΟΥΛΟΣ

(1931 - 1982)

Στις 25/12/82 πέθανε ο ζωγράφος και γλύπτης Θανάσης Μηνόπουλος σε ηλικία 51 ετών, αφήνοντας πίσω του πλούσιο έργο. Ο Θανάσης Μηνόπουλος υπήρξε ένας εξαιρετικός άνθρωπος, υπόδειγμα οικογενειάρχου (πατέρας δυο παιδιών). Ήταν φίλος του Συλλόγου αποροϊτών Ναύσης και εκλεκτός συνεργάτης του πεδιοδικού «Νιάου-ατα».

Γεννήθηκε στη Φλώρινα το 1931. Ήταν το έκτο παιδί μίας πτωχής αγροτικής οικογένειας. Η αγάπη του για τη ζωγραφική εκδηλώθηκε από τα πρώτα χρόνια της ζωής του, πολύ πριν μάθει να γράφει το όνομά του. Μέ το σχέδιο προσπάθησε να απεικονίσει συναισθήματα και σκέψεις του. Ήταν αναπτυγμένο σε μεγάλο βαθμό μέσα του το θρησκευτικό συναίσθημα. Τα πρώτα ζωγραφικά του έργα είναι αγιογραφίες. Αφιέρωμα δικό του υπάρχει στην εκκλησία του Αγίου Νικόλα Φλωρίνης.

Ευτύχημά του, όπως άλλωστε και για άλλα παιδιά στη Φλώρινα, ήταν ότι μπήκε κάτω από τη προστασία του Φιλεκαπαιδευτικού συλλόγου «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ». Με τη καθοδήγηση του «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ» η επιθυμία του να ζωγραφίσει γίνεται σκοπός, και το όνειρο του να γίνει καλλιτέχνης γίνεται ιδανικό.

Φτωχός πάμπτωχος, με μόνα εφόδια την ευχή και την παραγγελία της μάνας να μη ξεφύγει από το δρόμο «του καλού» και με την αδάμαστη θέληση να γίνει καλλιτέχνης με ακαδημαϊκές γνώσεις ξεκίνησε για την Αθήνα για να σπουδάσει στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών. Στη διάρκεια των Σπουδών του, πέρασε μέρες τόσης ανέχειας που μόνο ένας Κνούτ Χάμσουν θα μπορούσε να περιγράψει.

Το 1954 έγινε φοιτητής της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών και αποφοίτησε το 1958. Καθηγητής του στη ζωγραφική ήταν ο Γιάννης Μόραλης και όταν οι καλλιτεχνικές του ανησυχίες τον έσπρωξαν στην γλυπτική μαθήτευσε στον Μ. Τόμπρο.

Το Α' Πανελλήνιο βραβείο το πήρε το 1961, σε διαγωνισμό που προκήρυξε το Υπουργείο Εσωτερικών. Το έργο του διακρίθηκε κατά τη διατύπωση του Μ. Τόμπρου που συμμετείχε σα μέλος—πρόεδρος της κριτικής επιτροπής—για την πλαστικότητα του που θύμιζε τέχνη κλασσικής εποχής.

Το 1960 πέτυχε υποτροφία για να συμπληρώσει τις σπουδές του στην Κωνσταντινούπολη. Δάσκαλός του για δυό χρόνια (1961-1963) ήταν ο αναγνωρισμένος

γλύπτης Ιωαήλ Χακίλ Οϊσκάρ.

Το 1965 του απονεμήθη Α' βραβείο σε Πανελλήνιο διαγωνισμό της Νομαρχίας Θεσσαλονίκης για τη φιλοτέχνηση μνημείου.

Το 1966 πήρε το Α' βραβείο στον Πανελλήνιο και Παγκόσμιο διαγωνισμό που διοργάνωσε η Κυπριακή Κυβέρνηση για την φιλοτέχνηση του μνημείου Μιχ. Καραολή που τοποθετήθηκε στη Λευκωσία. Την αποκάλυψη του μνημείου έκανε ο πρόεδρος της Κύπρου Μακάριος και ο στρατηγός Γρίβας. Το μνημείο έχει διαστάσεις μήκος 12 μετρ. και ύψος 7 μέτρα.

Μετέχει σε πανελλήνιους διαγωνισμούς για φιλοτέχνηση μνημείων και παίρνει το Α' βραβείο (Νομαρχία Θεσσαλονίκης 1968, Κομοτινή 1969 Τρίκαλα 1982).

Το 1967 παντρεύεται την Ευφημία Χατζόγλου από τους Πύργους Πελοποννήσου. Αποκτά δυο παιδιά τον Σίμιο (1972) και την Αναστασία (1974).

Το όνομά του καθιερώθηκε στο

κόσμο των ασχολουμένων με την τέχνη. Ο σεμνός χαρακτήρας του, η συνέπεια στη δουλειά του η βαθιά γνώση των μυστικών της τέχνης του συνετέλεσαν ώστε να του ανατεθούν έργα απ' ευθείας όπως ο ανδριάντας του Καπετάν Βαγγέλη που τοποθετήθηκε στη Καστοριά, ο ανδριάντας της γυναίκας της Νέβεσκα (στο Νυμφαίο Φλωρίνης) ο ανδριάντας της Γυναίκας της Πίνδου το 1975 απ' ευθείας ανάθεση από το Υπουργείο Βορείου Ελλάδος και τοποθετήθηκε στο Πεντάλοφο Επαρχίας Βοΐου Κοζάνης. (Η Γυναίκα της Πίνδου τοποθετήθηκε και στην Ηλιούπολη των Αθηνών το 1982) και τελευταία, η πρωτομή του Ιωάν. Κωτσούνιου στην Ελή της Βέροιας.

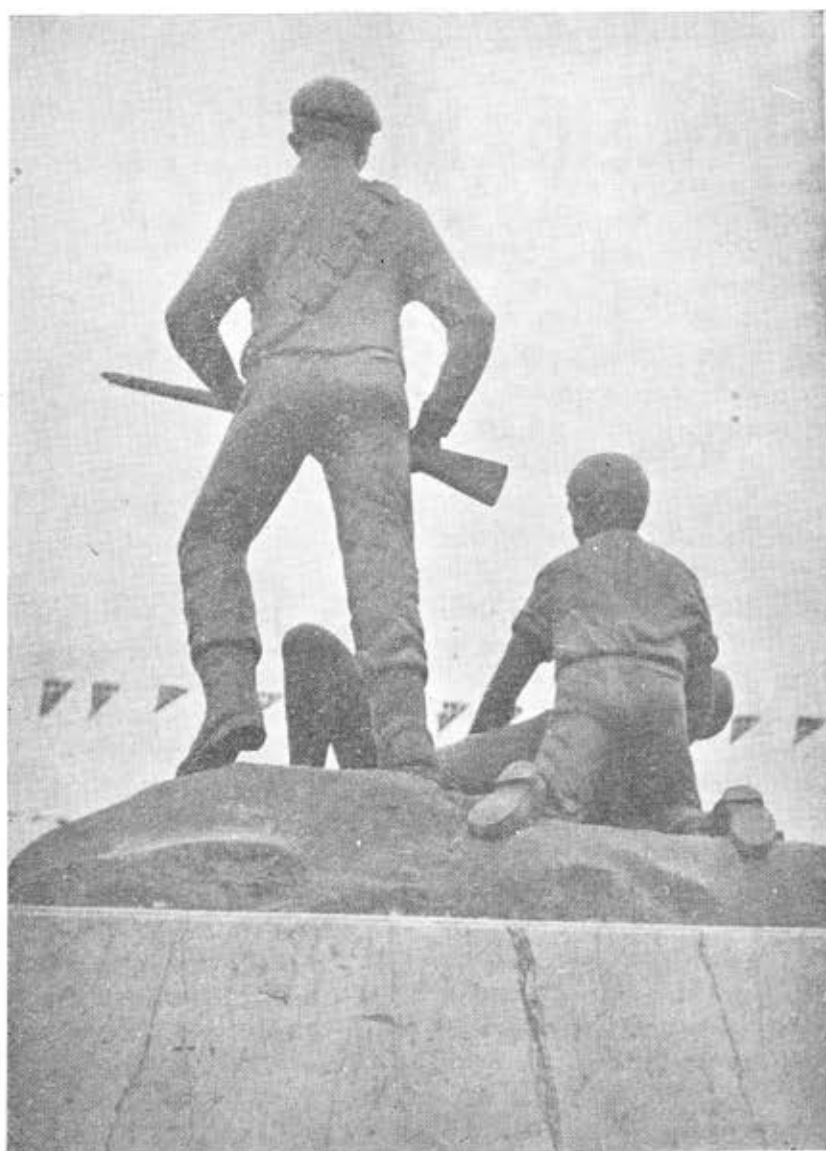
Το ορόσημο της Νίκης της Σαμθράκης που απονέμεται κατ' έτος σαν Α' Βραβείο στο διεθνές φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης είναι έργο δικό του.

Σχεδίασε και φιλοτέχνησε άπειρα μνημεία σε πόλεις της Ελλάδας. Οι πρωτομές του Άγρα και του Μίγκα και τόσων άλλων Μακεδονομάχων, πολιτικών διανοουμένων θα μιλούν για τον καλλιτέχνη που με ευαισθησία έδωσε πνοή στον άψυχο πηλό και στο ψυχρό μάρμαρο.

Δίδαξε ελεύθερο σχέδιο στη Τεχνική Σχολή «Ευκλείδης», στη σχολή Νηπιαγωγών Θεσσαλονίκης και στην ΧΑΝΘ.

Δίδαξε επί σειρά ετών στην Εκκλησιαστική Παιδαγωγική Ακαδημία, στη Παιδαγωγική Ακαδημία Θεσσαλονίκης ως και στην Α' Μ.Δ.Τ.Σ.Θ. ως τεχνολόγος καθηγητής Καλών Τεχνών.

Του έχουν απονεμηθεί δέκα ε-

Μνημείο Μιχαήλ Καραολή Λευκωσία Κύπρος

πτά Α' Βραβεία σε Πανελληνίους διαγωνισμούς και αναρίθμητα Β'.

Για την εν γένει προσφορά του στη Τέχνη και την πολιτιστική κίνηση της χώρας έχει λάβει μετάλλια και περγαμηνές.

Αναμφισβήτητα ο Θανάσης Μηνόπουλος είναι ένας από τους παραγωγικότερους γλύπτες του Ελλαδικού χώρου. Έχει φιλοτεχνί-

σει δεκάδες ανδριάντες, άπειρες πρωτομές, Μνημεία ομοιωμάτων κ.ά στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό.

Έχει λάβει μέρος σε είκοσι οκτώ Πανελλήνιες RIENNALE.

Έχει οργανώσει ατομικές εκθέσεις στο εξωτερικό, Ζυρίχη της Ελβετίας το 1968, Βενετία 1969, Μόναχο 1983, Παρίσι 1975.

Στα πλαίσια του ολοκαυτώματος Ναούσης ο Σύλλογος αποφοί

των σε συνεργασία με τα Δημοτικά Σχολεία οργάνωσαν έκθεση ζωγραφικής Γλυπτικής του Θανάση Μηνόπουλου (22.4.79 έως 30.4.79) για πρώτη φορά στη Νάουσα.

Για την ενημέρωσή του στις διάφορες ροπές της σύγχρονης τέχνης και για την οργάνωση ατομικών του εκθέσεων ταξίδεψε στην Γαλλία, Ελβετία, Ιταλία, Αυστρία, Γερμανία και Γιουγκοσλαβία. Το 1971 ταξίδεψε στην Αυστρία και στη Σχολή Καλών Τεχνών έμαθε την τεχνική του μετάλλου και την χαλκοχτυπική κονιά στον καθηγητή WOUTROVA

Στην Ζυρίχη κονιά στον συνάδελφό του γλύπτη και καθηγητή του Πανεπιστημίου της Ζυρίχης OUILI SHOOP έμαθε την τέχνη της μαρμαροτεχνικής

Έργα του υπάρχουν σε πολλές πινακοθήκες εσωτερικού και του εξωτερικού Μόναχο, Αυστρία Γαλλία, Κύπρο, Ιταλία, Ελβετία στην Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, στην Τράπεζα Εργασίας και στο Τεχνόγειο Ίδρυμα του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Ήταν μέλος του Καλλιτεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος και πολλών Καλλιτεχνικών Συλλόγων Οργανώσεων και Λεσχών.

Για το έργο του Θανάση Μηνόπουλου έχουν γράψει κατά καιρούς με τα κολακευτικότερα λόγια όλες οι εφημερίδες της χώρας, περιοδικά, ημερολόγια, εγκυκλοπαίδειες και ο τύπος του εξωτερικού. Επίσης, το ραδιόφωνο και η τηλεόραση ασχολήθηκε πολλές φορές με το έργο του.

Το μυαλό και η ψυχή του ήταν αφιερωμένα στην υπηρεσία της

Η Γυναίκα της Πίνδου — Πεντάλοφος επαρχίας Βοίου Κοζάνης

Τέχνης. Εργαζόταν ως την τελευταία νύχτα του ακατάπανστα. Τελευταίο του έργο ήταν η προτομή για τον βουλευτή του ΠΑΣΟΚ Αθ. Ευστρατίου του Νομού Έβρου, που σκοτώθηκε σε αυτοκινητιστικό ατύχημα.

Το έργο αυτό ανέλαβε να το τελειώσει ύστερα από υπερβολική πίεση των φίλων του βουλευτή, μολονότι ήταν άρρωστος.

Προσθέτουμε λίγα λόγια από την κριτική των ειδικών.

■ Ο Κάνι έλεγε: «Το καλλιτέχνημα είναι ένας άθλος όπως μια επιστημονική κατάρτιση ή μια πράξη αρετής»

Ο δε Χέγκελ είπε «Η τέχνη είναι

μία από τις τρεις υπέρτατες μορφές του απολύτου πνεύματος» Ο γλύπτης Μηνόπουλος τεχνουργεί κινημένος από μια ιδέα, αυτήν που έγραφε ο Ιωαν. Δραγούμης και ζωντάνεψε στα έργα της κ. Πηνελόπης Δέλτα, ο Γ. Μόδης κ.ά.

Στ. Χρυσός

Συγγραφέας—Κριτικός

■ Ένας από τους σύγχρονους μύστες της Νεοελληνικής γλυπτικής και λάτρης του αρχαίου κλασσικού ιδεώδους είναι ο Φλωρινιώτης γλύπτης Θ. Μηνόπουλος. Είναι ένας σεμνός νέος με έμφυτα καλλιτεχνικά προσόντα. Γενικά την εργασία του Μηνόπουλου χαρακτηρίζει η κλασσική απλότητα, η στερεή δομή, η αλήθεια

και η πλαστική δύναμη

Στ. Χ. Σπύρογλου
Κριτικός της Τέχνης

■ Ο μετρίοφρων αυτός καλλιτέχνης απέσπασε τα ευμενή σχόλια των Ευρωπαϊκών κριτικών της τέχνης όπως ο Τζών Ντερόραιη.

Χρ. Παπαχρυσόστομου
Διευθυντής Μουσείου
Εθνικού Αγώνος Κύπρου

■ Είναι η πρώτη φορά που βλέπω Έλληνα γλύπτη με τόση εκφραστικότητα στις πλαστικές μορφές του. Η ικανότητα του ξεπερνά κάθε δυνατότητα έκφρασης. Είναι ο καλλιτέχνης που ενσαρκώνει την πλαστική με την ύλη.

WOUTROVA 1972

Καθηγητής Παν/μίου Βιέννης

■ Η γλυπτική είναι μια σκληρή τέχνη, αλλά και μία επιστήμη. Η ποικιλία των υλικών που χρησιμοποιεί, η ικανότητα με την οποία αποδίδει τα σχήματα, τις μορφές, μ' έκαναν να συνεργασθώ με τον Έλληνα γλύπτη και να εκθέσω μαζί του γλυπτά μου, διότι τον θεωρώ ιαξίό μου.

O. ILI SHOOP 1968

Καθηγητής Παν/μίου Ζυρίχης

■ Χαίρομαι που ξαναβρίσκω έναν συμπατριώτη μου και συνάδελφό μου. Οι πρώτες δοκιμές εδώ στην Σχολή Καλών Τεχνών της Βιέννης, απέδειξαν ότι πρόκειται για ικανό τεχνίτη της σμίλης. Η πλαστική του είναι καθαρή τα επίπεδα στρωτά και εκφραστικά, οι ικανότητες του στην μεταλλοτεχνία και την χαλκαευτική

είναι θαυμαστές. Αυτηρό που δεν δέχεται να μείνει εδώ κοντά μας.

JEAN ANTAMIDIS 1972

Καθηγητής Σχολής
Καλών Τεχνών Βιέννης

■ Συνάντησα στο εργαστήριο του Έλληνα γλύπτη μορφές ηρώων του Μακεδονικού Αγώνα και άλλων της Επανάστασής του 1821 και θαύμασα την ικανότητα αυτού του γλύπτη διότι αποδίδει τις μορφές μ' έναν τρόπο τελείως εξπρεσιονιστικό. Αλλά κι οι ελεύθερες συνθέσεις του με κατασκήνησαν, για την σύλληψη των σχημάτων, την απαλότητα των γραμμών και την ποικιλία των θεμάτων.

VICTOR SITIN 1966

Ρώσος συγγραφέας

από ραδιοφωνική ομιλία του

■ Υπάρχει μία γενική ιδέα ότι οι σύγχρονοι καλλιτέχνες ένα μόνο προσπαθούν: τον με κάθε θυσία νεωτερισμό απορρίπτοντας το παρελθόν στο σύνολό του. Κυνηγώντας νεωτεριστικούς οραματισμούς οι οποίοι τίποτε δεν παριστάνουν και τίποτε δεν είναι. Εκείνο που όλοι θαυμάζουμε στο έργο του γλύπτη Μηνόπουλου δεν είναι η λιγώτερο ή περισσότερη ευχάριστη αρμονία. Είναι το πνεύμα που εκφράζει είναι θαυμαστό μόνο επειδή δίνει την ιδέα μιάς κυριαρχικής και εκθαμβωτικής μεγαλοπρέπειας.

N. Πολίτης

Δημοσιογράφος E.P.T.

Προσέξτε

Οι στήλες της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ», είναι στη διάθεση όλων των Ναουσαίων και των φίλων του περιοδικού

Οι αποστελλόμενες για δημοσίευση εργασίες και άρθρα να είναι σύντομες με 6 το πολύ σελίδες γραφομηχανής και να μην έχουν δημοσιευθεί σε άλλο περιοδικό ή εφημερίδα.

Παράκληση οι εργασίες να γράφονται στη Δημοτική

Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» δεν φέρει καμιά ευθύνη για τις εκφραζόμενες γνώμες των συνεργατών της.

Εργασίες είτε δημοσιευθούν είτε όχι δεν επιστρέφονται.

“Όπως οι σημερινοί Βεροιώτες αρρωσταίνουν έτσι και οι κάτοικοι της παλιάς πολιτείας προσβάλλονταν από διάφορες ασθένειες.

Σήμερα οι αρρώστειες καταπολεμούνται με τα σύγχρονα επιστημονικά μέσα, τους πολλούς γιατρούς και τα ακόμα πιο πολλά φάρμακα.

Οι παλιοί χρησιμοποιούσαν πρακτικά μέσα θεραπείας και σε πολύ δύσκολες καταστάσεις πήγαιναν στους γιατροφιλόσοφους της εποχής Δημοσθένη, Νιζολούση, Βελτσίδη, Χατζημάμογλου και μεταγενέστερους. Αυτοί μαζί με τις επιστημονικές εφαρμογές και τις ρετσέτες συνιστούσαν στους αρρώστους: «κρίαισι κι κανένα πρακτικό».

Αυτά τα πρακτικά μέσα θεραπείας ονομάζονται με μια γενική ονομασία ιδιότητες και γητέματα.

Θα προσπαθήσουμε να θυμηθούμε ωρισμένους τρόπους θεραπείας για διάφορες αρρώστειες μικρών και μεγάλων.

Στα μεγάλα χρονολογήματα το πεδίο θεραπευτικής αγωγής ήταν οι πλάτες του αρρώστου κι' από εκεί έπρεπε να φύγει το κακό.

Οι έντριβες λέγονταν τρήνιμο και γινόταν με μεταβρασμένη ρακή ή γκάζι (πετρέλαιο). Οι βεντούζες οι κούριες έφεταν άπανωτές ώσπου μαύριζε το κορμί κι' αυτό αποτελούσε απόδειξη ότι ο αρρώστος ήταν πολύ κρυωμένος. Πιο αποτελεσματικές ήταν οι κορτές βεντούζες που έκαναν άραξιαξη με το ξυραφάκι.

Ένα πολύ συχνό φάρμακο ήταν οι περιήριμες πιργιές δηλαδή απλά έμπλαστρα. Οι ρακοπιργιές ήταν μίγμα τσίπουρου και κοπανισμένης θυμιάμας, οι πιργιές με λιναρόσπορο κοπανισμένο ήταν μαλακές ενώ οι πιργιές με σινάπι κοπανισμένο πολύ καυτερές.

Φυσικά υπάρχουν κι' άλλου είδους

Λαογραφικά θέματα

ΙΛΙΑΤΣΙΑ ΚΑΙ ΓΗΤΕΜΑΤΑ

πιργιές και καταπλάσματα που σκοπό έχουν να προκαλέσουν αύξηση της θερμοκρασίας του κορμιού και να φύγει το κρύωμα.

Σε πολλές περιπτώσεις έβαζαν στην πλάτη και στη μέση άπλυτο ρούντο μαλλί ενώ προληπτικά φο-

Του Στ. Σβαρνόπουλου

ρούσαν τα άτελείωτα μάλλινα ζουνάρια.

Για τους δυνατούς πόνους της κοιλιάς ή όπως το έλεγαν δάγγοιμα στην ψ'κή έδιναν ζεστή βρασμένη ρακή με μαύρο πιπέρι. Σε έπίμονους πόνους χρησιμοποιούσαν τον κονγκά που ήταν ένα μικρό πήλινο τσουγκάλι που το έβαζαν βεντούζα στον άφαλό.

Για την ίδια αιτία χρησιμοποιούσαν το θιριμάρι ή ζεσταμένα πίτυρα, ξεραμίδια ή τούβλα. Πολλές φορές αυτά τα μέσα έφεραν αντίθετα αποτέλεσμα προκαλούσαν ωρίμανση της σκωληρσιδίτιδας, περιτονίτιδα κι' ο καιμμένος ο αρρώστος ήταν να πεθαίνει... από δάγγοιμα.

Για τον πονόλαιμο πολύ αποτελεσματικά ήταν τα λουλούδια του ζαμπούκου (βούζια) που τα έβραζαν και τα έπιναν σαν τσάι.

Τις αμυγδαλές των μικρών παιδιών τις τσάκιζαν με νίτρο ενώ για το στομαχόπονο ευεργετικό ήταν το μελισσοδότανο και για τα νεφρά πολύ αποτελεσματική ήταν η αγριάδα.

Έκτός από θεραπευτικούς σκοπούς ήταν και τα προληπτικά ιλιότσια με κυριώτερο το μεγάλο μαρτύ-

ριο των παιδιών το βαρύ ρετσινόλαδο, το καθάρσιο.

Οι μάννες πότιζαν τα παιδιά τους δυό φορές το χρόνο με ρετσινόλαδο άνοιξη και φθινόπωρο για να καθαρίσουν οι χολές (ας πούμε τοξίνες) του οργανισμού.

Το πότισμα ήταν δραματικό και το έτρεμαν τα παιδιά. Μας ξυπνούσαν χαράματα και νηστικά μας κατέβαζαν στη βρύση της αυλής. Έκει μας βούλωναν τη μύτη και με δυσκολία καταπίνουμε τη δόση για να μας ξεπλύνουν ύστερα το στόμα με ξύδι ή καφέ.

Άκολουθούσε ή δραστική και έξουθενωτική ενέργεια οι πολλές μεταβάσεις στο μουστερέκι (άποχωρητήριο) και κάθε τόσο μας ρωτούσαν «πόσα χέρια βγήκες».

Το καθάρσιο το έδιναν σε μικρούς και μεγάλους για να γιατρέψουν τις δυσκοιλιότητες. “Αλλά καθάρσια ήταν διάφορα αλάτια και μαγνησίες που τις προμηθεύταν ο κόσμος από το φαρμακείο.

Η φοβερή αρρώστεια που μάστιζε πολύ κόσμο ήταν ή έλονοσία ή όπως την έλεγαν οι Βεροιώτες ή θερμασία. Ρίγος που να τρυπάει τα κόκκαλα και πυρετός ψηλός μέχρι παραλήρημα.

Θεραπευτικά γι' αυτήν χρησιμοποιούσαν το ήρωϊκό φάρμακο κινίνο που το έλεγαν σουλάτο και το έπαιρναν σε σκόνη, χάπια και με ενέσεις που πονούσαν τρομακτικά.

Προϊ και βράδυ προληπτικά παίρναμε από ένα κουρέτο σουλάτο κι' ύστερα βούιζε άσταμάτητα το κεφάλι. Για την έλονοσία χρησιμοποιούσαν ακόμα διαλύματα κινίνου με μαύρο κρασί ή κονιάκ καθώς και το

λιανοζάσι.

Τις ἀναμίες τῶν παιδιῶν τίς καταπολεμοῦσαν μέ τὸ ψαρόλαδο ἐνῶ τῶν μεγάλων μέ διάφορα τονωτικά πού εἶχαν σάν βάση τὸ μπροῦσκο κρασί. Γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ χρησιμοποιοῦσαν ζιγνὶ ἀπὸ ἄγρια χόρτα, ραδίκια, τσουνκνίδια κλπ.

Τοὺς πόνους τῆς χολῆς τοὺς γιάτρεναν μέ ζιγνὶ ἀπὸ βρασμένα γαῖ-δουράγκαθα ἐνῶ τὸ κιτρινάδι (ἴκτερο) τὸ ἔκοβαν εἰδικές πρακτικές γι-άτρισσες ἢ χρησιμοποιοῦσαν πικραγ γουριὰ γιὰ νὰ καθαρίσει ὁλότελα ἡ χολή.

Τις παρηγοῦλες τίς νομάτιζαν εἰδικοί γητεντές μέ μυστικά λόγια καὶ ἱερογλυφικά πού ἔγραφαν σὲ δυὸ κομμάτια χαρτί καὶ τὰ ἔβαζαν στὸ λαγμό.

Γιὰ τὸ μάτιασμα (βασκανεία) χρησιμοποιοῦσαν παρὰ πολλοὺς τρό-πους ὅπως τὸ σβύσιμο κάρβουνων μέσα σ' ἓνα ποτήρι νερό, τὸ μονό-κερο, τὸ σκόρπισμα τοῦ ἁλατινοῦ, τὸ νομάτισμα: Δυὸ μάτια σὲ ματιάζουν - δυὸ ἄγια λόγια σὲ ξεματιάζουν - Ἰησοῦς Χριστὸς νικάει καὶ ὅλα τὰ κακὰ σκορπίζει.

Πανάκεια γιὰ πολλὲς δερματικές παθήσεις καὶ σπυριὰ ἦταν τὰ πεν-τάνευρα, οἱ ντομάτες, οἱ κηραλῆς (λινωμένο κερὶ καὶ λάδι).

Φτώχεια καὶ ἀνέχεια. Τὰ παιδιά ξινιόλητα γυρνοῦσαν στὸ γκαλντε-ρήμι, στὸ τζιαντέ, στίς ἀλάνες, στὰ ποτάμια, στὸ σχολεῖο. Οἱ τραυματι-σμοὶ στὰ γόνατα καὶ στίς πατοῦσες ἦταν μόνιμοι. Πολλὲς φορὲς τὰ τραυ-ματισμένα πόδια πατοῦσαν σκυλο-κάτουρο. Τὸ πόδι μολυνόταν, πρη-ζόταν καὶ προκαλοῦσε πόνους φοβε-ροὺς στὰ παιδιά καὶ μαρτύριο στίς μάννες νὰ τὰ γιαιτρέψουν.

Τὸ ἱλάτσι ἦταν πλύσιμο σὲ χλια-ρὸ νερό καὶ σιπούνι καὶ ἐπίδεσμος μέ ντομάτα. Ἡ ντομάτα ἔχει τὴν ἰ-διότητα νὰ ὀφθαλμίζει τὴν προσβλη-μένη ἀπὸ σκυλοκάτουρο φτέρνα καὶ μετὰ νὰ τὴν σπάζει καὶ νὰ τὴν κα-

θαρίζει.

Ἡ μάννα παρσπονιόταν πῶς ὁ κα-νακάρης τῆς δὲν ἔχει ὄρεξη, δὲν τρώει καὶ εἶναι κοιμμένος. Ἡ νινὲ γνωμάτευε: δά τοῦ ἔφυγιν ἡ ἀρα-λὸς. Φέρι ἓνα στρουσίδι νὰ τοῦ για-τρέψουμε τοῦ τσιόνι μου.

Τὸ γήτεμα εἶχε ποίηση καὶ γοη-τεία. Σ' ἓνα στρουσίδι ξάπλωνε ἀ-νάσκελα τὸ ἄρρωστο παιδί καὶ δυὸ ἀδέφια του ἢ ἄλλοι, τὸν τίλι-γαν καὶ ἄρχιζαν νὰ τὸν γυρίζουν σὺν φωνα μέ τίς ὁδηγίες τῆς νινέας.

Τρεῖς φορὲς καὶ μετὰ σταματοῦ-σαν ὅποτε ἡ νινὲ γονάτιζε καὶ σκύ-δοντας στὸν ἀραλὸ τοῦ παιδιοῦ ἔ-λεγε τὰ παρὰ κάτω λόγια: ὁστρου-φους - ξὸστρουφους, ἔλα νουφאלὲ στὸν τόπον νὰ μαζωχτεῖς νὰ κλου-ριαστεῖς σάν τοῦ γκαρμπουλάχανου σάν τὸν ἀρνιθόκοιλον.

Τὸ γέρισμα συνεχιζόταν ἀμέσως τρεῖς καὶ τρεῖς φορὲς καὶ σ' ὅλη τὴ διάρκεια του τὰ ἄλλα μέλη τῆς οἰκο-γένειας στέζονταν περᾶμερα σιωπη-λὰ ὅπως στὴν ἐκκλησιά.

Πολλὲς πρακτικὲς γιάτρισσες ἢ-ξεραν νοματίσματα καὶ στανρώματα γιὰ πολλὲς ἀρρώστειες πού τίς γιά-τρεναν μέ μιὰ μυστιπιάθεια μάγον. Τὰ λῶια πού ἔλεγαν τὰ μυστιοῦρι-ζαν γιὰ νὰ μὴν τὰ κλέψουν οἱ ἄλ-λοι καὶ μάθουν τὴν τέχνη τους. Ὡ-στόσο ἡ δύναμη τῆς ὑποβολῆς καὶ τῆς αὐθυποβολῆς ἔφερνε καλὸ ἀπο-τέλεσμα στοὺς πονεμένους ἀπλοϊκοὺς ἀνθρώπους.

Στὴν παλιὰ Βέρεια λειτουργοῦ-σαν πολλὲς πρακτικὲς καθὼς καὶ πρακτικοὶ ἀλλὰ ξακουστὴ ἔμεινε ἡ θειά Γήτσινα πού στίς γνώσεις τῆς εἶχαν ἐμπιστοσύνη οἱ ἐπιστήμονες γιαιτροὶ καὶ πολλὲς φορὲς συνεργά-ζονταν μ' αὐτήν.

Μὲ βότανα καὶ ἄλοιπες γιάτρενε πολλὲς ἀρρώστειες ὅπως τὸν ψου-ραρήτη, τὴν κασσίδα, τὸ κακὸ σπυ-ρί (ἀνθρακας), τὴν ψόρα, τὸ μαν-ροτήγανο τῶν βρεφῶν (συσσώρευση κατιλοίπων κυφορίας) κλπ. Ἡ ἱ-

δια ἡ μπάμπου - Γήτσινα ἦταν πολὺ ἐπιδέξια μαγὴ καὶ μποροῦμε νὰ ὑ-ποστηρίξουμε ὅτι ξεγέννησε πολλὲς προηγούμενες γενιές. Πολλὲς φορὲς ἔκανε καὶ τοκετοὺς κατὰ παραγγε-λία.

— Ἀτσι κυρά μαγὴ ἂν δὲν κά-μει πιδὶ ἡ γυναῖκα μ' νὰ τ'ν πεῖς νὰ πάρει τὰ συμπραγκαλά τ'ς καὶ στ' μάννα τ'ς ἔλεγε ὁ ἀπαιτητικὸς ἐπί-δοξος πατέρας.

— Σίχασι Γιώρη σερινκὸ εἶνι δὲν ξέρου ἰγὼ ἔλεγε καθηστυχαστικά ἡ κυρά μαγὴ.

Στὴν περίπτωση πού γεννιόταν θηλυκὸ μέ μαεστρία ἔβαζε στὸ παι-δὶ σημάδια ἀρσενικά ἀπὸ μαλακὸ κερὶ καὶ καλοῦσε τὸν ἀρέντη νὰ κά-νει ἐπτική αὐτοψία. Ἔτσι ξεγελιό-ταν ὁ πατέρας καὶ καμάρωνε ἱκανο-ποιημένος ἦταν βλέπετε μόδα τὰ πι-διά. Ὅταν ὕστερα ἀπὸ μέρες γινό-ταν ἡ ἀποκάλυψη ἦταν πιά ἀργά νὰ μυντρώσει καὶ νὰ θυμώσει.

Ἀξίζει ἐδῶ νὰ κάνουμε μιὰ γλωσ-σική παρατήρηση. Στὴν παλιὰ Βέ-ρεια ὅπως καὶ σὲ πολλὰ τοπικά βό-ρεια ἰδιώματα ἡ λέξη ἀγόρι ἦταν ἄγνωστη. Τὸ ἀρσενικὸ λεγόταν πιδὶ καὶ τὸ θηλυκὸ κυρίτσι.

Ἀπὸ τὰ «Λεξιλογικά τῆς Κοζά-νης» τοῦ καθηγητῆ Πανεπιστημίου κ. Βασίλη Φόρη ἀποθησανρίζουμε τὸ ἑξῆς σχετικὸ εὐτράτελο. Δὲν θυ-μᾶμαι ὀνόματα ἀλλὰ θὰ ἀποδώσω τὴν οὐσία τοῦ πράγματος.

Γράφει λοιπὸν ὁ κ. καθηγητής: στὴν αἴθουσα ἀναμονῆς τοῦ μαιευ-τήριου περιμένει μέ ἀγωνία ὁ ἄν-τρας τὸν τοκετὸ τῆς γυναῖκας του. Ὅποτε ἀπὸ ὥρα βγαίνει ὁ γιαιτρὸς ἀπ' τὸ μαιευτήριον μέ τὴν ἄσπρη μπλούζα του καὶ τὰ μανίκια ἀν-σκομπωμένα ψηλά.

Βλέπει τὸν πατέρα καὶ τοῦ λέει:

— Αἶντε Παναγιώτη νὰ σοῦ ζήσει καὶ τὸ ἀγόρι.

— Εὐχαριστῶ, εὐχαριστῶ!

Ὁ γιαιτρὸς πηγαίνει πρὸς τὴν

Η ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΟΥ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΜΑΣ ΠΛΟΥΤΟΥ

Είναι λυπηρό και απογοητευτικό, ειδικά για μας τους Ναουσαίους τον εξωτερικού, όταν βλέπουμε πως χρόνο με το χρόνο, η παλιά Νάουσσα καταστρέφεται.

Τα κειμήλια της (που έχουν σχεδόν τελείως εξαφανισθή), τα παλιά γραμμάτια της σπίνια (για τα οποία φημίζονταν) και τα οποία έδιναν στην πόλη το δικό της ιδιαίτερο χρώμα.

Υπάρχουν πράγματα ιδίως σε μια «Ηρωική Πόλη» των οποίων η αξία δεν μπορεί να μετρηθεί και να αξιολογηθεί με αριθμούς, με μετρητά.

— Αυτό αρχίζουν να το καταλαβαίνουν στις μεγαλουπόλεις όπου επικρατεί σχεδόν μόνον η ασφαλτος

και το μπετόν.

— Αυτό το μέλλον θα έχει κι η Νάουσσα σε μερικά χρόνια, εάν συνεχισθεί με τον ίδιο ρυθμό η καταστροφή της παλαιάς «πολεοδομικής

Του Ζιάννη Στυλιανού

φοιτητή της Λαογραφίας

στο Παν)μιο Μονάχου

Δυτικής Γερμανίας

ύλης». Τότε θα είναι πλέον αργά και πολυδάπανο για να επανορθωθούν τα λάθη του παρελθόντος. Γιατί τότε θα επικρατούν μόνο τα μπετονένια κλουβιά, άμορφα, στιβαγμένα, το ένα δίπλα στο άλλο, χωρίς καμιά αισθητική, χωρίς ανθρώ

πινή ευαισθησία.

Πολλά παραδείγματα τόσο στο εξωτερικό, όσο και σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας μας δείχνουν πως μπορεί να αντιμετωπισθεί αυτό το πρόβλημα και να βρεθούν εναλλακτικές λύσεις.

Για να διατηρηθεί όμως και να αξιοποιηθεί για το καλό της πόλεως και όλων μας, έστω και ένα μέρος των παλαιών οικημάτων, χρειάζονται συντονισμένες ενέργειες όλων των προσδευτικών ανθρώπων της Νάουσας που βλέπουν ότι «Πρόδοξ» δεν είναι η καταστροφή του «Παλιού», αλλά η διατήρησή του και η συνύπαρξή του δίπλα στο «Καινούργιο».

Ίλιάτσια και γητέματα

βούση να πλύνει τα χέρια του κι' ο Παναγιώτης τον φωνάζει:

— 'Αρ'ε γιατρέ δεν μ' είπες τί έκαμιν ή 'Αφρατούλα μ' πιδί ή κουρίτσι;

— 'Τότερα απ' αυτή την παρένθεση καλό είναι να θυμηθούμε και τα Ίλιάτσια για τα γκρινιάρικα βρέφη που γίνονταν οι μικροί τύρρανοι όλης της φαμίλιας με το άσώπαστο κλάμμα τους. Σ' αυτές τις περιπτώσεις τα χουχούλιζαν στο στόμα με ρακή και τα μεθούσαν και σε πιο δύσκολες περιπτώσεις τα πότιζαν τον περίφημο μάζου και τα υπνώτιζαν.

Για τα ορθοπεδικά περιστατικά λήγχαγμα, βγάλτο' μου, σπάσιμου (δηλαδή εξάρθρωσεις και κατάγματα) ήταν ειδικοί μάγοι θεραπευτές και θεραπευτρίες.

Αναφέρουμε τον γέρο - Βουρδούνη αλλά πιο πολύ την πασίγνωστη κυρά - Δωροθέα ή οποία γιάτρεψε με τα μαγικά της χέρια πολλά χέρια - πόδια βγαλμένα ή σπασμένα.

Τα Ίλιάτσια και τα γητέματα εί-

ναι τόσο πολλά όσες και οι αρρώστειες και ή καταχώρισή τους θα ήθελε και πολύ χρόνο και πολύ τόπο. Σκοπός του μελετήματός μας ήταν να γίνει από μνήμης μια μικρή επιλογή για τα ντόπια γιατροσόφια.

Κλείνοντας την λαογραφική αυτή αναφορά μας πρέπει να πούμε

πως οι πρακτικοί γιατροί και οι γιάτρισσες δεν ζητούσαν αμοιβή. Οι αρρωστοί όμως πάντοτε πλήρωναν με τη θέλησή τους για τον κόπο ή για να πιαστούν τα λόγια.

Σε θεαματικές θεραπείες κυρίως ορθοπεδικές οι παροχές στον θεραπευτή ήταν μεγάλες κι' έτσι οι αρρωστοί γιατρεύονταν κι' ο πρακτικός γιατρός βολενόταν.

Σατυρικοί στίχοι Κων Σιούγγαρη

Ο ΛΟΥΠΟΥΔΙΤΗΣ

Ο Λουπουδίτης τεχνικά κλέφτει το πορτοφόλι παθαίνουν οι άνθρωποι πολύ και τον τρομάζουν όλοι. Ο μπαταχτοής μεσάνυχτα εμβαίνει στην οικίαν με την καλήν απόφασιν με καθαράν καρδίαν. Στηλώνεται στην κάμαρη τη θύρα να την κπάσει και αν υπάρχει άνθρωπος να τον τεταρτιάσει. Με όλα του τα δυνατά τη σπρώχνει και τη σπάζει και βγάζει το μαχαίρι του κι εδώ και κεί κοιτάζει. Εάν υπάρχει άνθρωπος ευθύς τον θαντώνει να μη φωνάζει δυνατά κι ακούσουν οι γειτόνοι. Και όταν δε βρίσκει άνθρωπο ανοίγει το σεντούκι κρατεί κι ένα χοντρό κερί στο χέρι σαν παλούκι κάνει μεγάλη έρευνα και ότ βρεί τα παίρνει και φεύγει σαν πραγματευτής στο σπίτι του τα φέρνει.

Εκδόσεις συλλόγου Γιαννίτσαροι και Μπούλες

ΤΑΚΗ ΜΠΑΪΤΣΗ — ΜΑΗΣ 1822

Ἰσνάφι φριάνουν ὅσοινοι ἔχουν τὴν ἰντγια τέχνη δουλεύουν στὴν ἰντγια δουλειά. Οἱ κλαδιταῦδοι κὶ τώρα ὅσοινοι ἔχουν δέντρα ἔχουν Ἰσνάφι κὶ γιουρτάζουν τὸν Ἅγια Τρούφανον. Οἱ ἀραμπατζίδοι εἶχαν σὰν προυσάτην Ἅγιουν τὸν Ἅγια Χαράλαμπον κὶ ἔφριαναν Ἰσνάφι τὴν ἡμέρα αὐτὴν. Ἐνας ἀπ' τοῦ συμβούλιουν ἀγορεύει λειτουργιὲς κὶ στιάρι κὶ φριάνει ἄρτου κὶ σκουτέλι μὴ κόλυθα.

Ὅλοινοι μαζί πηγαίνουν στὴν ἐκκλησιά γιὰ τὴ λειτουργία κὶ πέρουν ἄρτου κὶ κόλυθα. Ὅσταρνας ἀπ' τὴ λειτουργία τὰ χρόνια εἰκεῖνα πῆγηναν ὅλοινοι μαζί στοῦ σπῖτι τοῦ προῦδρου πόφριανειν τὸν ἄρτου γιὰ νὰ κίραστοῦν κὶ νὰ ἀφῆκουν τοῦ λάδαρου ἀπὸ τοῦ σου ματίου στοῦ σπῖτι του γιὰ νὰ τὸν τιμήσουν ἴσαιμι τὴν ἄλλη τὴ χρονιά.

Τώρα παγαίνουν στοῦν κινηματόγραφου τὴν Ἀγγέλικα ἢ τὴ Διάνα γιὰ οὐμιλίες κὶ τέτοια.

Τότι ὕσταρνας ἀπ' τὴ λειτουργία ἔπηναν ὄργανα κὶ ἔβγηναν πατινάδα κὶ σεργιανούσαν ἀπὸ σπῖτι σὶ σπῖτι σ' ὅλα τὴ σπῆτσια ἀπ' τοὺς συντρόφους τοὺς μὴ κίράσματα, χορὸν κὶ μιζέντγια ἴσαιμι τοῦ βράδι.

Οἱ κλαδιναῖοι γένουνταν κὶ ἀργάτοι, ἀργάτοι γῆς. Στὴ Νιάουστα ἦταν πονὸν οὐλίγοι τέτοιοι ἀργάτοι γιὰτὶ ὅλοινοι εἶχαν κὶ μικρά χτήματα.

Οἱ ἀργάτοι ἔβγηναν τότε στὰ καμένα ἀπὸ βραδὺς ἢ ταχύ — ταχὺ τὴν ἡμέρα, μὴ τοῦ τσαπὶ στοῦν νόμου, γιὰ νὰ βροῦν δουλειά. Οἱ Ἀγιουργῖτοι ἔβγηναν ἅπου βγαίνουν κὶ τώρα στοῦ φῶρου στοῦ Μαγγανάρη.

Τοὺς ἀργάτους πὸν δούληθαν σὶ ἀμπέλια ἢ στὰ καλαμπούκια κὶ τὶς πατιάτες τοὺς πῆγηναν κὶ γόρια μὴ τὴ γκαβαίνα. Τοῦ καλύτερου φριγι

Τότι υἱ τώρα

ΤΑ ΙΣΝΑΦΚΙΑ

**Ἀργάτοι, θηριστάδοι, κουσατζίδοι,
ἀλουνιστάδοι, ζιβγαράδοι, κυρατζίδοι
κὶ ἀραμπατζίδοι**

ἦταν φασούλια βρασμένα στοῦ τσου κάλι μὴ ζανὰ ταράτορι ὅταν ζέστινεν οὐ χαδιάς.

Ἀπ' τ' Ἀρζουδουχώρι ἔρχουνταν κὶ ἀργατίνεις γυναῖκες πῶρταναν μὴ τὰ πονδύργια ταχὶ ταχὶ ἀπ' τοῦ χορηγιό ἴσαιμι τὴ Ζυίξη κὶ πάρα κά του κὶ γρονούσαν στοῦ χορηγιό νύχτα πάλι μὴ τὰ πονδύργια. Τότι δὲν

κουτουροῦ, μὴ τοῦ στρέμμα ἢ τοῦ μιρουκάματος κὶ πληρώνουνταν μὴ στιάρι. Τοῦ στιάρι τῶπηναν ὕσταρνας ἀπ' τ' ἁλώνισμα κὶ κατέβηναν ἱπιτοῦ του γιὰ νὰ τοῦ φουρτώσουν στὰ γουμάργια ἢ σὶ κανα κάρου ὅλοινοι μαζί.

Μικροὶ ἀργάτοι Νιαουστινοὶ ἀργότερα ὄντας ἤρθαν οἱ πατόζεις δούληθαν εἰκεῖ σὶ ἁλώνισμα.

Τώρα θιρίζουν κὶ ἀλουνίζουν μιάφρας, μὴ τὶς κουμπίνεις, δίχως νὰ πέρνεις χαμπάρι πότι μπιτίζει τοῦ θέρημα κὶ τ' ἁλώνισμα.

Τότι πρὶν ἀπ' τὶς πταόζεις οἱ πλειότεροι κτηματίοι ἦταν θηριστάδεις κὶ ἀλουνιστάδεις. Ἀλουνιστάδεις στὴν τέχνη ἦταν οἱ ζιγαράδεις ὅπου στὴ Νιάουστα οἱ Μαργαρίτιδοι οἱ Ταούλαδοι οὐ Χουρπανίτης κὶ ἄλλοι.

Τάχατι λέν γιὰ νὰ ἀναβάσουν τοῦ τρανὸ τοῦ καζάνι τοῦ Κανέλι ἀπ' τοῦ στασιόνι στοῦ Γκουρνόσουδου γιὰ νὰ βράζουν τὰ ξύλα ἔξιφαν δικατέσσαρα ζιγάφια βόντγια. Ἀπὸν πὸν τραζιτέρ κὶ φουρτηγά τότε;

Οἱ ζιγαράδοι μὴ τὰ βόντγια κὶ ἀργότερα οἱ ἀραμπατζίδοι μὴ τὴ τῶλουγα ὄργουναν τὰ μοῦλκια μὴ τὸν πλούκον κὶ ἔσπειραν μὴ τ' ἀλέτρι γιὰ τὶ τ' ἀλέτρι ἀνοίγειν ἀύλακιες γιὰ νὰ ρίχνουν τοῦ σπόρου. Γιὰ νὰ σπείρουν τριφυλλὶ ὕσταρα ἀπ' τὴ οὐάο-

Τοῦ Νίκου Σπάρτη

εἶχαν οὐχιάουρου κὶ δούληθαν ἀπ' τοῦ ταχὶ ἴσαιμι τοῦ βράδι. Τώρα δὲ δουλεύουν οὔτε ἔξι ὥρες στὰ χτήματα κὶ ἀντὶ νὰ κυτᾶζουν τὸν ἥλιον κυτᾶζουν τοῦ οὐρουλόγι.

Τότι ὅλοινοι οἱ Ἀγιουργῖτοι ἦταν κὶ θηριστάδοι. Ἔτσι τοῦ θέρου οὐ μισὸς Ἀγιώργης τραβούσειν ἅπου οἱ πανηγύρι, στοῦν κῆμπον γιὰ θέρημα. Κουπάντγια κουπάντγια κατέβηναν, μὴ τὰ γουμάργια τοὺς κὶ τὸν ταῖρά τοὺς, σιαζάτον ἀπ' τὴν πλαζένια. Μὴ τὰ δριπάνια τοὺς καλοτρουνισμένα, τὰ στρουσιδία τοὺς κὶ τὰ ψάθινα καπέλα. Τραβοῦσαν κατὰ τοῦν Κουτανό, τὴ Βέτσιστα, τοῦ Γινικιοῦ, τοῦ Ταισιγκοῦς, τοῦ Γόλου Σέλου τὴν Πλάσσα κὶ ἄλλα χορηγιὰ. Γιὰ τοῦ θέρου σημερνονούσαν

να έβαναν κι ένα σινίδι για να ίσιάζει το χώμα. Τότε πριν έρθουν τα κάρα οι κυρατζίδεις είχαν τάλουγα μη σαμάρι. Το σαμάρι είχε το ξιλόκι από ούξιά. Τ' άμπρουστάρι που μάζουναν το φρότουμε κι σέσηνε στο λιμό άπ' τ' αλουγου κι το πιστάρι ποΰχειν πανουθιό τα κοντσάκια που σάλουναν το φρότουμε μη θηλιές για το φουρτιό. Τ' άμπρουστάρι κι το πιστάρι ίνώνουνταν άπ' τα πλάια μη τέσσηρα παίντγια, ξύλα που τάρκιαναν κοιλά μη φουρτιά. Στο ξιλόκι μη χουντρο συτζίμι δένουνταν ή στρώση ποΰχειν πιτσι γουρουνίτικου από πανουθιό κι σιαϊάκι χουντρο σαμαρουσκουτι από κάτω που γιόμουζειν μη ρουζινιά. Το σαμάρι δένουνταν μη την ίγκλα άπ' την κοιλά κι στα καπούλια για τούν κατήφουρου εΐχειν την πιστιά. Αυτά τα ντιό κι το καπίστρι γένουνταν από γιρά λουραγιά. Στο καπίστρι πανουθιό στο γλέραρον μικροί έβαναν για χαϊμαλι τριχεις από άζθουν κι χάντρα. Τα καπούλια σκιπάζουνταν μη το σαράπιο ένα γίντγιον χουντρο ύραντό μη λόντρες που δένουνταν στο σαμάρι. Το σαμάρι άκουπούσειν στην πάλα μιά λινάτσα ή παλειό σακκι γι ά να μη γένουνται πληγές στον πλάτη άπ' τ' αλουγου.

Το σαμάρι είχε κι ντιό σάλεις μη φρότουμε για να κρέμηση το φουρτιό. Οι κασάπιοι έβαναν κι ζυγγιά για να μην κρέμουνται τα πουδάργια τους. Μη το φρότουμε ποΰταν τριάντα σαράντα μέτρα μαμακρουσκίλιζαν τάλουγου για να δουαήσει. Αυτό ήταν το σαμάρι.

Οι κυρατζίδοι πήγηναν κι ως την Τούζλα ('Αλικιές της Κατερίνης) για να φέρουν άλλας για όλην την Νιάουστα. Πριν γίνει ο σιδηρόδρομος (1892) πήγηναν κι στη Σαλονίκη για πραμάτεις κι μπακαλικά.

Κινοΰσαν μαυρες χαραές άπ' την Νιάουστα κι έφταναν μισάνυχτα στο Γάλιτζικ (Ν. Χαλκηδόνα). Κοιμούν

ταν ούλιγεις φρεις στο χάνι κι ταχύνονοσαν για την Σαλονίκη. Πήγηναν φουρτωμένοι μη βαρέλια κρασι πατιάεις κουρμίντγια, σιαϊάκια κι γουνοΰσαν πάλι φουρτωμένοι. Στη Σαλονίκη κοιμούνταν κι μιιά βραδιά στο χάνι.

Ου τρανήτρους μπιλιάς το χειμόνα κι οι μέρες μη ρουχές ήταν ου βαρδάρης που παραμάζουνει έναν κομμέν τα γκουρίγια τα ξυγένια. Όταν το ποντάμι δέν ήταν που λν βαθν άνέβηναν στο σαμάρι καβάλα κι πινούσαν όταν ήταν βαθν τάλουγου έπλιγειν κι ου κυρατζής τσακόνουνταν άπ' την νουρά του για να δγν καρσί.

Τώρα οι μιιά μνιάμηση ώρα παγαίνεις άπ' την Νιάουστα στη Σαλονίκη.

Όταν ήρθεν το Έλληνικό το 1912 πολλοί κυρατζήδοι πήγαν ίθι λουνται στον πόλεμον μη τούν Έλληνικό στρατό. Κουβάνισαν άντγια βαρέλια άπ' την Νιάουστα στο βαρδάρη για να ζώσουν το ποντάμι μη γκουρίρι για να πειράσει ου στρατός, τάλουγα κι τα κανόνια για την Σαλονίκη. Πήγαν κι στα Γιαννισά, στη Σαλονίκη στο Μπιζάνι, στην Κουριτσά κι ως το Λισκουβί κι στην Άλβανία. Κουβανούσαν όπλα φουσκία, κουραμάνεις, γαλέτες κι άλλα τρόφιμα ως κι ίχμαλώτους Τούρκους. Τράβηξαν κι όλα τα χιόνια στο Μπιζάνι κι τους ψόφησαν πουλά αλουγα άπ' το κρύγιον κι την νηστεία. Κι όπου λεί το τραγούδι:

Δέν με φοβίζον μάνα μου οι σφères τα κανόνια
μοΰν με φοβίζουν μάνα μου το Μπιζανιού τα χιόνια.

Οι κυρατζήδοι της Νιάουστας έφτασαν μη τα σιαϊάκια ίσιαμι τα Μπιτόλια κι ακόμα σιαπέρα ίσιαμι το Βελιγράδι. Καμινάρως άπουσταμένοι στ' αλουγου καβάλα έπηναν κι κανά σουφούρι ή όπου πήγηναν παρείς παρείς για δότχιον, έπηναν κι κανά τραγούδι όλοινοι

μαζι κι ή βουσιμούρα άκούγονταν στα χτένια κι τα κριάχουρα που ζου ντάνιαν μη τα μακάνια.

Όντας έρχονταν ου Άπρίλης κι ου Μάης κουβανούσαν κι το φίλλου για το Μιτάξι, το τριφύλι για το ζαϊρε κι τα ξύλα για το τζιάκι κι το φούρνου έβουσαν κι τάλουγά τους τις νύχτες όλου στα τσαϊρία την άνοιξη.

Στα ίσιώματα το χουράρι της χουράρι της Άγίας Τριάδας στο Πισιόρι κι άλλου. Κοιμούνταν στην πρασινάδα μη σιαϊάεις κι άϊδόνια. Οι κυρατζήδεις κουβάνισαν τις πουρόπιτρες κι σιδηρόπιτρες για τα σπήτγια κι ταργουτσάια στη Νιάουστα μη ντιό σινίδια κλιμινές στις μιριές.

Τώρα πάν εικέιντα χρόνια οι κυρατζίδεις γίνηναν μη μπιζικλέτες, φουρτηγά κι νταλικεις.

Τότε οι κυρατζήδεις έτριμαν τους κλέφτες όντας πιρπατούσαν τη νύχτα. Πουλές δουλές τους έμπλαχναν κι τους έκιφταν τα φουρτιά. Έτσι γήρκειν κι το τραγούδι το Μίλη το στρατιώτη:

«Ου Μίλης ου περήφανους ου Μίλης ου στρατιώτης
όλου τη νύχτα πιρπατεί τη νύχτα μη το φηγγάρη...

Τη μουλα την τρανύτην κι τη φαρδουπατούσα

Νά μην τη ξιφουρτώσητε γιατί εΐνει τ' άδαρφου μου

έχου άδαρφον τρανύτηρον στος κλέφτες καπιτάνιου.

.....
Σά δώσαν κι άγκαλιάστηκαν κι πέθαναν άντάμα.

Το τραγούδι λεί τάχα μη τη νύχτα που ήταν δέν τούν κατώλαβαν κι διάταξιν ου κατηνάνους να τούν σκοτώσουν για να πάρουν τα φουρτιά άπ' τη μουλάργια. Κι όταν σηκωνόντιβιν ου άρχηγός κι άκουσειν το Μίλη να λεί τα λόγια αυτά καταλάβηκαν κι οι ντιό κι πέθαναν μαζι ου ένας άπ' τις σφαΐ

Συνέχεια στην σελίδα 36

'Από τὴν ἄρματωσιὰ

Τὰ ἀσημικά εἶναι αὐτὰ ποὺ δίδουν τὴν ἰδιαίτερη περιηράνεια στὸ Γιαννίτσαρο. Ἐπὶ πλέον τὸν προφυλάτουν ἀπ' τὰ χτυπήματα τοῦ ἐχθροῦ, καὶ τὸ βαρὺ χιῆτο τοῦ Νταουλίου.

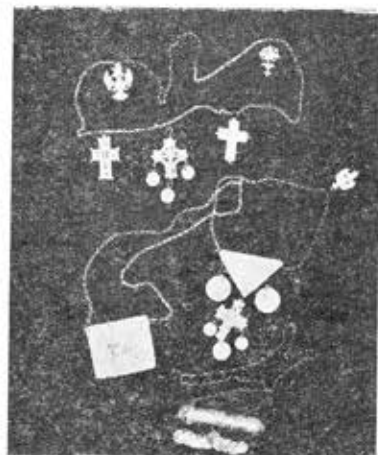
Ἀσχημικά τὰ λέμε ἔτσι γενικά, ἂν καὶ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ ἔχουν καὶ τίς δικές τους ὀνομασίες. Βλέποντας τὰ ἀσημικά στὶς φωτογραφίες φροντίζουμε νὰ δώσουμε ὅσο πὺς πιστὰ μπορούμε τοὺς χαρακτηρισμοὺς τους.

**Τοῦ Χρήστου Παλιούγκα
καὶ Τάκη Μπάϊτον**

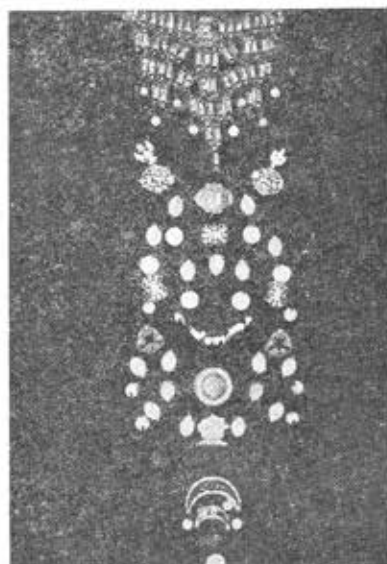
ΤΟ ΓΙΑΕΚΟ

Ἔχει ραμμένα πάνω του τὰ ρούπια δηλ. κέρματα τοῦ 17ου, 18ου καὶ 19ου αἰώνα. Αὐτὰ εἶναι ὅπως-δήποτε ἀσημένια καὶ εἶναι Τουρκικῆς, Γαλλικῆς, Αὐστριακῆς προελεύσεως ἢ ἄλλων Κροατῶν. Στὸ πάνω μέρος εἶναι τίς περισσότερες φορές ἓνα ΜΠΑΗΡΙ ἢ ΓΚΙΟΥΡΝ-ΤΑΝΙ ποὺ ξεκινᾷ ἀπὸ τὸ λαιμό. Οἱ ἄλυσίδες ποὺ εἶναι περασμένα τὰ ρούπια καταλήγουν σὲ σταυροὺς καὶ χαϊμαλιὰ ραμμένα ὅλα πολὺ γερά. Τὸν παλιὸ καὶ ὅλα αὐτὰ ραβόταν τεχνικὰ πάνω στὸ Γιαννίτσαρο. Σήμερα ὅμως ἀπλοποιήθηκαν πολὺ.

ΣΤΑΥΡΟΙ ΚΑΙ ΧΑΪ-ΜΑΛΙΑ

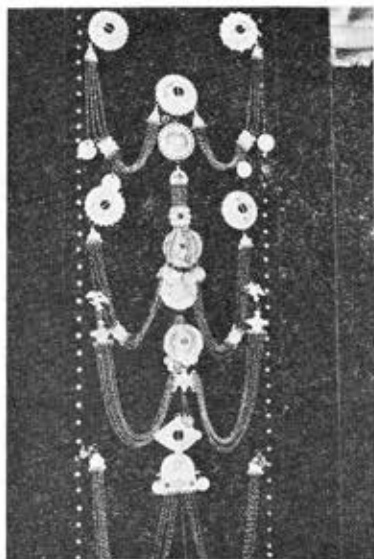
Ὅλα φέρουν τίμημα ξύλο καὶ εἶναι ἀσημένια, φέρουν διάφορες παραστάσεις. Οἱ σταυροὶ τὸν Χριστό, καὶ τὰ χαϊμαλιὰ Ἅγιους. Συνήθως τοῦ Ἀγιοῦ Γεωργίου καὶ τὸν Ἀγιοδημήτρη. Στὸ πῶς μέρος πολλὰ φέρουν τὴν ἡμερομηνία τῆς κατασκευῆς τους. Χαϊμαλιὰ ἔχουμε τετράγωνα, τρίγωνα, στρογγυλά καὶ σὲ σχῆμα ρουσεκιού.

Οἱ ΠΑΪ-ΑΝΤΖΙΑΔΕΣ

Εἶναι πολὺ τεχνικὰ φτιαγμένα μετὰ τὴν τέχνη τοῦ Κιουστεκιού σὲ σχῆμα παϊαντζίδας (ἀράχνης). Στολίζουν, πλάτες καὶ ρουστανένιες. Δεσπόζουν πάντα οἱ δικέφαλοι καὶ ἀρχαῖες παραστάσεις.

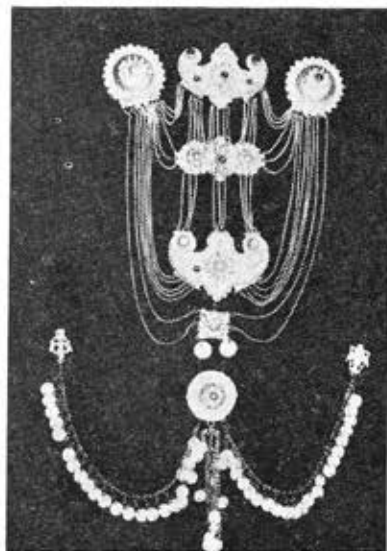
του Γιαννίτσαρου

ΤΟΚΑΔΙΑ, ΚΟΨΙΑΔΕΣ ΚΑΙ
ΑΛΥΣΙΔΕΣ

Δουλεμένα αμάλτο, ασήμι και πέτρες μᾶς δίνουν τὰ τοκάδια και κοψιάδες. Ἡ διαφορά τους τὰ τοκάδια περνούνται σὲ λουρὶ και οἱ κοψιάδες ἔχουν γυριστοὺς γάντσους. Οἱ αλυσίδες συμπληρώνουν αὐτὰ ἔχοντας μικρὰ τοκαδάκια ἀνάμεσά τους, πὺν κυριαρχοῦν ρόδακες.

Αὐτὰ φοριόνταν σὲ φουστάνελες κλερτασματωλῶν και σήμερα τῶν Γιαννιτσαρῶν. Μερικὲς φορὲς εἶναι ἐπιχρυσωμένα. Αὐτὰ και τόσα ἄλλα ἀσήμια στολίζουν και ἀρωματίζουν τὸ γιαννίτσαρο δεμένο γερὰ σὲ λουριά και σελάχι.

ΚΙΟΥΣΤΕΚΙ ΚΑΙ ΤΟΚΑΣ
ΜΕ ΨΙΛΑ

Κιουστέκι εἶναι τὸ πὺό πλούσιο κόσμημα πὺό στολίζει τὴν πλάτη τοῦ Γιαννίτσαρου. Ἔχουμε στὴ Νάουσα δυὸ εἰδῶν Κιουστέκια, σὰν αὐτὸ τῆς φωτογραφίας και σὲ σχῆμα Χ. Ἀπὸ αὐτὰ ἄλλα εἶναι δουλεμένα μὲ ψιλὸ ἀτιμῆνιο σίγμα και πέτρες και ἔχουν πάντα γεωμετρικὰ σχήματα και λευλούδια. Εἶναι συνέχεια τῆς Ἀρχαίας Μακεδονικῆς Τέχνης. Ἄλλα πάλι εἶναι φτιαγμένα σὲ πλάκα ἀσημοῦ μὲ διάφορες παραστάσεις ἀγίων ἢ τῆς Ἁγία Σοφίᾳς. Σὲ ὅλα τὰ εἶδη δεσπάζει πλούσια ἢ βυζαντινὴ ἀλυσίδα και οἱ δικέφαλοι.

Τοκάδες μὲ ψηλὰ στολίζουν ἄριστα μὲ πλάτη ὅταν δὲν ὑπάρχει Κιουστέκι, δὲν ὑστεροῦν ὁμῶς ἀπ' αὐτό.

Ο ρόλος τῶν τόνων καὶ τῶν πνευμάτων στὴν ἀνάγνωση καὶ κατανόηση τοῦ κειμένου

Β'

ΠΕΙΡΑΜΑ Ι

Μέθοδος

Τποκείμενα. Εξετάσθηκαν 45 μαθητές και μαθήτριες δημοτικών σχολείων, που αναλυτικά είχαν ως εξής:

α) 15 υποκείμενα (10 αγόρια, 5 κορίτσια) τῆς Α' τάξης του 37ου Δημοτικού Σχολείου, ηλικίας 6 - 7 ετών.

β) 15 υποκείμενα (14 αγόρια, 1 κορίτσι) τῆς Β' τάξης του Πειραματικού Σχολείου, ηλικίας 7 - 8 ετών.

γ) 15 υποκείμενα (10 αγόρια, 5 κορίτσια) τῆς Γ' τάξης του Πειραματικού Σχολείου, ηλικίας 8 - 9 ετών.

Η επιλογή των υποκειμένων έγινε με τυχαία τρόπο από τις σχετικές καταστάσεις των σχολείων, στις οποίες ως προς την ηλικία των παιδιών αναφερόταν μόνο το έτος γεννήσεως.

Τλ η. Την ὥλη του πειράματος για κάθε τάξη την αποτέλεσαν τρία κείμενα, τα οποία επέλέγησαν από το αντίστοιχο Αναγνωστικό ή Ανθολόγιο. Το πρώτο κείμενο γραφτηκε με το καθιερωμένο σύστημα τονισμού, με τους τόνους (οξεία, περισπωμένη) και τα πνεύματα (υψηλή, δασεία), το δεύτερο με το μονοτονικό σύστημα γραφής, όπως το έχει καθιερώσει το Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, και το τρίτο με το ατονικό σύστημα γραφής, χωρίς, δηλαδή, τόνους ή διακριτικά σημάδια και πνεύματα.

Για να ελεγχθεί το επίπεδο δυσκολίας των τριών κειμένων και για να υπάρχει ομοιότητα στο λεξιλόγιο και στο ύψος του συγγραφέα, τα τρία κείμενα κάθε τάξης ήταν απο-

σπάσματα από το ίδιο έργο. Η επιλογή του τονικού συστήματος γραφής για καθένα από τα τρία κείμενα έγινε με τυχαίο τρόπο. Πρέπει, επίσης, να σημειωθεί ότι κανένα από τα αναγνώσματα που χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα (για την εξαγωγή των τριών κειμένων) δεν

**Μ. Μανιού - Βακάλη
Δ. Μαρκούλη
Λ. Χαριτίδη**

είχε προηγουμένως διδαχτεί στο σχολείο.

Τα κείμενα κάθε τάξης εξομοιώθηκαν, ως ένα σημείο, μεταξύ τους και ως προς τον αριθμό των λέξεων κάθε γραμματικού είδους (ρήματα, ουσιαστικά, επίθετα, επιρρήματα κτλ.). Οι δυσκολες ή ιδιωτικές λέξεις αντικαταστάθηκαν με λέξεις απλές και κοινές.

Επειδή η προκαταρκτική έρευνα είχε δείξει ότι τα κείμενα έπρεπε να έχουν κάποια έκταση, για να είναι δυνατή η χρονική διαφοροποίηση της επίδοσης των υποκειμένων, έπειτα από αρκετές δοκιμές με παιδιά ανάλογης ηλικίας, αποφασίστηκε τα επιμέρους κείμενα να αποτελούνται από 150 λέξεις.

Όλα τα κείμενα δακτυλογραφήθηκαν σε γραφομηχανή I.B.M. με ιδιαίτερη προσοχή ως προς τις παραγράφους, τα διαστήματα, τα τεριθώρια και τη θέση του όλου κειμένου στη σελίδα, έτσι που και εξωτερικά τα κείμενα να μοιάζουν μεταξύ τους. Συνολικά δακτυλογραφήθηκαν εννέα κείμενα.

Για να ελεγχθεί ο βαθμός κατανόησης των κειμένων από μέρους των μαθητών ετοιμάστηκαν 9 σύνολα ερωτήσεων, με 5 ερωτήσεις για κάθε κείμενο. Η ανώτερη βαθμολο-

γία κατά ερώτηση ήταν το 4 και η συνολική βαθμολογία κατά κείμενο μπορούσε να φθάσει τις 20 μονάδες. Για να ελεγχθεί δε ο υποκειμενικός παράγοντας του εξεταστή κατά την αξιολόγηση των απαντήσεων, είχαν προκαθοριστεί για όλες τις ερωτήσεις όλων των κειμένων των τριών συνθηκών συγκεκριμένα νοηματικά στοιχεία, και η βαθμολογία κάθε απάντησης γινόταν με βάση την περιοριστικότητα της ως προς τα στοιχεία αυτά.

Τα τρία κείμενα, τέλος, παρουσιάστηκαν στα υποκείμενα με βάση το λατινικό τετράγωνο, για να ελεγχθούν εξωτερικές μεταβολές, όπως η κόπωση, η άσκηση, το ενδιαφέρον των υποκειμένων κ.ά. Ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε στην ώραση των παιδιών που πήραν μέρος στην έρευνα: αποκλείστηκαν, δηλαδή, τα παιδιά εκείνα που είχαν μεγάλη μυωπία ή άλλα προβλήματα όρασης.

Διεξαγωγή του πειράματος. Τα υποκείμενα εξετάστηκαν ατομικά από τις οδηγίες γνώριζαν ότι θα διαβάσουν τρία διαφορετικά ως προς τον τονισμό τους κείμενα, γρήγορα και χωρίς να κάνουν λάθη. Όταν τελείωναν την ανάγνωση κάθε κειμένου, έπρεπε να απαντήσουν σε μερικές ερωτήσεις σχετικές με το νόημα του κειμένου που είχαν διαβάσει. Τα υποκείμενα γνώριζαν, επίσης, ότι η συμμετοχή τους στην έρευνα δεν είχε καμιά σχέση με τη σχολική τους βαθμολογία. Όταν ο ερευνητής έδινε το σήμα, το υποκείμενο άρχιζε να διαβάζει. Καταγράφονταν: α) ο χρόνος που μεσολαβούσε μεταξύ του σήματος και του τέλους της ανάγνωσης, β) τα λάθη που έκανε το υποκείμενο κατά την ανάγνωση, και γ) οι απαντήσεις που έδινε το υποκείμενο

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΜΕΤΡΗΣΕΙΣ	Α' Τάξη		Β' Τάξη		Γ' Τάξη	
	χ	σ	χ	σ	χ	σ
Χρόνος Ανάγνωσης						
Καθιερωμένο	203.07''	99.92''	149.46''	55.69''	65.20''	10.04''
Μονοτονικό	240.73''	155.98''	146.53''	52.38''	73.46''	13.83''
Ατονικό	221.47''	129.89''	140.73''	50.38''	68.60''	12.36''
Σφάλματα						
Καθιερωμένο	24.47	16.94	20.06	19.95	5.60	4.94
Μονοτονικό	30.00	18.46	19.09	19.09	6.80	4.85
Ατονικό	23.00	14.71	22.06	20.20	3.40	2.25
Κατανόηση						
Καθιερωμένο	8.53	4.97	10.86	3.16	6.67	3.96
Μονοτονικό	4.67	3.81	10.73	5.37	11.53	3.79
Ατονικό	8.60	3.84	12.60	3.84	11.13	3.03

στις ερωτήσεις που αφορούσαν την κατανόηση του κειμένου. Μεταξύ της ανάγνωσης του πρώτου και του δεύτερου, όπως και του δεύτερου και τρίτου κειμένου, μεσολαβούσε χρονικό διάστημα 10 λεπτών.

Πειραματικό σχέδιο. Το πειραματικό σχέδιο της έρευνας είναι ενδοεποκειμενικό, αν ληφθεί ως βάση ο τρόπος εξέτασης των υποκειμένων, και παραγοντικό, ανάλογα με τον αριθμό των ανεξάρτητων μεταβλητών που εξετάζονται. **Αποτελέσματα:** Ο Πίνακας 1 περιλαμβάνει τους μέσους χρόνους ανάγνωσης, τους μέσους όρους σφαλμάτων και τη μέση κατανόηση των υποκειμένων ηλικίας 6 ως 9 ετών, με το καθιερωμένο, μονοτονικό, και ατονικό σύστημα γραφής. Παράλληλα με τους μέσους όρους, παρέχονται και οι αντίστοιχες τυπικές αποκλίσεις (σ.).

Από τον Πίνακα 1 προκύπτει ότι στα παιδιά ηλικίας 6 - 7 ετών το κείμενο με το μονοτονικό σύστημα προκάλεσε το μεγαλύτερο μέσο χρόνο ανάγνωσης, το μεγαλύτερο μέσο όρο σφαλμάτων και τη μικρότερη μέση κατανόηση, ενώ το κείμενο με το καθιερωμένο σύστημα τονισμού έδωσε μόνο τον πιο σύντομο μέσο χρόνο ανάγνωσης. Ως προς τα σφάλματα και την κατανόηση υπερέχει το κείμενο με το ατονικό σύστημα, αν και με μικρές διαφορές από το

κείμενο με το καθιερωμένο σύστημα τονισμού.

Αξιοπρόσεκτη είναι, επίσης, και η μεγάλη τυπική απόκλιση που παρουσιάζουν οι τιμές του χρόνου ανάγνωσης και των σφαλμάτων που έδωσαν τα παιδιά ηλικίας 6 - 7 ετών στο κείμενο με το μονοτονικό σύστημα. Το άνοιγμα των τιμών φανερώνει τις μεγάλες ατομικές διαφορές μεταξύ των υποκειμένων ως προς το χρόνο ανάγνωσης και τα σφάλματα στη συνθήκη αυτή. Το μονοτονικό, επομένως, σύστημα γραφής επηρεάζει περισσότερο τα παιδιά που δεν έχουν ακόμα αποκτήσει σε ικανοποιητικό βαθμό την αναγνωστική δεξιότητα, γιατί είναι το λιγότερο οικείο από τα άλλα δύο, και η επίδρασή του ποικίλλει σε μεγάλο βαθμό μεταξύ των παιδιών ηλικίας 6 - 7 ετών.

Οι διαφορές των μετρήσεων του μέσου χρόνου ανάγνωσης, του μέσου όρου σφαλμάτων και της μέσης κατανόησης μεταξύ του κειμένου με το μονοτονικό σύστημα από τη μια μεριά και των άλλων κειμένων με το καθιερωμένο και ατονικό σύστημα από την άλλη, που παρατηρήθηκαν στα παιδιά ηλικίας 6 - 7 ετών, σβδλώνονται στις άλλες ηλικίες: παρατηρείται μάλιστα στα παιδιά ηλικίας 7 - 8 ετών ότι το κείμενο με το μονοτονικό σύστημα παρουσιάζει καλύτερα αποτελέσματα, κυρίως ως

προς τα σφάλματα και την κατανόηση, από ό,τι το κείμενο με το καθιερωμένο ή το ατονικό σύστημα γραφής. Αξίζει, επίσης, να αναφέρει κανείς ότι τα υποκείμενα αυτά έδωσαν στο κείμενο με το μονοτονικό σύστημα μικρότερο μέσο χρόνο ανάγνωσης από ό,τι στο κείμενο με το καθιερωμένο σύστημα τονισμού.

Γενικά, οι διαφορές των μετρήσεων του μέσου χρόνου ανάγνωσης, του μέσου όρου σφαλμάτων και της μέσης κατανόησης, που παρουσιάζονται μεταξύ των κειμένων με τα τρία διαφορετικά τονικά συστήματα στα παιδιά ηλικίας 6 - 9 ετών, δεν είναι συνεπείς, και, σε πολλές περιπτώσεις, δεν είναι μεγάλες.

Αντίθετα, ο μέσος χρόνος ανάγνωσης, όπως και η τυπική απόκλιση του χρόνου ανάγνωσης, μειώνονται σταθερά όσο αυξάνεται η ηλικία των υποκειμένων, όποιο και αν είναι το τονικό σύστημα γραφής του κειμένου. Ο μέσος όρος των σφαλμάτων και η τυπική απόκλισή τους μειώνονται αρκετά μόνο στην Γ' τάξη.

Με τη στατιστική ανάλυση διακύμανσης ή παραλλακτικότητας για επαναλαμβανόμενες παρατηρήσεις των ίδιων υποκειμένων (βλ. HATS 1976, σ. 568 κ.ε.) εξετάσθηκε αν ο παράγοντας του τύπου του τονι-

κού συστήματος γραφής (καθιερωμένο, μονοτονικό, ατονικό) σε συνάρτηση με τον υποκειμενικό παράγοντα (15 υποκείμενα) επηρεάζει σε στατιστικά σημαντικό βαθμό α) το χρόνο ανάγνωσης, β) τα σφάλματα ανάγνωσης, και γ) την κατανόηση του κειμένου στα παιδιά άθε τάξης ξεχωριστά.

Ως προς την πρώτη τάξη, η στατιστική ανάλυση έδειξε ότι ο τύπος του τονικού συστήματος γραφής επηρεάζει σε στατιστικά σημαντικό βαθμό το χρόνο ανάγνωσης $F=3.44$ (2, 28) $p<0.05$, τα σφάλματα ανάγνωσης $F=4.42$ (2,28) $p<0.05$, και την κατανόηση του κειμένου $F=7.30$ (2, 28) $p<0.01$.

Για να βρούμε μεταξύ ποιων ακριβώς τονικών συστημάτων γραφής οι διαφορές των μέσων όρων είναι στατιστικά σημαντικές (καθιερωμένο, μονοτονικό, καθιερωμένο - ατονικό, μονοτονικό - ατονικό κτλ.), εφαρμόσαμε τη μέθοδο των πολλαπλών συγκρίσεων του H. SHEFFE (βλ. HATS 1976, σ. 605 κ.ε.) σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις. Αυτή η στατιστική ανάλυση δεν έδωσε κανένα στατιστικά σημαντικό αποτέλεσμα. Το εύρημα αυτό σημαίνει ότι οι διαφορές των μέσων όρων χρόνου ανάγνωσης, σφαλμάτων και κατανόησης, όταν συγκριθούν κατά ζεύγη, δεν είναι τόσο μεγάλες, ώστε να διαφοροποιήσουν το ένα σύστημα τονισμού από το άλλο.

Στη δεύτερη τάξη, αντίθετα, ο τύπος του τονικού συστήματος γραφής δεν επηρεάζει σε στατιστικά σημαντικό επίπεδο ούτε το χρόνο ανάγνωσης $F=1.09$ (2, 28) $p>0.05$, ούτε τα σφάλματα ανάγνωσης $F=2.54$ (2, 28) $p>0.05$, ούτε την κατανόηση του κειμένου $F=1.05$ (2, 28) $p>0.05$.

Στην τρίτη τέλος τάξη, ο παράγοντας του τονικού συστήματος γραφής, ενώ επηρεάζει σε στατιστικά σημαντικό βαθμό το χρόνο ανάγνωσης

σης $F=6.34$ (2, 28) $p<0.01$ και τα σφάλματα ανάγνωσης $F=4.27$ (2, 28) $p<0.05$, δεν επηρεάζει την κατανόηση του κειμένου $F=1.35$ (2, 28) $p>0.05$.

Και εδώ με τη μέθοδο των πολλαπλών συγκρίσεων του H. SHEFFE προσπαθήσαμε να βρούμε μεταξύ ποιων ακριβώς τονικών συστημάτων γραφής οι διαφορές των μέσων όρων στατιστικώς σημαντικές. Το αποτέλεσμα ήταν το ίδιο. Οι διαφορές των μέσων χρόνων ανάγνωσης και των μέσων όρων των σφαλμάτων ανάγνωσης ήταν πολύ μικρές για να διαφοροποιήσουν το ένα σύστημα τονισμού από το άλλο, όταν αυτά συγκρίθηκαν κατά ζεύγη.

Συζήτηση αποτελεσμάτων

Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων του πρώτου πειράματος, αν και δεν είναι ίδια και για τις τρεις τάξεις, δείχνουν ότι το τονικό σύστημα γραφής επηρεάζει περισσότερο ή λιγότερο την αναγνωστική ικανότητα των παιδιών ηλικίας 6 - 9 ετών, όπως αυτή εκφράζεται με το χρόνο ανάγνωσης και τα σφάλματα ανάγνωσης. Κανένα όμως από τα συστήματα τονισμού που εξετάστηκαν δε διαφοροποιήθηκε από το άλλο σε στατιστικά σημαντικό βήμα.

Το αποτέλεσμα αυτό είναι αξιοπρόσεκτο. Ενώ θα περίμενε κανείς το καθιερωμένο σύστημα τονισμού να συγκεντρώνει καλύτερες τιμές χρόνου, σφαλμάτων και κατανόησης, να το ξεχωρίσουν από το μονοτονικό ή το ατονικό σ' όλες τις ηλικίες, αφού είναι το πιο οικείο από τα άλλα δύο, τίποτε τέτοιο δεν παρατηρήθηκε. Αυτό μπορεί να ληφθεί ως στοιχείο ενδεικτικό της δυσκολίας του.

Από την άλλη μεριά, αν και το μονοτονικό σύστημα γραφής είναι το λιγότερο γνωστό στα παιδιά ηλικίας 6 - 9 ετών, δεν έδωσε τέτοιες

τιμές χρόνου, σφαλμάτων και κατανόησης, που να το εμφανίσουν πιο δύσκολο από τα άλλα δύο συστήματα τονισμού, πράγμα που θα ήταν το πιο πιθανό.

Το σύστημα τονισμού επηρεάζει, επίσης, την κατανόηση του κειμένου· αυτό όμως συμβαίνει μόνο στα παιδιά της πρώτης τάξης, τα οποία δεν έχουν ακόμη μάθει να διαβάζουν πολύ καλά, γι' αυτό το λόγο η εξωτερική μορφή του κειμένου (το τονικό σύστημα γραφής) επδράστη νοηματική του σύλληψη.

Και ως προς την κατανόηση δε διαφοροποιήθηκε το ένα σύστημα τονισμού από το άλλο, πράγμα που δείχνει ότι, ενώ το σύστημα τονισμού αυξομειώνει την κατανόηση του κειμένου, η επίδραση αυτή δεν είναι τόσο μεγάλη, ώστε να καταστήσει δυνατή τη διάκριση του ενός συστήματος τονισμού σε σχέση με το άλλο.

Τα παιδιά ηλικίας 6 - 9 ετών παρουσιάζουν μείωση του χρόνου ανάγνωσης και αύξηση της κατανόησης του κειμένου, καθώς προχωρούν από τη μια τάξη στην άλλη. Το αποτέλεσμα αυτό φανερώνει, επίσης, ότι η ανάγνωση είναι μια δεξιότητα που βελτιώνεται τόσο με την ηλικία όσο και με την άσκηση, που είναι συστηματική στις πρώτες τάξεις του δημοτικού σχολείου.

Οι ατομικές διαφορές των υποκειμένων που πήραν μέρος στην έρευνα είναι εμφανείς. Τα παιδιά ηλικίας 6 - 9 ετών διαφέρουν μεταξύ τους ως προς το βαθμό απόκτησης της αναγνωστικής δεξιότητας.

Συγκεφαλαιώνοντας τα κύρια αποτελέσματα του πρώτου πειράματος, μπορούμε να πούμε ότι το σύστημα τονισμού επηρεάζει την ανάγνωση του κειμένου. Στα παιδιά ηλικίας 6 - 7 ετών το τονικό σύστημα γραφής επηρεάζει και την κατανόηση του κειμένου. Η βελτίωση της αναγνωστικής δεξιότητας εξαρτάται από την ηλικία και την άσκηση.

Κάπου, δὲν θυμῶμαι τώρα πού, ἄκουσα δυὸ κουβέντες πού μοῦ ἔκαναν ἰδιαίτερη ἐντύπωση. Μπῆξαν στὸ μυαλό μου ἔτσι ἀπρόσμενα καὶ σὲ ἀνύποπτο χρόνο καὶ πολὺ βασάνισαν τὴ σκέψη μου. Ἦταν δυὸ ἀπλὲς κουβέντες, πού εἰπώθηκαν ἀπὸ ἀπλοῦς ἄνθρωποι, πάνω στὴν κουβέντα. Τότε πού λέγονται οἱ μεγαλύτερες ἀλήθειες καὶ τὰ πιὸ σοφὰ λόγια, χωρὶς πολὺ σκέψη καὶ πού τὸ μυαλό τοῦ καθενὸς εἶναι ἀνοιχτὸ νὰ δεχθεῖ καλοπροαίρετα κάθε συλλογισμό, ἰδέα, σκέψη ἢ ἐρεθισμὸ.

«Μανώλη εἶσαι καλὸ παιδί, γιατί ἀνέχεσαι νὰ σὲ ἀδικοῦν».

Δὲν μπόρεσα νὰ προσδιορίσω ποιὲς ἀκριβῶς λεπτὲς χορδὲς τῆς ὑπαρξῆς μου ἔθιξαν, τοῦτες οἱ ἀπλὲς κουβέντες, καὶ δημιούργησαν τὴν ἀσχή γιὰ ἓνα σοφὸ ἀλυσωτοῦς συλλογισμοῦς. Συλλογισμοῦς μὲ πόλο τὴν ἠθική, τὸ δίκαιο, τὴν ἀλήθεια, τὸ ρεαλισμὸ, τὸ καλὸ καὶ τὸ κακό. Συλλογισμοῦς ἀναστασιμένους μὲ συναισθήματα λύπης, ὀργῆς, πικρίας καὶ ρομαντικῆς διάθεσης.

Δὲν μπόρεσα, ἀκόμη, νὰ προσδιορίσω πῶς ἄνοιξαν τὴν πόρτα τοῦ μυαλοῦ μου, τοῦτες πάλι οἱ ἀπλὲς κουβέντες, καὶ ξεχύθηκε αὐτὴ ἡ πλημμύρα σκέψεων. Τὸ «κλειδί» ἦταν: ἡ ἀλήθεια πού ἔκρυβαν; ὁ ἀπλὸς καὶ σεμνὸς τρόπος πού εἰπώθηκαν; ἡ ψυχικὴ μου διάθεση ἐκείνης τῆς στιγμῆς; ἢ τὸ ὅτι μέσα στὸ Μανώλη εἶδα καὶ τὸν ἑαυτὸν μου καὶ τὸ φίλο μου, καὶ τὸ γείτωνα καὶ τὸ συγγενὴ καὶ ὅλους τοὺς καλοὺς ἀνθρώπους πού ἀνέχονται νὰ τοὺς ἀδικοῦν καὶ ἐπαναστάτησε ἡ ψυχὴ μου;

Δὲν γνωρίζω κακὸ ἄνθρωπο ἢ ἀδικῶ πού νὰ ἀνέχεται νὰ τὸν ἀδικοῦν. Ἴσως γιατί δὲν ἐπιμένει θέμα σ' αὐτόν, ἐπεὶδὴ δὲν τολμοῦν νὰ τὸν ἀδικήσουν. Ἴσως γιατί τὸν φοβοῦνται ἢ γιατί κόρακας κοράκου μάτι δὲν βγάζει.

Ἀντίθετα ξέρω πολλοὺς καλοὺς,

Μιά ἀφορμὴ γιὰ λίγη σκέψη

Καλύτερη δημοκρατία εἶναι ἐκείνη στὴν ὁποία καὶ ὅσοι δὲν ἀδικοῦνται καταγγέλουν καὶ τιμωροῦν ἐκείνους πού ἀδικοῦν.

(Πλουτάρχου «Ἠθικά» τό συμπόσιο τῶν ἐπὶ σοφῶν)

μὲ τὴν ἔννοια πού εἰπώθηκε τὸ καλὸς, νὰ τοὺς ἀδικοῦν, ἀπὸ στὰ πιὸ μικρὰ μέχρι στὰ πιὸ μεγάλα, καὶ τὸ χειρότερο νὰ ἀνέχονται νὰ τοὺς ἀδικοῦν. Ἀπὸ καλῶσύνης; ἀπὸ φόβο; ἀπὸ δειλία; ἀπὸ ἔλλειψη ἀγωνιστικότητας; γιὰ νὰ μὴν ταράξουν τὴν ἡσυχία τους; γιὰ νὰ μὴν χάσουν τὸ

Τοῦ Γιώτα Χῆς

καλὸ τοῦς ὄνομα; γιὰ νὰ μὴ δημιουργήσουν ἐντυπώσεις; Ποιὸς ξέρει; Δὲν ἔχει σημασία.

Ἐδῶ εἶναι πού αὐτὲς οἱ ἀπλὲς κουβέντες, ἐνὸς ἀπλοῦ ἀνθρώπου, ἄγγιξαν ἓνα μεγάλο, προαιώνιο πρόβλημα, πού ἀπασχόλησε κατὰ καιροὺς πολὺ τὴν ἀνθρωπότητα. Ἔχουν οἱ καλοὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἀνέχονται νὰ τοὺς ἀδικοῦν; Πολλὰ ἔχουν εἰπωθεῖ καὶ πιὸ πολλὰ ἔχουν γραφθεῖ γύρω ἀπὸ αὐτὸ τὸ θέμα μέσα σὶνὸν ροῦν τῆς ἀνθρωπότητας. Οἱ κακοὶ τὸ ἔχουν αὐτὸ τὸ δικαίωμα γιατί εἶναι κακοὶ καὶ ἀδικοῦν καὶ οἱ ἴδιοι, ἀλλὰ συνήθως αὐτοὶ δὲν ἀνέχονται νὰ τοὺς ἀδικοῦν. Οἱ καλοὶ δὲν τὸ ἔχουν, γιατί εἶναι καλοὶ καὶ ἓνας καλὸς δὲν πρέπει νὰ ἀνέχεται τὴν ἀδικία, ἀλλῶς χάνει αὐτὴν τὴν ιδιότητα καὶ ἂν μὴν ἀδικεῖ ὁ ἴδιος, ἀλλὰ οἱ καλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι πού συνήθως ἀνέχονται νὰ τοὺς ἀδικοῦν. Ὅσοι ἀνέχονται τὴν ἀδικία καλλιεργοῦν τὸ χωράφι γιὰ νὰ εὐδοκιμήσει

σε καὶ νὰ διασπείρει τὸ σπέρμα τῆς.

Αὐτοί, δὲν εἶναι ὑπερβολικὸ νὰ ποῦμε ὅτι εἶναι οἱ ἠθικοὶ αὐτουργοὶ τοῦ ἐγκλήματος τῆς ἀδικίας. Ὁ Μανώλης, ἐγώ, ἐσύ, ὅλοι μας πού θεωροῦμαστε καλοὶ. Μιά γραμμὴ λείει: οἱ ἀδιάρρογοι δὲν εἶναι οἱ ἴδιοι ἐγκληματίες, ἀλλὰ εἶναι αὐτοὶ πού προάγουν τὸ ἐγκλημα. Αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ θέση ὅλων πού ἀσχολήθηκαν μὲ τὸ θέμα καὶ ἐπιβεβαιώνεται καθημερινὰ ἀπὸ τὶς ἐμπειρίες τῆς σημερινῆς ζωῆς καὶ δὲν χωρεῖ ἀμφιβολία.

Πολλὲς φορὲς αὐτὴ ἡ σκέψη πέρασε ἀπὸ τὸ μυαλό μου φευγαλέα καὶ ἄλλες τόσες τὴ διάβασα ἢ τὴν ἄκουσα. Πρώτη φορὰ μπῆκε μέσα στὸ μυαλό μου, ἐμβαθύνει σ' αὐτὴν μέχρι τὴν οὐσία τῆς καὶ κατάλαβα τὴ σημασία τῆς, ἀκούοντας αὐτὲς τὶς ἀπλὲς κουβέντες ἐνὸς ἀπλοῦ ἀνθρώπου. «Μανώλη εἶσαι καλὸ παιδί γιατί ἀνέχεσαι νὰ σὲ ἀδικοῦν».

Καὶ πρόβαλε ἓνα ὄραμα μέσα στὴν ψυχὴ μου, σὰν σὲ κινηματογραφικὴ ὁθόνη. Εἶδα νὰ μὴν ἀνέχεται κανένας ἄνθρωπος πάνω στὴν γῆ νὰ ἀδικεῖται καὶ νὰ κληρονομήσει τὴν ἀδικία ἀμύλητα ὅπου τὴ βρεῖ καὶ μὲ ἕπειο τρόπο μπορεῖ. Καὶ εἶδα νὰ βασιλεύει ἡ δικαιοσύνη παντοῦ καὶ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους χωρὶς προβλήματα καὶ ὅλα τὰ πλάσματα ὑποταγμένα.

Μεγάλη κουβέντα, αὐτὴ ἡ ἀπλὴ κουβέντα, ἐνὸς ἀπλοῦ ἀνθρώπου, πού εἰπώθηκε ὅπως καὶ τόσες ἄλλες λέγονται καθημερινὰ ἀπὸ τὰ στόματα ὅλων μας καὶ περνοῦν ἀπαράτηγτες. Ἄν μπορούσε νὰ ἐνσταλάξει τὴν ἀλήθεια τῆς μέσα μας!

Ἄν μπορούσε νὰ γίνεαι συνείδηση τοῦ καθενὸς! Ἄν μπορούσε νὰ γίνεαι πράξη!

Γιώτα Χῆς

Τά ναρκωτικά καί ποιοί στρέφονται πρὸς αὐτά

Σέ παλαιότερα χρόνια δὲν ἦταν ἀναπτυγμένη ἡ φαρμακολογία ἢ μεγάλη μάλιστα τοῦ κόσμου ἦταν ἢ χολέρα. Σήμερα φαίνεται σιγὰ σιγὰ νὰ παίρνουν τὴ θέση τῆς τὰ ναρκωτικά. Τὰ ναρκωτικά κατάντησαν πιά σὲ ὅλον τὸν κόσμο ὁ πῶς σοβαρὸς δημόσιος κίνδυνος. Πρόκειται γιὰ ἓνα πολύπλοκο κοινωνικὸ φαινόμενο, πολυδιάστατο, συνδυασμένο σχεδὸν πάντα μὲ σέξ καὶ πορνὸ καὶ μὲ πολλὰς ἀντικοινωνικὰς ἐνέργειες ἢ τὸ ἔγκλημα. Ἡ θλιβερὴ αὐτὴ ἐπιδημία, πὺν ἔρτασε δυστυχῶς καὶ στὸν τόπο μας, ἂν καὶ παρουσιάζεται σὰν ὑποπόδημα, ὡστόσο ἐπισκιάζει ἀπὸ τὴν ἀποψη τοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ τὰ πῶς μεγάλα ἀκόμη προβλήματα κάθε χώρας. Οἱ πῶς μεγάλες διοικητικὲς κοινωνίες βρίσκονται σχεδὸν σὲ ἀμηχανία μπροστὰ σ' αὐτὴν τὴ μεγάλη κοινωνικὴ πλήρη, ἢ ὁποία ὑποτροπιάζει ἀπὸ χρόνο σὲ χρόνο καὶ ἐξελίσσεται ραγδαία ἤδη πρὸς τὸ μεγαλύτερο ἐκθρό, πρὸς ἓνα ἀπὸ τὰ μεγάλα μέσα τῆς τῆς ὑπονόμησης τῆς υγείας τοῦ κόσμου καὶ μάλιστα τῆς νεολαίας.

Στὴ χώρα μας τὸ κακὸ αὐτὸ δὲν ἦταν ἐξαπλωμένο, παρὰ τὸ συναντοῦσε κανένα ἀραιά, σποραδικὰ ἐκδῶ κι ἐκεῖ ὄχι σὲ σοβαρὸ σημεῖο, χωρὶς νὰ ὑπολογίζεται καὶ τόσο, γιὰ τὶ ὄντως ἦταν περιορισμένο σὲ μικρὸ κύκλο τοῦ ὑποκόσμου, σὲ μιὰ κατώτερη κοινωνικὴ τάξη ἀνεργῶν τυχοδιωκτῶν, καταδίκων καὶ λοιπῶν ἀνυπόλοιπων προσώπων καὶ σὲ λίγους γόνους πλουσιῶν οἰκογενειῶν. Μὲ τὴν ἀπόδο τοῦ χρόνου καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸ δεύτερο παγκόσμιον πόλεμο καὶ κυρίως ὕστερα ἀπὸ τὸ

1960, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πιά τῆς εἰρήμειας ἄρχισε καὶ στὸν τόπο μας τὸ κακὸ νὰ παίρνει μιὰν ἀσυνήθιστη ἐξάπλωση. Ἀνέβηκε ἀπὸ τὰ καταγώγια τοῦ ὑποκόσμου καὶ ἀπλώθηκε πιά σὲ ὅλες τὶς κοινωνικὰς τάξεις ἀδιακρίτως. Στὸ παρελθὸν τοὺς λίγους ναρκομανεῖς πὺν συναντούσαμε, ἦταν κυρίως μέσης ἡλικίας τρι-

ΙΩΝ. Ν. ΞΗΡΟΤΗΡΗ
Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ
τῆς Κοινωνιολογίας
στὴν Α.Β.Σ. Θεσ) νίκης

ανταπέντε ἐτῶν καὶ ἄνω. Σήμερα καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ ἔχομε μιὰν ἀλλαγὴ. Οἱ ναρκομανεῖς κατὰ τὸ πῶς μεγάλο ποσοστὸ τοὺς εἶναι ἔφηβοι ἀπὸ 16—21 χρόνων. Νέοι ἐπάνω στὴν ἄνοιξή τους, πὺν μαθαίνονται ἐπάνω στὸ μπουμπούκισμά τους. Κι' ἀκόμη οἱ σημερινοὶ ναρκομανεῖς νέοι εἶναι πῶς συγκροτημένοι καὶ διαρθρωμένοι, ὁργανωμένοι σὲ ὁμάδες. Κατάσταση πὺν ὅλο καθίσταται πολὺ ἐπικίνδυνη, κοινωνικά, δεδομένου ὅτι ἢ χρήση τῶν ναρκωτικῶν καταδιώκεται ὡς ἔγκλημα, διότι οἱ ναρκομανεῖς δοῦν ἀντικοινωνικά, ἀναρχικά κλπ.

Τὸ σοβαρὸ αὐτὸ κοινωνικὸ φαινόμενο τῶν ἡμερῶν μας εἶναι πολὺ πλοκο, ἄλλωστε κανένα σχεδὸν κοινωνικὸ φαινόμενο δὲν προέρχεται συνήθως ἀπὸ μιὰ καὶ μόνον αἰτία, ἀπὸ ἓνα μόνον παράγοντα, παρὰ ἀπὸ περισσότερους. Καὶ τὸ φαινόμενο τῶν ναρκομανῶν ἔχει κι αὐτὸ τὶς αἰτίες τοὺς οἱ ὁποῖες τὸ προκαλοῦν. Εἶναι πολλοὶ οἱ παράγοντες οἱ ὁποῖοι στρέφουν τοὺς νέους πρὸς

τὰ ναρκωτικά, πρὸς τὸν ἀργὸ θάνατο, πρὸς τὴν αὐτοκαταστροφὴ.

Πρὸς τὰ ναρκωτικά στρέφονται πρόσωπα τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνίκανα νὰ ἀντιχρῶσουν τὴ ζωὴ καὶ νὰ συμφορτωθοῦν μὲ τὴν πραγματικότητά της.

Πρόκειται γιὰ φυγὴ μπρὸς ἀπὸ εἰς ἀπαιτήσεις τὶς ὁποῖες προβάλλει ἢ ζωὴ μας. Τὰ πρόσωπα αὐτὰ δὲ διαπαιδαγωγήθηκαν ποτὲ ἀπὸ τὴ μικρὴ τους ἡλικία καὶ δὲν ἄσκησαν τὴ βούλησή τους ἔτσι, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ ἀντιστέκονται στὶς ἀπαιτήσεις τὶς ὁποῖες ἔστω καὶ ὑποτιπιδῶς τοὺς προβάλλει ἢ ζωὴ μας καὶ αταρεῦγουν στὶς παραισθήσεις τῶν ναρκωτικῶν. Σέρονται ἀπὸ τὶς ἐπιθυμίες τους καὶ τὶς ἀνηθιμίες τους καὶ ἀπὸ τὸ ἐνστικτιά τους. Δὲν ἔχουν καθόλου ἀναπτυγμένη τὴν ἀτομικὴ εὐθύνη τους. Δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ ἀντισταθοῦν σὲ τίποτε καὶ παρὰσῶνται ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Δὲν ἔχουν οὔτε στὸ ἐλάχιστο ἀναπτυγμένες ἐσωτερικὲς ἀντιστάσεις θέλησης, ἀλλὰ οὔτε καὶ τὴ σκέψη καὶ τὴν κρίση νὰ μὴν ἀκολουθοῦν πρόσωπα γιὰ συνναστροφὴ ἢ πρόσωπα τῶν ὁποῖων ἔκαμαν τὴ γνωριμία τους τυχαία καὶ λοιπὰ παρόμοια.

Πρὸς τὰ ναρκωτικά ὠθοῦνται ἐκείνοι ἀπὸ τοὺς ὁποῖους λείπει ἢ ἱκανότητα νὰ ὑπομένουν τὴν ἀγωνία, σ' ἀντιστέκονται στὴν ἔνταση καὶ νὰ παλαίουν μὲ τὴν ἀμφιβολία, ν' ἀντιμετωπίζουν συγκρούσεις, νὰ ζοῦν καὶ ἀπογοητεύσεις ἀκόμη. Αὐτὰ τὰ πρόσωπα δὲν ἔμαθαν ποτὲ νὰ ὑπακούουν. Δὲ διδάχθηκαν ποτὲ πῶς ἢ ἴδια ἢ ζωὴ ἐπιβάλλει καὶ ἀπαιτεῖ ὑπακοή. Δὲν συνήθισαν ποτὲ, ὅπως θὰ ἔπρεπε, ἀπὸ τὰ πρῶτα ἀκόμη

χρόνια της ζωής τους — αν όχι από τις πρώτες μάλιστα ημέρες της γέννησής τους — να απαρτιούνται, να υποφέρουν τις στέρσεις, να παραιτούνται απ' ό,τι δεν πρέπει να απαιτούν. Θα έπρεπε ωστόσο να γνώριζαν οι γονείς, οι δασκάλοι και γενικότερα οι ώριμοι, ότι πολλές επιθυμίες και ρωτές μας δεν πρέπει ν' βρίσκουν ικανοποίηση και ότι η διαπαιδαγώγηση στο να μπορεί ν' απαρτιέται κανένας σέ ό,τι δεν είναι απαραίτητο, όχι μόνον δεν κάνει κακό παρά δυναμώνει το άτομο να στέκεται απέναντι στη ζωή, σαν άντρας ή σαν γυναίκα ξετομμη να υποστεί τη θυσία που επιβάλλεται με όλη την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Τα πρόσωπα που στρέφονται προς τα ναρκωτικά δεν γνώρισαν ποτέ αυτόν τον τρόπο της διαπαιδαγώγησης, παρά κάτω από την αδύνατη βούληση του περιβάλλοντός τους, κάτω από τη διαρκή ασυνέπεια της στάσης του περιβάλλοντός τους, δηλαδή των γονιών τους ζινούνταν και μεγάλωναν κι αυτά μέσα σε αμφιταλαντεύσεις και σε ασυνέπειες σε υποχωρήσεις ανεπίτρεπτες, έτσι, ώστε να χάνεται ή βεβαιότητα, ή ασφάλεια, ή σταθερότητα και πιο πολύ ή αυτοπεποίθησή τους με αποτέλεσμα να στρέφονται προς αντικοινωνικές ενέργειες, γιατί δεν μπορούσαν και δεν μπορούν να αντικρύσουν την πραγματικότητα της ζωής. Δεν έμαθαν και δεν τα συνήθισαν αυτά τα πρόσωπα ποτέ να υποτάσσονται σε μια τάξη πραγμάτων. Δε γνώρισαν ποτέ μια κάποια ύψη πειθαρχίας και τάξης κι έτσι δεν άγγιξαν καθόλου σ' αυτό που λέγεται εσωτερική υπακοή.

Ένας σοφός ανθρωπιστής έπάνω σ' αυτό το θέμα γράφει, πως «ένας κλέφτης που κατέκτησε στην κρεμάλα, τη στιγμή που στεκόταν κάτω απ' αυτήν και κοντά στο δήμο, ψιθύρισε τούτα τα λόγια: «αν ή μάνα μου με συνήθιζε πάντα να κρεμώ

καθαρά και με τάξη τα ρούχα μου στην κρεμάστρα δε θα βρισκόμουν τώρα εδώ». Κάτι το ίδιο μπορούσε ακριβώς να πει και ένας ναρκομανής, δηλαδή «αν με συνήθιζαν στην τάξη δεν θα καταντούσα έτσι, όπως κατέστησα». Μια ολόκληρη θλιβερή ιστορία κρύβουν αυτά τα λόγια, δηλαδή πως το πιο μεγάλο και το πιο θλιβερό, ξεκινά από την πιο μικρή — όπως μας φαίνεται — παραμέληση, από την πιο μικρή αταξία, από το πιο μικρό. Δεν ξέρομε δυστυχώς πως μέσα στα μικρά είναι οι ρίζες των μεγάλων, το πόσο εξαρτιόμαστε από τις μικρές αυτές συνήθειες τόσο στο καλό, όσο και στο κακό.

Προς αντικοινωνικές πράξεις όπως και προς τα ναρκωτικά στρέφονται πρόσωπα τα οποία δε διαπαιδαγωγήθηκαν έστω και στοιχειωδώς στην έπομνη, γι' αυτό και δεν είναι σε θέση να αναμετρηθούν με τις αντιξοότητες που φέρνει ή ζωή μαζί της. Δεν έμαθαν ποτέ να περσιμένουν και να επιμένουν. Η επιμενή είναι μια σπουδαία μορφή βουλητικής ενέργειας. Είναι ή ιδιότητα ή όποια κάνει τον άνθρωπο απορασιστικό ν' αντιδρά σε δυσκολίες και να κατανικά ένσχυητικές καταστάσεις που βρίσκονται έξω απ' αυτόν ή μέσα στον ίδιο. Αυτοί που στρέφονται προς τα ναρκωτικά δεν γνώρισαν ποτέ αυτό το είδος της άγωγής, παρά το αντίθετο, δηλαδή τη μαλθακότητα, τη ραστώνη, τη δειλία, την αποθάρρυνση κλπ. παρόμοια.

Καταρεύγουν προς τα ναρκωτικά αυτοί οι όποιοι δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν τις ευθύνες της ώριμότητας πνιγμένοι μέσα στους φόβους και στις ατολμίες τους επανιστατούν κατά των ήθων της κοινωνίας και πράττουν έτσι, όπως αυτή δεν επιθυμεί, δηλαδή στρέφονται προς τα ναρκωτικά. Αυτά τα πρόσωπα δεν έμαθαν ποτέ στη ζωή

τους, ότι ευτυχία και προκοπή δεν θα πει απαλλαγή της ζωής από κόπο και πόνο, παρά τουναντίον, πως τίποτε δεν κατορθώνεται χωρίς κόπο και πόνο. Δεν έμαθαν ποτέ πως κανένας δεν μπορεί να πορευθεί το δρόμο της ζωής πετυχημένα χωρίς προσπάθεια και άγώνα, γιατί χωρίς αυτά μένει απλώς στις επιθυμίες του και μόνον, δηλαδή σκλάβος σε έναν βαρύ ζυγό που οδηγεί προς σκολιούς δρόμους στη ζωή, όπως π.χ. προς τα ναρκωτικά.

Προς αυτά στρέφουν το νέο ή ραστώνη, ή άνεμελιά και ή όκηρηρία. Εκεί όπου ή εργασία δεν καλωσορίζεται, πρέπει να ξέρομε, ότι εκδικείται με την ανία και με κάτι χειρότερο, την κακία. Είναι παλιά ή αλήθεια και αλάνθαστη, πως «άεργία μήτηρ πάσης κακίας». Ανία και πλήξη είναι μια από τις πιο καταστροφικές αλλά και από τις πιο διαδεδομένες αρρώστιες του σύγχρονου πολιτισμού. Ανία είναι το δυσάρεστο συναίσθημα το όποιο προέρχεται από τη μονότονη ζωή που κυριαρχεί στις μεγάλες πόλεις, από την μονότονη επανάληψη των ίδιων έντυπώσεων, από την όμοιομορφία και τον «κοντρολισμό».

Ανία είναι το κενό συναίσθημα που αισθανόμαστε τόσο έξω από μας όσο και μέσα μας, το δυσάρεστο συναίσθημα του χρόνου που το ζούμε άδειο από κάθε βίωμα, αλλά και γεμάτο από κάποιο αίσθημα δυσφορίας και απληστίας. Ανία και πλήξη οδηγούν προς αντικοινωνικές ενέργειες τους νέους και ρυσιικά και προς τα ναρκωτικά. Ο αστικός γιγαντισμός, σιχιδάλλει κι αυτός στη στροφή των νέων προς αντικοινωνικές πράξεις και προς τα ναρκωτικά. Οι πόλεις «αμαιόθ» προκαλούν την ανία, την έρημιά και το κενό στις ψυχές των νέων. Η άνώδυνη ζωή στις μεγάλες πόλεις συνθλίβει κατά βάθος την προσωπικότητα του νέου, ώστε να αναζητεί διέξοδο στα μακριά μαλλιά, στους έξωφρενισ-

μούς της μόδας, στα μαλακά κι απ' εκεί στα σκληρά ναρκωτικά ως το έγκλημα.

Η μοναξιά συντρίβει κι αυτή στη στροφή του νέου προς τα ναρκωτικά. Μοναξιά και αδιαφορία του ανθρώπου προς τον άνθρωπο, ή οποία περιφύγει κατά άρθρονο τρόπο την ατιμωσία των μεγάλων πόλεων ώθει και στρέφει προς τα ναρκωτικά. Η αποξένωση του σημερινού ανθρώπου, τόσο από τον εαυτό του, όσο και από τους άλλους και ή αδιαφορία κυνικής ύψης ώθει το νέο προς αντικοινωνικές ενέργειες. Η ζωή μας στις μεγάλες πόλεις μας έχει γίνει σκληρή, γιατί τα μάτια μας ίναι μαυρισμένα από την απληστία και την αδιαφορία στεγνά από δάκρυα, γιατί ή καρδιά μας είναι φοβισμένη και πεινασμένη για τρυφερότητα, καλοσύνη και αγάπη, για συμπόνια και ανθρωπιά, αλληλεγγύη και φιλία. Ποτέ οι άνθρωποι σε καμιά άλλη εποχή δεν ήταν τόσο φτωχοί έσωτερικά, τόσο έρημοι, τόσο απομονωμένοι μέσα στην μοναξιά των μεγάλων πόλεων.

Η περιέργεια επίσης είναι ένας σπουδαίος παράγοντας ό οποίος στρέφει τους νέους προς τα ναρκωτικά. Αυτήν την εκτρέφουμε συνήθως με τις δήθεν διαφωτίσεις μας, οι οποίες αντί να είναι ανασταλτικές καταντούν συνήθως έρεθιστικές της περιέργειας που ώθει στο να δοκιμάσουν τα ναρκωτικά. Πρόκειται για την περιέργεια, αδυναμία αυτή, που κλείνει μέσα της μια μεγάλη παραπλανητική δύναμη. Από περιέργεια κινείται ό νέος το πρώτο του τσιγάρο ήπιον. Η περιέργεια κάνει την έμφάνισή της παντού και δέ διστάζει να έμυλοχωρήσει κι εκεί όπου μπορεί να προκαλέσει και το ανεπανόρθωτο. Η ανθρώπινη αυτή αδυναμία κρατά τον άνθρωπο δεμένο στο στιγμιαίο, στην επιφάνεια, στην έξω από την ουσία των πραγμάτων. Τόν κάνει έρμαιο κάθε είδους έρεθισμού

και τον παρασέρνει στην άβυσσο σκέψης και ενέργειας. Ο έφηβος υπόκειται πολύ σ' αυτήν την τάση του ανθρώπου. Ειδικότερο ό νεοέλληνας ρέπει προς την άρνητική πλευρά αυτής της τάσης. Ζητά έντονα την έντίπωση, το θόρυβο. Συρόμαστε φοβερά από την περιέργεια για να μάθουμε κάποιο μυστικό που δεν έχει σκοπό και νόημα για μας και καμιά συνάρτηση για τη ζωή μας. Αυστηχώς έχουμε πολύ αναπτυγμένη την περιέργεια της επιφάνειας. Δεν διαπαιδαγωγούμε και δέ διαπαιδαγωγηθήκαμε στη θετική πλευρά της περιέργειας, γι αυτό και είμαστε θλιβερά φιλοπερίεργοι στην πιο άρνητική πλευρά της. Μ' αυτό το νόημα που μας κατέχει ή περιέργεια και κυρίως τον έφηβο που θέλει να αποκτήσει τη δική του πείρα, τον στρέφει προς τα ναρκωτικά.

Κοντά στην περιέργεια βρίσκεται κι ένας παράγοντας, ό οποίος στρέφει το νέο, τον έφηβο προς τα ναρκωτικά. Κι αυτός είναι το λεγόμενο φιλότιμο νεοελληνικής ύψης, που σημαίνει «την αναζήτηση του κολακευόμενου ειδώλου μας στα μάτια των τριγυρινών μας». Μια αίτια κι αυτή που ώθει το νέο, τον έφηβο να κατνίσει «τσιγαρίκι», δηλαδή τσιγάρο ήπιον ή να πάρει μαριχουάνα για να μη ύστερήσει κι αυτός και μένει πίσω, κάτι που δεν του το επιτρέπει το λεγόμενο «φιλότιμό» του, να μην ανταποκριθεί στην προσφορά και στο νταίλιζι, γιατί σ' αυτό το νόημα έχει ξεπέσει ή έννοια του φιλότιμου.

Κι ακόμη στρέφονται προς τα ναρκωτικά πρόσωπα μειωμένης ήθικης αντίστασης, μειωμένου ανδρισμού. Μέσα στην κοινωνία της ευμάρειας και της απληστίας, της κατανάλωσης και της άφθονίας, της καλοπέραςσης και της άνοχης, ή χρήση των ναρκωτικών έγινε γελοίος διεστραμμένος ονομιτισμός. Η ευμάρεια που ήρθε, εισήλασε απότο-

μα όριζόντια και κάθετα στον τόπο μας, γεννά πολλά τα αντικοινωνικά. Η «ευάρεια» οδηγεί πολλές φορές στην τρέλλα λέγει μια λαπωνική παροιμία ή «στο βαρύ μεθύσι». Κι ακόμη παραστατικά μας πιστοποιεί το κακό μια πολωνική παροιμία, πως «ή ευμάρεια δημιουργεί τα παλιόπαιδα». Οί παροιμίες των λαών και τα γνωμικά τους είναι αποκρισταλλωμένη πείρα ζωής αιώνων, ή φιλοσοφική σκέψη τους. Η άρθρονα και ή ευημερία στρέφουν έξαιτίας του άγχους που δημιουργούν, προς τα ναρκωτικά, γιατί μας λείπουν οι έσωτερικές αντιστάσεις του μέτρου, ώστε ν' άντέξουμε την ευμάρεια και την καλοπέραςση, που μας καλλιεργεί τη φιληδονία, αυτή που ύποβοηθεί τη στροφή προς τα ναρκωτικά. Η καταναλωτική και της απληστίας κοινωνία μας έμπορικοποίησε τα πάντα, τα έκανε προϊόντα έμπορεύσιμα μέσα σε μια κοινωνία που τίποτε δέ θεωρεί έναίσχυντο, άρκει αυτό να φέρνει κέρδος.

Κι ακόμη στρέφουν εύκολα προς τα ναρκωτικά ή ξέρφρηνη τάση που μας κατέχει για απόλαυση, ό έντονα αναπτυγμένος ήδονισμός, ό εκχυδαΐσμός του έρωτα, ή απόλυτη έλευθερία και ή αποπροσωποποίηση του σέξ ως την παμμειξία. Το κακό των ναρκωτικών το άπλωσαν πολύ «οί μπλήτηνικς» τους οποίους μια διαστρεβλωμένη φιλολογία έπιχείρησε να τους παρουσιάσει ως αναμορφωτές της κοινωνίας. Κατόπιν οι «χίπ-πυς» μια κατηγορία άνεργων και πολλοί ψευδοδιανοούμενοι καθώς και μερικοί «αστέρες» του κινηματογράφου, που σβήνουν χωρίς ν' άφήσουν ούτε το ελάχιστο ίχνος στο διάβα τους, παρακινούν όμως στη μίμηση.

Ο μιμητισμός είναι κι αυτός μια αίτια ή οποία στρέφει τους νέους προς τα ναρκωτικά. Πιο έντονα συναντιέται ή τάση για μίμηση μέσα στα μέλη των διαφόρων ομάδων, αλλά και μεταξύ των ομάδων και

λαών ακόμη. Η μίμηση διευκολύνει πολύ στο να ακολουθεί κανένας και στο να υπακούει. Τη μίμηση τη συναντούμε πολύ παντού σε κάθε ανάληψη κοινωνικού φαινομένου και κυρίως σ' εκείνα τα φαινόμενα που κλείνουν μέσα τους την εξομοίωση, όπως και στο φαινόμενο των ναρκωτικών. Η μίμηση παίζει σαν χιτίο έναν σπουδαίο ρόλο. Ο νέος μιμείται, δέ θέλει να μείνει έξω από το συρμό. Γι αυτό και όταν κάτι γίνει μόδα είναι πολύ δύσκολο να καταπαλειμηθεί. Η μόδα δεν έχει τίποτε το λογικό, ουσιαστικό της γνώρισμα ή παραλογισμό. Η μόδα είναι μια χωρίς περίσκεψη μίμηση. Μια μίμηση που εξαπλώνεται σαν την πιο δυνατή επιδημία και στην περίπτωση μας πολύ επικίνδυνη, γιατί το σχεδόν ακατακίνητο.

Ευελπίσσο κλίμα στοργής προς τα ναρκωτικά δημιουργεί ή σε μεγάλο βαθμό χαλάρωση του οικογενειακού θεσμού. Το πνεύμα της εποχής μας είναι αντιοικογενειακό, γιατί αυτό και η πλούσια οικογενειακή παράδοση, που ήταν ανασταλτική δύναμη του κακού, όλο και αφανίζεται. Δεν είναι πια ή οικογένεια κοινότητα άγωγής κοινωνικών αρετών. Δεν προσφέρει πολλές φορές τίποτε το οικοδομητικό, εκτός από τις υποχρεώσεις της. Η δυσαρμονική ατμόσφαιρα, που κυριαρχεί μέσα στην οικογένεια, στρέφει τα παιδιά στη φυγή από το σπίτι κατά πρόωρο και επικίνδυνο τρόπο. Μια φυγή και εγκατάλειψη της οικογενειακής έστιας, που ωθεί προς την αλητεία με όλα τα επακόλουθά της

ως τα ναρκωτικά κλπ. παρόμοια και συμπαράμαρτοντα αυτής της κατάστασης.

Ο πατέρας σήμερα έχασε το κύρος του και την αυθεντία. Η απώλεια αυτή σημαίνει σύγχρονα και απώλεια της αυθεντίας και της εξουσίας κάθε αρχής. Η ισοπέδωση σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής παιδιών και γονέων δείχνει την αδυνατισμένη δραστηριότητα ή την αφανισμένη παιδαγωγική επίδραση των γονιών. Η αυθεντία των γονιών χάθηκε γιατί γονείς και παιδιά έφτασαν από το «είσω». Σε μερικές περιπτώσεις με τάση να προχωρήσαμε και πιο κάτω, γιατί όλο και χάνεται ή παιδαγωγική δραστηριότητα των γονιών. Ο πατέρας στην κοινωνία της άρθονίας και της άνοχης έχει γίνει ή τραγικότερη μορφή της σύγχρονης οικογενειακής ζωής. Η μορφή του πατέρα τεθαίνει κάθε ημέρα τη δολοφονούν οι γιοί του, τα ίδια τα παιδιά του. Στα γεγονότα του Μαΐου στο Παρίσι το 1968 διάβαζε κανένας στους στους τοίχους του QUARTIER LATIN το λαζωνικότατο σύνθημα που μέσα του έκλεινε πολλά, και σήμερα ακόμη περισσότερα, «PAPA PUE» «Ο πατέρας βρωμά, μυρίζει». Το σύνθημα επεκτείνεται σε όλη την ώριμη γενεά. Η έννοια της οικογένειας όλο και αφανίζεται, χάνεται στα βάθη του υποσυνείδητου. «Α! λησμονήσα κάτι, να κάτι που ίσως έλειπε. Και σκεπτόμουν ποιό ήταν αυτό που απουσίαζε. Συλλογίσθηκα, συλλογίσθηκα κι έλειπε το βρήκα: Ήταν ο πατέρας και ή μά-

να, αυτό ήταν που είχα λησμονήσει, που είχα ξεχάσει. Ναι, σκέφτηκα, έτσι είναι, ήταν φυσικό να μη θυμώμαι».

Από την κοινωνία της ευμάρειας προχωρήσαμε προς μιαν άλλη μορφή κοινωνίας, προς την «κοινωνία της άνοχης». Η άνοχη που παρατηρείται από μέρους της ώριμης γενιάς και πέρα από κάθε όριο και πρόπον υποχώρησής της απέναντι των κάθε αλόγιστων απαιτήσεων και επιθυσιών των νέων είναι μια αιτία που στρέφει προς τα ναρκωτικά, προς τον άργό θλιβερό θάνατο. Είναι κάτι που σείει στίς ρίζες και στα θεμέλιά του το κοινωνικό οικοδόμημα με όλους τους βασικούς θεσμούς της δομής του. Και πρώτα το βασικό κοινωνικό κτίταρο, την οικογένεια και ύστερα απλώθηκε αυτό το πνεύμα σε όλα τα πεδία και τις εξουσίες, ως το ίδιο το κράτος. Κάνομε λάθος όρισμένα όρια ή άνοχη είναι ελευθερία. Πέρα από όρισμένα όρια ή άνοχη δεν είναι φυσική συνέπεια της ελευθερίας, παρά είναι μια σοβαρή απειλή και ένας έσχατος κίνδυνος εναντίον της... Όσο περνά ο καιρός και ξεκαθαρίζουν τα πράγματα, ο όρος «κοινωνία της άνοχης» καταντά ένας ευρημασμός. Υπάρχει ο κίνδυνος, είπε ένας σοφός των κοινωνικών φαινομένων της εποχής μας ο Έταλντ GEORGIO POTTO να ανακαλύψουμε μια ημέρα, όταν πια θα είναι αργά, πως από μια δήθεν «κοινωνία της άνοχης» δέ δημιουργήσαμε τίποτε άλλο, «παρά έναν μεγάλο... οίκο άνοχης».

Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Είναι δύσκολο να προσδιορίσουμε την εποχή που άρχισε ο άνθρωπος να ενδιαφέρεται για την υγεία των ζώων. Ο πρωτόγονος άνθρωπος όταν ζούσε ακόμα στις σπηλιές, τρέφονταν με καρπούς και σάρκες ζώων. Βρέθηκαν εργαλεία πέτρινα, στην αρχή ακατέργαστα και μετά επεξεργασμένα που χρησιμοποιούνταν για να επιτίθεται και να φρονεύει τα θύματά του.

Η μεγάλη κατάκτησή του ήταν όμως η φωτιά που του επέτρεψε να κοιμάται στο ύπαιθρο γιατί έτσι δεν φοβάται τώρα τα άγρια αρπακτικά ζώα που δεν πλησίαζαν την φωτιά. Δεν υπάρχουν ακριβείς ενδείξεις από τότε ακριβώς άρχισε να εξημερώνει τα κατοικίδια ζώα. Είναι βέβαιο όμως ότι η εξημέρωση των ζώων άλλαξε τη ζωή του πρωτόγονου ανθρώπου. Ξέρνυγε από το στάδιο του κυνηγού και στράφηκε προς την ποιμενική ζωή.

Έχοντας στην κατοχή του τα εξημερωμένα πλέον ζώα άρχισε να τα χρησιμοποιεί για τις μεταφορές, για να του δίδουν το γάλα, το κρέας και γενικώς τα ζωϊκής φύσεως προϊόντα, για την καλλιέργεια της γής κλπ.

Είναι πιθανό πολλά πράγματα να μιμήθηκε και από τις κινήσεις των ζώων για την επιδίωξή του. Π.χ. είδε τον πύθηκο να πετάει πέτρες στους εχθρούς του ή να σπάζει καρπούς που είχαν σκληρό περίδηγμα, τους κάστρος να κτίζουν την κατοικία τους κοντά στις λίμνες, τα πτηνά να χτίζουν τη φωλιά τους, είδε τα κερασφόρα ζώα να αμύνονται με τα κέρατά τους. Έτσι άρχι-

σε να κατασκευάζει εργαλεία από τα υπολείματα των σκελετών τους. Είναι πιθανό επίσης ο ιστός της αράχνης να χρησίμευσε σαν υπόδειγμα στις γυναίκες για να μάθουν την ύφανση. Ο άνθρωπος τώρα που έχει σύντροφο τα εξημερωμένα ζώα

**Κων)ντίνου Βλάχου
όμοτίμου καθηγητού
της Κτηνιατρικής Σχολής
του Α.Π.Θ.**

αφήνει τις σπηλιές και χτίζει συνοικισμούς κοντά σε λίμνες, ποταμούς και θάλασσες.

Τα πιο παλιά από τα κατοικίδια ζώα που πλησίασαν τον άνθρωπο και εξημερώθηκαν είναι ο σκύλος πριν από 8.000 χρόνια Π.Χ., ακολούθησε η αίγα πριν από 6.000 χρόνια Π.Χ., ακολουθεί το πρόβατο πριν από 4000 χρόνια έρχεται μετά ο χοίρος, τα βοειδή και τέλος το άλογο που στην αρχή στον παλαιολιθικό άνθρωπο χρησίμευε για τροφή και μετά σαν μεταφορικό μέσο.

Στη νεολιθική εποχή ο άνθρωπος άρχισε να ενδιαφέρεται για την υγεία των ζώων του που τα είχε απόλυτη ανάγκη για την επιδίωξή του.

Από διάφορα ευρήματα σε απολιθωμένα οστά βγαίνει το συμπέρασμα ότι είχαν αρχίσει να γίνονται επεμβάσεις σε ατυχήματα. Αυτό είναι σημείο ότι ο πολιτισμός είχε προχωρήσει όπως π.χ. στη Μεσοποταμία, την Αίγυπτο, το Ελαμ (σημερινή Περσία). Ο πολιτισμός την εποχή

εξείνη (5.000 π.χ.) φαίνεται ότι ήλμασε στις περιοχές των Νοτιοδυτικών ακτών της Ασίας, στα νότια της Ρωσσίας, στην Αίγυπτο, το Αργανιστάν κτλ.

Οι Σουμερίοι και οι Βαβυλώνιοι π.χ. είχαν Ιατρούς και Κτηνιάτρους για τα ζώα, με ειδικότητες. Αλλά οι ειδικοί αυτοί ήταν κάτω από την επήρεια της θρησκείας και των μάγων και οι περισσότερες θεραπείες γινόταν με εξορκισμούς και τα φάρμακα δινόταν όχι για θεραπεία της ασθένειας αλλά για να τρομοκρατήσουν τα δαιμόνια που πίστευαν ότι έφερναν την ασθένεια. Από την προϊστορική Ελλάδα ξέρουμε ότι οι Κρήτες που φημιζόνταν σαν οι καλύτεροι θαλασσοπόροι βρισκόταν σε στενή επαφή με την Αίγυπτο. Ο Μινωϊκός πολιτισμός του 16ου αιώνα βρίσκεται στο ζενίθ της προόδου. Οι Αιγύπτιοι παραδέχονται ότι στην Κρήτη όφειλαν ορισμένες ιατρικές συνταγές και δανείζονταν απ' αυτούς θεραπευτικά και αρωματικά φυτά.

Η Δωρική εισβολή που έγινε τον 11ο — 12ο π.Χ. αιώνα ανέκοψε την πρόοδο στην Ιατρική και Κτηνιατρική. Η ανάμειξη όμως των λαών δημιούργησε στη συνέχεια έναν καινούργιο πολύ υψηλότερο πολιτισμό. Από εδώ και πέρα ο Ελληνικός πολιτισμός είναι εκείνος που ανέδειξε την Ιατρική επιστήμη σε μεγάλο βαθμό. Η ιατρική επιστήμη για τον άνθρωπο και τους ζωϊκούς του συντρόφους αρχίζει να απαλλάσσεται από την επίδραση της θρησκείας και τους εξορκισμούς των μάγων. Οι

Ἕλληνες ἰατροὶ ἀπόδιδαν πλέον τὴν καταγωγὴ τῆς στὸν Ἀσκληπιό. Ἀποφοίτουν τὴ θρησκευτικὴ βοήθεια καὶ τοποθετοῦν τὴν ἰατρικὴν σὲ «λογικὴ δάση».

Δημιουργοῦνται οἱ περίφημες σχολές τῆς Κω, τῆς Κνίδου, τοῦ Κράτωνος στὴν Ἰταλία καὶ τοῦ Ἀζράγαντα στὴ Σικελία ποὺ κατοικοῦνταν ἀπὸ Ἑλληνικό Πληθυσμό.

Στὴν Κώ ὁ Ἱπποκράτης ὁ περιφημότερος ἰατρός τῆς ἀρχαϊότητος, ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴ διδασκαλία τοῦ Πλάτωνα ποὺ ἦταν σύγχρονός του, παραδέχονταν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐξελίσσεται καὶ σιγά - σιγά ἀνυψώνεται πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ δὲν κατέδεχονταν νὰ ἀσχοληθεῖ με τὴν ἰατρικὴν τῶν ζώων. Τὸν διαδέχεται ὁ Ἀριστοτέλης ὁ ὁποῖος ἦταν γιὸς τοῦ Νικομάχου, τοῦ ἰατροῦ τῆς οἰκογένειας τοῦ βασιλιά τῆς Μακεδονίας Ἀμύντα τοῦ Β', πατέρα τοῦ Φιλίππου τοῦ Β'.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἔζησε τὸ 384 - 322 καὶ θεωρεῖται καὶ σήμερον ἀκόμη ἡ μεγαλύτερη ἐπιστημονικὴ ιδιοφυΐα τῶν αἰώνων. Ὁ πατέρας του, ποὺ ὑπερέτῃσε στὴ Πέλλα, πρὶν στείλει τὸν Ἀριστοτέλη στὴ Σχολὴ τοῦ Πλάτωνα τὸν ἐδίδαξε Ἀνατομία. Κοντὰ στὸν Πλάτωνα ἐμαθήτευσε ἐπὶ 20 χρόνια.

Ὁ Ἀριστοτέλης ὡς γιὸς ἰατροῦ καὶ μαθητῆς τοῦ μεγάλου φιλοσόφου Πλάτωνα, ποτὲ δὲν ἀποράσισε ποὺ ἔπρεπε νὰ κλίνει: στὴν ἰατρικὴ ἢ στὴ φιλοσοφία καὶ τὰ δύο εἶχαν γίνεν διώματα.

Συγκέντρωσε πολλὰς γνώσεις καὶ παρατηρήσεις ποὺ ἐγίναν γιαντὸν θησαυροὶ πληροφοριῶν. Με τὴ βοήθεια τῶν μαθητῶν του συνέλεξε στοιχεῖα ἀπὸ τὸ ζωϊκὸ καὶ φυτικὸ βασίλειο ἀπὸ τὰς χώρας τοῦ Αἰγαίου καὶ ἔκρινε τὰς πρώτας ἐπιστημονικὰς συλλογὰς ζώων καὶ φυτῶν. Ὅπως γράφει ὁ Πλίνιος, ὁ Μ. Ἀλέξανδρος εἶχε διατάξει τοὺς κυνηγούς του καὶ τοὺς δασοφύλακες ἀλλὰ καινοῦ ἀρχιτέκτονα ποὺ τοῦ ἔδωκε τὸ

τοὺς αἰεῖς ἀκόμη νὰ προμηθεύουν τὸν Ἀριστοτέλη κάθε εἶδος πληροφοριῶν ποὺ ζητοῦσε. Ὁ Ἀριστοτέλης πίστευε ὅτι σὲ ὅλα τὰ φυτικά ἀντικείμενα ὑπάρχει μέσα τοὺς κάποιο θάυμα καὶ ἂν κανεῖς περιφρονεῖ τὰ κατώτερα ὄντα περιφρονεῖ τὸν εαυτό του. Ἡ φράση αὐτὴ ἔχει πολὺ νόημα γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῶν ὄντων. Ταξινομεῖ τὸ ζωϊκὸ βασίλειο σὲ ἐναιμα καὶ ἀναιμα ποὺ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰ σπονδυλῶδη καὶ τὰ ἀσπόνδυλα. Τὰ ἐναιμα εἶναι οἱ ἰχθεῖς, τὰ ἀναιμα, τὰ πτηνά, τὰ θηλαστικά.

Περιγράφει με σαφήνεια φαινόμενα τῆς ἥθης, σύλληψης, ἐγκυμοσύνης, ἐκτροπῆς, κληρονομικότητας· ἐπίσης περιγράφει τὴν ἀποδημία τῶν ζώων, τὰς ἀσθένειάς τοὺς με τὰς θεραπείας καὶ τὰς χειρουργικὰς ἐπεμβάσεις.

Λίδει μὴ θαυμάσια περιγραφὰ τῶν μελισσῶν. Ὁ Ἀριστοτέλης περιγράφει με λεπτομέρειες τὴν ἀναπαραγωγὴν τῶν ζώων, τὰς συνήθειάς τοὺς καὶ θαυμάζει τὸν τρόπον με τὸν ὁποῖο ἡ φύσις πετυχαίνει τὴν διαίτησιν τῶν εἰδῶν. Θεωρεῖ τὸν πύθηκοσαν ἐνδιήμηση μορφήν μεταξύ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἄλλων θηλαστικῶν ποὺ συμφωνεῖ με τὴν θεωρίαν τοῦ Δαρβίνου ποὺ διατυπώθηκε μετὰ ἀπὸ χιλιάδες χρόνια. Στὸν τόμον τοῦ «**Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΖΩΩΝ**», παρὰ τὴν ἔλλειψη τῶν σημερινῶν μέσων ἐρεῦνης, τὸ ἀξιοθαύμαστο αὐτὸ ἔργο τοῦ Ἀριστοτέλη παρουσιάζεται ὡς τὸ μεγαλύτερον ἔργο τῆς Ἑλλάδος τοῦ 4ου αἰῶνα καὶ θεωρεῖται ὁ δημιουργὸς τῆς Συγκριτικῆς Ἀνατομίας τῆς Ἰατρικῆς Ἐπιστήμης.

Ὁ Δημόκριτος ὁ περίφημος θεμελιωτὴς τῆς Ἀνατομικῆς θεωρίας ἐγράφη μετὰ ἄλλων καὶ Ἀνατομικῶν τῶν ζώων.

Στοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους ὁ Γ' Ἀλέξανδρος (τὸ 131 - 201 μ.Χ.) ἦταν ὁ διασημότερος ἰατρός τῆς περιόδου αὐτῆς. Ἦταν γιὸς ἐνὸς Περγαμηνοῦ καὶ τοῦ ἔδωκε τὸ

ὄνομα Γαληνός γιὰ τὸν ἥρεμό καὶ γαλήνιο χαρακτῆρα του.

Σπούδασε τὴν Ἰατρικὴν στὴν Κύπρο, Ἑλλάδα καὶ Ἀλεξάνδρεια. Εξάσκησε τὸ ἐπάγγελμα γιὰ ἓνα διάστημα στὴ Ῥώμῃ. Ἦταν πολὺγραφὸς καὶ ὅπως καὶ ὁ Ἀριστοτέλης. Ἀπὸ τὰ 500 συγγράμματά του σώθηκαν 118. Πρόσφερε σημαντικὴ συμβολὴν στὴν Ἀνατομία. Πρώτος ἀπέδειξε ὅτι ἡ καρδιὰ ἀποσπώμενη μπορεῖ νὰ ἐξακολουθεῖ νὰ πᾶλλεται καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ σῶμα. Ἰδρυσεν τὴν Πειραματικὴν Νευρολογία. Διάκρινε τὸ συμπαθητικὸ σύστημα καὶ ἀναγνώρισε τὰ 7 ἀπὸ τὰ 12 ζεύγη νεύρων τοῦ ἐγκεφάλου. Ἐπειδὴ ἀπαγορευόνταν ἡ ἀνατομία στὸν ἄνθρωπον ἔκρινε τὰς μελέτας τοῦ πάνω σὲ ζῶα καὶ ἐβγάλε συμπεράσματα ἀπὸ μελέτας σὲ λιθῆκους, ἀγελάδες, σκύλους καὶ χοίρους.

Στὴ Βυζαντινὴ αυτοκρατορία ἀσχολήθηκε με τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν κτηνιατρικὴν ὁ Ὁφειδάσιος τῆς Περγάμου (325 - 403 μ.Χ.).

Ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Τραλλιανός (525 - 605 μ.Χ.) ἀσχολήθηκε κυρίως με τὴν ἰατρικὴν τοῦ ἀνθρώπου.

Στὴν ἐποχὴ τοῦ 4ου αἰῶνα μ.Χ. ἐκδίδονται τὰ ἱππιατρικά ποὺ συγκεντρώνουν ὅλες τὰς μέχρι τότε γνώσεις τῆς κτηνιατρικῆς τῶν Ἑλλήνων, τῶν Αἰγυπτίων καὶ Βαβυλωνίων. Τὰ χειρόγραφα βρίσκονται στὴ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Βερολίνου. Πιθανολογεῖται ὅτι τὰ ἀντέγραψαν οἱ σταυροφόροι ὅταν ἐγίναν κύριοι τοῦ Βυζαντίου χωρὶς νὰ ἀποκλείεται ὁμῶς ὅτι τὰ μετέφεραν στὴ Δύση καὶ οἱ Βυζαντινοὶ φεύγοντας στὴ Δύση λόγῳ τῆς τουρκικῆς κατοχῆς.

Τὸ 1537 ἐκδόθηκε καὶ μὴ Ἑλληνικὴ ἐκδοσὴ τὰ ἱππιατρικά ποὺ ἀρτήθηκε ἀπὸ τὰ χειρόγραφα τοῦ Βερολίνου.

Τὸ 1895 ἡ ἐκδοσὴ τῶν ἱππιατρικῶν συμπληρώθηκε με χειρόγραφα

του Καίμπριτζ που ήταν κείμενα του Σίμωνος του Αθηναίου. Τα ιππιατρικά είναι συμβολή 15 συγγραγμένων. Πραγματεύεται με όλες τις ασθένειες των ζώων και ασχολείται με χειρουργικές επεμβάσεις επί των ζώων. Από τους συγγραφείς ο πιο αξιόλογος είναι ο **Ήλφριντ**. Ο **Ήλφριντ** γεννήθηκε το 300 μ.Χ. στις Κλαζομενές, της Δυτικής Ασίας την πατρίδα του Αναξαγόρα που ήταν διδάσκαλος, φίλος του Περικλή των Αθηνών. Έζησε στη Προύσα και τη Νικομήδεια όπου αφοσιώθηκε στην εξάσκηση της Ιατρικής των ζώων. Έγινε αρχίατρος του κτηνιατρικού κλάδου της στρατιάς του Μεγάλου Κωνσταντίνου ο οποίος του απέννημε μεγάλες τιμές που ισοδυναμούσαν με τιμές στρατηγού εν καιρώ πολέμου.

Ίδρυσε Σχολή ιππιατρικής με πολλούς μαθητές. Δεν έγραψε κανένα σύγγραμμα. Κατά τη συνήθεια της εποχής εκείνης το έργο του παρουσιάζονταν σαν επιστολές που απευθύνονταν σε ανώτερους αξιωματούχους, κτηνιάτρους και φίλους. Είχε μνηθεί βασικά σε όλες τις πτυχές της ιατρικής επιστήμης. Περιγράφει πολλές μορφές επεμβάσεων. Δεν θέλησε όμως να ασχοληθεί με την ιατρική του ανθρώπου.

Στα χειρόγραφα του εμφανίζεται ότι συνέγραψε 121 πρωτότυπες πραγματείες. Οι διάφοροι σχολιαστές ανά τον κόσμο τον χαρακτηρίζουν σαν πατέρα της Κτηνιατρικής τέχνης.

Άλλοι ειδικοί που ασχολήθηκαν με την Κτηνιατρική επιστήμη κατά τη Βυζαντινή εποχή είναι ο Πελαγόνιος, ο Ιεροκλής (400 μ.Χ.) ο Εύμελος. Όλοι αυτοί ήταν συνεργάτες στα «Ιππιατρικά». Το επιστημονικότερο έργο της εποχής ήταν το εγχειρίδιο του **Φαβείου Βεγγτίου** (5ος αιώνας μ.Χ.) Το βιβλίο αυτό ίδρυσε την κτηνιατρική επιστήμη και έμεινε ανθεντία μέχρι την Αναγέννηση.

Από όλους αυτούς ο Ιπποκράτης, ο Αριστοτέλης και ο Γαληνός είναι εκείνοι που έδωσαν τις βάσεις της Ιατρικής επιστήμης.

Ο **Φάβιος Βεγέτιος** χρησιμοποίησε τα γοπατά όλων των Ελλήνων ιππιάτρων του Βυζαντίου και προπαντός του **Ήλφριντ**. Το έργο του Βεγέτιου είναι το τελευταίο σύγγραμμα που μπορούμε να πούμε ότι κάμει μία ανακεφαλαίωση των κτηνιατρικών γνώσεων όλων των εποχών της αρχαιότητας.

Οι Ρωμαίοι δεν πρόσθεσαν τίποτε στην ιατρική των Ελλήνων αλλά ο Βεγέτιος συνέλεξε τα κτηνιατρικά χειρόγραφα των Ελλήνων και έγραψε τα «περί την ιατρική των ζώων». Το βιβλίο του Βεγέτιου μεταφράσθηκε σε όλες τις γλώσσες και αποτέλεσε τον οδηγό της Αναγέννησης. Στην πραγματικότητα όμως δεν είχε να επιδείξει παρά την αξία του Ελληνικού πνεύματος.

Όταν οι Άραβες κατέλαβαν τη Μικρά Ασία βρήκαν τον Ελληνικό πολιτισμό σε πλήρη ακμή. Η Αντιόχεια, η Βηρυτός και άλλες πόλεις ήταν σπουδαία πνευματικά κέντρα. Οι Χαλίφες πλήρωναν τεράστια τσάγια να μεταφραστούν τα Ελληνικά κείμενα. Στους Άραβες μπορούμε να πούμε ότι χρωστούμε τη διάσωση των αρχαίων κειμένων των Ελλήνων και των Βυζαντινών και τη μετάδοσή τους στη υτική Ευρώπη.

Με την Αναγέννηση η κτηνιατρική επιστήμη παρουσιάζει μεγάλη εξέλιξη και από τον 17ο αιώνα αρχίζει σε όλη την Ευρώπη να συζητείται η ίδρυση Κτηνιατρικών Σχολών για την εκπαίδευση των κτηνιάτρων και την αντιμετώπιση των ζημιών από τις ασθένειες. Η εξάπλωση των μεταδοτικών νοσημάτων όπως η λύσσα, η ευλογιά, η πανώλη, η ψώρα, ο άνθρακας, ο αφρώδης πυρετός, τα παρασιτικά νοσήματα κτλ. που μεταδίδονται και στον άνθρωπο έγιναν αιτία να ζητηθεί

επειγόντως η ανέγερση κτηνιατρικών σχολών. Από τον 15ο μέχρι τον 18ο αιώνα οι επιζωοτίες λημαίνονταν όλες τις χώρες της Ευρώπης. Αξίζει να σημειωθεί τον 18ο αιώνα (1745 - 1749) μόνο στη Δανία και την Ολλανδία από την πανώλη των βοοειδών πέθαναν 480.000 βοοειδή.

Έτσι άρχισε η αλλεπάλληλη ίδρυση Κτηνιατρικών Σχολών σε όλα τα κράτη

— Στη Λυών το 1763 ιδρύεται η πρώτη Κτηνιατρική Σχολή

— το 1766 στο προάστιο του Παρισιού **ALFORT**

— το 1771 στο **GUTRINGEN**

— το 1777 στη Βιέννη

— το 1781 στη Δρέσδη

— το 1784 στη Καρλσρούη

— το 1790 στο Μόναχο

— το 1790 στο Βερολίνο

— το 1862 στη Γλασκόβη

— το 1773 στη Κοπεγχάγη

— το 1857 στη Μαδρίτη

— το 1775 στην Ελβετία, το 1836 στο Βέλγιο, στην Ολλανδία το 1806, στην Τουρκία το 1814, στη Ρουμανία το 1855, στη Γιουγκοσλαβία το 1936, στη Βουλγαρία το 1894, στη Ρωσία το 1803, στην Αίγυπτο το 1828, στις ΗΠΑ το 1855 και στην Ελλάδα το 1950 ιδρύθηκε η πρώτη κτηνιατρική Σχολή στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Λεσσαλονίκης.

Με τη γρήγορη βελτίωση των φυλών των ζώων που κατορθώθηκε με την εφαρμογή των σύγχρονων μεθόδων αναπαραγωγής όπως είναι η Τεχνητή Σπερματέγχυση και η μεταμόσχευση του εμβρύου, μετά τον 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο, όλα σχεδόν τα κράτη απόκτησαν ζώα μεγάλης αξίας με υψηλές αποδόσεις. Έτσι για την προστασία της υγείας των μεγάλης αξίας αυτών ζώων, ο αριθμός των Κτηνιατρικών Σχολών σε όλα τα κράτη και παροπαντός στα κτηνοτροφικώς προηγμένα, αυξάνει συνεχώς.

Λίγα λόγια για τὰ φάρμακα

«Ωφελείν ή μή βλάπτειν» έλεγε ό Ιπποκράτης πριν δύο χιλιάδες περίπου χρόνια στους μαθητές του. Είναι ένα ρητό που ισχύει περισσότερο από κάθε τι άλλο στην καθημέρα ιατρική πράξη και προπαντός στην χορήγηση των Φαρμάκων (Φ). Είναι περριτό νά πούμε ότι πρέπει νά χορηγούνται τὰ Φ. που πρέπει, όταν πρέπει, όπως πρέπει και όσο πρέπει.

Χρήσιμα και αποτελεσματικά Φ. είναι λίγα. Ξεχωρίζουν τὰ αντιβιοτικά, τὰ εμβόλια, οι ορμόνες, οι βιταμίνες, οι ορμόνες κ.τ.λ. που έχουν ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΔΡΑΣΗ. Και τὰ παυσίπονα, τὰ ηρεμιστικά, αντιεμετικά, ναρκωτικά που έχουν ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ.

Στην χώρα μας κυκλοφορούν άρκετές χιλιάδες Φ. που τὰ περισσότερα είναι τα ίδια με άλλο όνομα και πάρα πολλά τελείως άχρηστα. Αυτή ή πληθώρα από τὰ Φ. προκαλεί σύγχυση και στους γιατρούς και στον κόσμο, γιατί θά κάναμε πολύ καλύτερα την δουλειά μας με πολύ λιγότερα ίσως 250 περίπου:: Στην χώρα μας γίνεται κάθε χρόνο μία δαπάνη περίπου 20 δις δραχμές για Φ. Τὰ αντιβιοτικά είναι επάξια στην πρώτη θέση με 5 δις, 1 δις για αντιβηχικά σιρόπια, 160 εκατ. για αντιεμετικά, 130 εκατ. για αντιδιαρροϊκά κ.τ.λ. Είναι λοιπόν γνωστό ότι γίνεται υπερκατανάλωση χωρίς λόγο, αφού γνωρίζουμε ότι ή άσκοπη χρήση τους είναι επιζήμια, και ολέθρια ίσως γι' αυτόν που τὰ παίρνει.

Ποίοι νά είναι άραγε οι λόγοι τής υπερκατανάλωσης;

α. Η υπερεκτίμηση που έχει ό άνθρωπος για τὰ Φ. Για παράδειγμα τὰ αντιβιοτικά όταν χρησιμοποιούνται σωστά είναι σωτήρια με αποτέ-

λεσμα νά αποκτήσουν γρήμη όπi θεραπεύουν κάθε νόσο άσχετα με την αιτιολογία της.

β. Η έμμεση τάση κάθε ανθρώπου για την μαγεία και ή πίστη ότι κάθε ασθένεια μπορεί να θεραπευτεί με εξωτερικά μέσα.

γ. Η ασφάλεια υγείας. Ο ασφαλισμένος ζητά επίμονα να κάνει χρήση του δικαιώματος να παίρνει Φ.

Γουσόπουλου Σταύρου ιατρού, και Γουσόπουλου Νικολάου φοιτητού ιατροχειρουργικής

αφού πληρώνει κάθε μήνα γι' αυτά. Με αποτέλεσμα οι ασφαλισμένοι να ξοδεύουν πολλά περισσότερα χρήματα για Φ. από τους ανασφάλιστους.

δ. Η χορήγηση Φ. για λόγους κακής εκτίμησης, ανασφάλειας ή καθαρά επαγγελματικών. Σ' αυτές τις περιπτώσεις χορηγούνται άχρηστα Φ.

ΑΝΤΙΒΙΟΤΙΚΑ: Έχουν κατακτήσει πανάκεια και χορηγούνται σε κάθε αρρώστεια. Έτσι δίνονται σε κάθε πυρετό, διάρροια, μικροτραυματισμούς, σε λοιμώξεις που οφείλονται σε ιούς, όπως γρίπη, οξεία βρογχίτιδα, ρινορραρυγγίτιδα.

ΒΙΤΑΜΙΝΕΣ: Είναι ουσίες που σε μικρές ποσότητες βρίσκονται στα τρόφιμα (χιλιοστά του γραμμαρίου). Σε ελάχιστες περιπτώσεις πρέπει να χορηγούνται επιπλέον βιταμίνες, όπως στα πρόωρα, σε δυστροφίες, σε ανορεξία, χρόνιες διάρροιες κ.τ.λ. Δυστυχώς όμως παίρνουν την βιτ. Β για αθηραλγίες, νευραλγίες, βαρηχοίξες κ.τ.λ. την βιτ. Α για

λίθους νεφρών, αμβλυωπίες, δερματίτιδες κ.τ.λ., την βιτ. Κ για ίκτερο, αιμορραγικές διαθέσεις κ.τ.λ., την βιτ. Δ σε ανορεξία, νοσήματα οστών την βιτ. Ε σε σεξουαλικές διαταραχές. Αυτό γίνεται όταν οι ουσίες αυτές λείπουν τελείως από την τροφή και για την πρόληψη από παθολογικές καταστάσεις από τα νύρα, τα μάτια, αιμοραγίες, τα οστά, τους γεννητικούς αδένες. Έτσι έχει επικρατήσει να δίνονται σε παρόμοιες παθολογικές καταστάσεις που οφείλονται σε άλλα αίτια χωρίς αποτέλεσμα και με κίνδυνο για να προκληθούν τοξικά φαινόμενα από την υπερβολική χορήγηση (υπερβιταμίνωση).

ΑΝΤΙΒΗΧΙΚΑ: Ο βήχας σαν φυσιολογική αντίδραση του οργανισμού σε κάποιο αίτιο δεν πρέπει να καταπολεμάται παρά μόνο όταν είναι πολύ ενοχλητικός όπως στον κοκκύτη ή στο άσθμα όπου συνοδεύεται και με δύσπνοια. Σε άλλες περιπτώσεις ή καταπολέμηση βλάπτει αντί να ωφελεί.

ΠΑΥΣΙΠΟΝΑ - ΑΝΤΙΡΡΕΜΑΤΙΚΑ: Ο πόνος είναι μια αίσθηση που δεν αντέχει ο άνθρωπος αλλά που σύγχρονα είναι προειδοποιητικό σημείο για παθολογική κατάσταση όπως κολικός νεφρού για λίθο, πόνος στην κοιλιά για σκωληκοειδίτιδα, χρόνιοι πόνοι στο επιγάστριο για έλκος στομάχου, πόνος στο αντί για ωτίτιδα κ.τ.λ. Γι' αυτό είναι χρήσιμο να γίνη πρώτα αντιληπτή ή αιτία και κατόπιν να γίνη αιτιολογική θεραπεία και όχι συμπτωματική που οδηγεί πολλές φορές και σε λάθος διάγνωση. Πρέπει να αποφεύγεται ή λήψη Φ. για τον παραιμικό πόνο γιατί ακόμα και ή α-

σπιρίνη μπορεί να βλάψει.

ΑΝΤΙΠΥΡΕΤΙΚΑ - ΑΝΤΙΕΜΕΤΙΚΑ - ΑΝΤΙΔΙΑΡΡΟΪΚΑ:

Ο πυρετός, ο έμετος, η διάρροια αποτελούν φυσιολογικές αντιδράσεις του οργανισμού σε διάφορα αίτια. Απαγορεύεται η συμπτωματική θεραπεία στις καταστάσεις αυτές λόγω του κίνδυνου συγκαλύψεως της αιτίας. Σε ελάχιστες μόνο περιπτώσεις και όταν τα συμπτώματα είναι πολύ ενοχλητικά και επικίνδυνα επιτρέπεται η αντιμετώπισή τους.

ΣΤΑΓΟΝΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΜΥΤΗ ΚΑΙ Τ' ΑΥΤΙΑ: Σπάνια, προσφέρουν πραγματική βοήθεια, πιο συχνά βλάπτουν γι' αυτό να αποφεύγονται.

ΟΡΕΚΤΙΚΑ: Δεν υπάρχουν ορεκτικά Φ. Πρέπει να ανακαλύπτεται η αιτία για μια πραγματική ελάττωση της όρεξης και όχι να λαμβάνονται Φ. τα οποία στις περισσότερες περιπτώσεις βλάπτουν.

Λίγα λόγια γιὰ τὰ φάρμακα

ΗΡΕΜΗΣΤΙΚΑ: Πρωταρχικό μέλημα πρέπει να είναι η βελτίωση του τρόπου ζωής και όχι γιατην παραμυθική αιτία η λήψη ηρεμιστικών δισκίων, που έχουν φθάσει να είναι τα πρώτα στην κατανάλωση Φ. στον κόσμο, αυτά θα πρέπει να φυλάσσονται για ορισμένες περιπτώσεις σαν υποβοηθητικά.

Ετσι τελειώνοντας μπορούμε να πούμε ότι τα περισσότερα Φ. λαμβάνονται χωρίς ιδιαίτερο λόγο. Στην Ελλάδα η ετήσια κατά κεφαλή κατανάλωση Φ. είναι 2500 δοχ. ενώ στην Αγγλία 1200 παρόλο που και εκεί έχει αναγνωρισθεί επίσημα η υπερκατανάλωση!! Θα μπορούσε όντως να περιορισθεί η χρήση των Φ. και για όφελος δικό μας και για

την εθνική οικονομία.

Για τον περιορισμό αυτό πρέπει να έχουμε στο νου μας τα παρακάτω:

α. Κάθε Φ. είναι επικίνδυνο..

β. Η χορήγησή του είναι έργο του γιατρού. Να μην αγοράζουμε τους άλλους γιατί κάθε αρρώστια και κάθε άνθρωπος έχουν την δική τους θεραπεία.

γ. Να αποφεύγουμε την χρήση τους. Στον γιατρό να ρωτούμε μήπως δεν πρέπει να πάρουμε Φ. και όχι να ζητάμε αντιβιοτικά γιατην γρίπη και για άλλες ιώσεις που δεν κάνουν τίποτε. Καλύτερος είναι ο γιατρός που δίνει λίγα φάρμακα και όταν πρέπει. Πολλές φορές μια ιατρική συμβουλή αξίζει περισσότερο από το καλύτερο φάρμακο.

δ. Να αποφεύγουμε την συμπτωματική θεραπεία, να την εφαρμόζουμε μόνο όταν τα συμπτώματα είναι πολύ ενοχλητικά και επικίνδυνα.

Συνέχεια από την σελίδα 21

ρες κι ού αὐλους ἀπ' τούν καμὸ του.

Κι ἂν πῆς γιὰ τοὺς μπαξιουθαντζίδεις στὴ Νιάουστα εἶκιν τούν κινὸ ἦταν καμπόσινοι νομιᾶτι, κονντὰ στοὺ στασιόνι κι τούν Κουπανὸ τούν ἀπάνου. "Οπου: οὐ Τράϊους οὐ Τσαρνούχας, οὐ Κουντουτσέλιους κι ἄλλοινοι, ἔβαναν ἀπὸ ὅλα τὰ ζαρζαβατικά, ὅπου: τὰ χειμουριάτικα πράσσα, σέλλινα, λάχανα, καρναμπίτσια, σπανᾶκια, σκουροδούλα, κρουμιδούλια γὰ τούν νταβά, ἀντίντγια, κονκιὰ κι μπατζέλια. "Ἡ τὰ ἀνοιξιάτικα κι καλονκιρνὰ, φασουλᾶκια γιὰ λονδίντγια, μακιδουνίση, πιπέρεκις, μὲλτζιάνεις ντουσιᾶτες κονλουκνᾶκια κι κονλουκνᾶκια μὴ λιμὸν γιὰ πῆττα, κονκινουγοῦνια κι ἄλλα. Εἶχαν οὐλίγια γιαστοῖνια γιὰ πρῶιμες ντουμάτες κι ἀγγούργια τὰ πλειότιρα τᾶχαν οἱ Βιργιουτάδοι κι ἀπὸν κεῖ ἔρχουνταν τὰ πλειότιρα ζαρζαβατικά κι τὰ σπουρίντγια.

Τώρα δὲν ὑπάρχει κανένας μπαξιουθαντζής στὴ Νιάουστα. "Ὅλα τὰ ζαρζαβατικά τὰ παλῆα τὰ χρόνια

Τὰ ἰονάφια

τὰ κουβανούσαν στοὺ παζάρι μὴ τᾶλουνγα. Στὰ καμένα στοὺ καλνταρούμι γένουνταν ἡ λυῖκη ἀγουρά.

Οἱ ἀραμπατζίδοι ἦταν πουλλοὶ τὰ παλιὰ τὰ χρόνια. Εἶχαν τρανὰ νταῖδικα ἄλουνγα ἀπὸν ράτσα ποὺ τᾶζιδαν σὲ μουν ὃ ἡ διπλὸ κάρου. Κουβανούσαν οὐτι κι ἂν ἀπὸν μπάλεις ἄχουρου κι μπαμπάκι γιὰ τὶς φάμπρικες ἴσιαμι μπακαλικά σακιά μὴ ἄλεύρι κι τέτγια. Πῆγανιναν στοὺ στασιόνι τῆς Νιάουστας τὴ Βέργια τὰ Βουδινὰ τοῦ Βαρτουκόπι κι τὰ χουργιά.

Ἀραμπατζίδοι στὴ Νιάουστα πρὶν ἔρθουν τ' αὐτουκίνητα ἦταν οὐ Τζια μάλης κι οὐ Κιμπρίτης ποῦχαν λαντόνια. Κουβανούσαν τοὺς ἀνθρώπου: ἀπ' τοῦ στασιόνι στὴ Νιάουστα ὅταν ἔρχουνταν τοῦ τραίνου. Αὐτοὶνοὶ ἦταν οἱ ταξιτζίδεις τότε.

Τώρα τὰ λαντόνια τὰ γλέπουμι μούγγι στοὺν κινηματογράφου.

Ἀραμπατζίδοι τότε στὴ Νιάουστα ἦταν οὐ Σιούλας, οὐ Μπατάκης, οὐ Μπακαλιός, οὐ Μπατζικός κι ἄλλοινοι πουλλοί. Αὐτίνοι εἶχαν διπλὰ κάρα. Τοῦ διπλὸ κάρου εἶχιν στὴ μέση τοῦ ὄκι ἓνα μακρὸ ξύλον μὴ ντιγὸ γιρούς χαλκάδεις κι μανέλις κονντὰ στοὺν ἄθοννα πῶδιναν τὶς ἄλυσσιδεις στοὺ ζέριμου. Τὰ χαμουρα ἀπ' τοῦ κάρου ἦταν τὰ γκέμνια τοῦ χαμοῦτι ποὺ δένουνταν μὴ τοῦ ὄκι κι τὴν πιστιά γιὰ νὰ βαστάει τοῦ κάρου στοὺν κατήφουρου. Οἱ ἄλυσσιδεις ποὺ τραβοῦσαν τοῦ κάρου ἀπ' τὶς ντιγὸ μανέλις κρέμουνταν σ' ἓνα μικρὸ σαμαράκι κι σκάλουναν στοῦ χαμοῦτι. Ἡ κᾶσα ἀπ' τοῦ κάρου ἦταν ἀπὸν οὐξιά μὴ πάτουμα κι κλιμινῆς πῶδηναν στοῦ διπλὸ τοῦ κάρου. Στὰ ντιγὸ τὰ ντιγκίλια πιρνοῦσαν τὰ τρουκουλάντγια μὴ σιφάνι σιδηρῆνιου. Τοῦ μουνὸ τοῦ κάρου εἶχιν ντιγὸ κώλια ποὺ σέθηνειν ἀνῆμισα τᾶλουνγου κι ζέβουνταν. Τὰ γκέμια εἶχαν κι σιδηροσπαστὸ ποὺ σέθηνειν στοῦ στόμα γιὰ τᾶλουνγου νὰ τοῦ ὀδηγουν καλῆτηρας.

Ἡ επίδραση τῶν ὑδατοδιαλυτῶν ἀλάτων, τοῦ ἐναλλακτικοῦ νατρίου καί τοῦ βορίου στά ὀπωροφόρα δένδρα

Ἡ βελτίωση του βιοτικού επιπέδου της Χώρας μας εξαρτάται, σε μεγάλο ποσοστό, από τις αρδευόμενες καλλιέργειες ανάμεσα στις οποίες σημαντική θέση κατέχουν τα ὀπωροφόρα δένδρα. Στη Χώρα μας η οικονομική σημασία και τα προβλήματα από τη συγκέντρωση αλάτων σε αρδευόμενους οπωρώνες δεν έχουν τύχει της δέουσας προσοχής.

Ἐτσι ποιοτική και ποσοτική μείωση της παραγωγής μπορεί να παρουσιασθεῖ ακόμη και σε εδάφη που περιέχουν λίγα αλάτα. Ο κίνδυνος από την αλάτωση των εδαφών των οπωρώνων θα αυξηθεῖ στο εγγύς μέλλον γιατί η τάση της σύγχρονης Δενδροκομίας είναι η ἄρδευση όσο το δυνατό μεγαλύτερης ἔκτασης και η χρησιμοποίηση ὅλου του διαθέσιμου νερού.

Τα αλάτα στο ἔδαφος προέρχονται από τα πετρώματα μέσα από τα οποία περνά το νερό. Δεν αποκλείεται ὅμως να συγκεντρώθηκαν όταν η περιοχή ήταν τμήμα θάλασσας. Ἐπίσης σε εδάφη με κακή στράγγιση η υπεδάφια στάθμη βρίσκεται κοντά στην επιφάνεια του εδάφους και ἔτσι τα αλάτα με ανοδική κίνηση συγκεντρώνονται στο ἔδαφος. Τέλος δεν πρέπει να παραληφθεῖ ο ρόλος του νερού ἄρδευσης στην προσθήκη αλάτων ειδικά όταν είναι κακής ποιότητας. Το πρόβλημα των αλάτων είναι πολύπλοκο και απαιτεῖ τη μελέτη των φυσικοχημικών ιδιοτήτων του εδάφους της χημικής σύστασης του νερού ἄρδευσης και της αντοχής των ὀπωροφόρων δένδρων στα αλάτα.

Τα αλάτα είτε είναι διαλελυμέ-

να στο εδαφικό διάλυμα είτε είναι προσροφημένα στα καλλοειδή του εδάφους. Την πρώτη θέση ανάμεσα σ' αυτά κατέχουν τα ιόντα νατρίου και χλωρίου.

Χαρακτηρίζονται σαν «αλατούχα» τα εδάφη με πολλά υδατοδιαλυτά αλάτα ἔτσι που η αγωγιμότητα του εδαφικού διαλύματος να είναι μεγαλύτερη από 4 mmhos/cm και το εναλλακτικό νάτριο να είναι λιγότε-

ποωρόνες με αποτέλεσμα τα εδάφη αυτά να χαρακτηρίζονται από μικρή υδατοδιαπερατότητα και κακό αερισμό. Το νάτριο όχι μόνο υποβαθμίζει το ἔδαφος αλλά είναι τοξικό για τα δέντρα και προκαλεῖ περιφερειακή νέκρωση των φύλλων τους.

Τα πιο συνήθη αλάτα στο νερό ἄρδευσης είναι:

ΑΝΘΡΑΚΙΚΑ ὡς ανθρακικό ασβέστιο και μαγνήσιο.

ΘΕΙ-I-KΑ ὡς θειικό ασβέστιο, θειικό μαγνήσιο και θειικό νάτριο.

ΧΛΩΡΙΟΤΧΑ ὡς χλωριούχο μαγνήσιο, χλωριούχο νάτριο και χλωριούχο ασβέστιο.

Τα χαρακτηριστικά που καθορίζουν την ποιότητα του νερού ἄρδευσης είναι:

1. Η συγκέντρωση των υδατοδιαλυτών αλάτων

2. Η συγκέντρωση του νατρίου σε σχέση με το ασβέστιο και μαγνήσιο.

3. Η συγκέντρωση του βορίου και ἄλλων τοξικών ουσιών.

Το νερό ἄρδευσης ἀνάλογα με το περιεχόμενό του σε διαλυτά αλάτα και την αγωγιμότητά του ταξινομῶται σε 4 κατηγορίες (πίνακας 1).

Πίνακας 1. Ποιότητα του νερού ἄρδευσης

Αγωγιμότητα σε mmhos/cm	Σύνολο διαλυτών αλάτων mg/l	Κατηγορία νερού
< 250	< 175	Νερό ἀρίστης ποιότητας
250 - 750	175 - 575	Νερό μέσης περιεκτικότητας σε αλάτα
750 - 1150	575 - 1575	Νερό υψηλής περιεκτικότητας σε αλάτα
> 1150	> 1575	Νερό πολύ υψηλής περιεκτικότητας σε αλάτα.

Τα ἀλάτα μειώνουν την αὐξηση των οπωροφόρων διότι ἀρ' ενός εμποδίζουν την απορρόφηση νεροῦ και θρεπτικῶν στοιχείων και ἀρ' ετέρου εἶναι τοξικά στα φυτά. Τα συνήθη συμπτώματα που παρουσιάζονται εἶναι αρχικά χλόρωση των φύλλων και κατόπιν νέκρωση της κορυφῆς και του περιθωρίου ἢ ολόκληρον του ελάσματος.

Για τη μελέτη του προβλήματος των ἀλάτων παίρνοντας δείγματα ἀπὸ τμήματα του οπωρώνα με προβλήματα. Ἀπὸ κάθε θέση δειγματοληψίας παίρνονται δείγματα σε αντιστοιχία 1 ἀνὰ 30 εκμ. βάθους και ὡς 1,5 μ. βάθος. Στα δείγματα στη συνέχεια προσδιορίζεται το περιεχόμενο σε ἀλάτα. Η γνώση της περιεκτικότητας του εδάφους και του νεροῦ ὀρυκτοῦ σε ἀλάτα παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον για την ἐκλογή του καταλλήλου οπωροφόρου ἢ υποκειμένου σε δεδομένη περιοχή.

Τα φυτά μπορεί να διακριθῶν σε 4 κατηγορίες με βάση την συμπεριφορά τους στα ἀλάτα:

1. Φυτά που απορροφούν ἀρκετά ἀλάτα χωρίς να ζημιώνονται.
2. Φυτά που απεκρίνουν ἀλάτα κι' ἔτσι διατηροῦν την εσωτερική συγκέντρωση ἀλάτων χαμηλή.
3. Φυτά που απορροφούν και μεταφέρουν στο υπέργειο μέρος τοξικά ἀλάτα. Ὅταν η συγκέντρωση φθάσει σε κρίσιμη τιμή το φυτό ζημιώνεται.
4. Φυτά που συγκεντρώνουν τα ἀλάτα στις ρίζες ἢ στο κατώτερο μέρος του στελέχους, κι' ἔτσι βλάπτεται το φύλλωμα. Στα οπωροφόρα πιὸ συνήθεις εἶναι οἱ 2 τελευταίες περιπτώσεις.

Με μερικές ἐξαιρέσεις τα οπωρο-

φόρα δένδρα εἶναι πολὺ ἐνῆσθητα στα ἀλάτα. Τα πιὸ ἀνθεκτικά σε ὑδατοδιαλυτά ἀλάτα οπωροφόρα εἶναι ἡ συζιά, ἡ ελιά και ἡ ροδιά (Πίνακας 2). Τα υπόλοιπα οπωροφόρα που δίνονται στον πίνακα ἔχουν μικρὴ ἀντοχή. Το νερὸ ὀρυκτοῦ μπορεί να περιέχει και ἀρκετὸ βόριο. Ἄν ἐξαιρέσουμε την ελιά που ἀντέχει ὡς 1 mg/1 βορίου τα ἀλάτα οπωροφόρα παθαίνουν ζημιές ὅταν το βόριο στο νερὸ ὀρυκτοῦ ξεπεράσει το 0,5 mg/1.

Η αντιμετώπιση του προβλήματος των ἀλάτων στα οπωροφόρα προϋποθέτει τα ἐξῆς:

1. Καλὴ στράγγιση του εδάφους ὡς βάθος 1 - 1,5μ. Ἄν ἡ ὑπεδάμια στάθμη εἶναι υψηλὴ απαιτεῖται ἡ κατασκευή στραγγιστικοῦ δικτύου πρὸ της εγκαταστάσεως του οπωρώνα.
2. Χορήγηση επαρκούς νεροῦ ὀρυκτοῦ ὥστε να ἐπιτυγχάνεται ἐκπλύση του εδάφους.
3. Ὀρυκτικό νερὸ καλῆς ποιότητας.

Ἄν το πρόβλημα ἔχει προέλθει

ἀπὸ ὑδατοδιαλυτά ἀλάτα τότε απαιτεῖται βελτίωση του στραγγιστικοῦ δικτύου και ἐκπλύση του εδάφους με ἄρδανο νερὸ καλῆς ποιότητας, ὥστε να απομακρυνθῶν τα ὑδατοδιαλυτά ἀλάτα ἀπὸ το ριζόσπρωμα. Η αντιμετώπιση εἶναι πολὺ πιο δύσκολη στις περιπτώσεις ἐκείνες που το νερὸ περιέχει Νάτριο που στην συνέχεια προσροφᾶται στα κολλοειδῆ του εδάφους. Τέτοια ἐδάφη ἔχουν κακές φυσικὲς ιδιότητες. Η βελτίωση στην περίπτωση αὐτὴ απαιτεῖ την προσθήκη γύψου ὥστε να αντικατασταθῇ το Νάτριο των κολλοειδῶν με ασβέστιο που δίνει καλὲς φυσικὲς ιδιότητες. Στη συνέχεια γίνεται ἐκπλύση με νερὸ καλῆς ποιότητας για την ἀπομάκρυνση των ὑδατοδιαλυτῶν ἀλάτων του Νατρίου ἀπὸ το ριζόσπρωμα.

Η δευτερογενὴς ἀλάτωση με το ὀρυκτικό νερὸ εἶναι πολὺ σοβαρὸ πρόβλημα και απαιτεῖται ἡ δέουσα προσοχή διότι μπορεί να μετατρέψει ἐδάφη παραγωγικά σε ἀκατάλληλα και μὴ παραγωγικά με πολὺ ταχύ ρυθμὸ. Το ὀρυκτικό νερὸ στα χέρια του παραγωγῶν μπορεί να αποτελέσει εὐλογία συγχρόνως και κατὰρα.

Πίνακας 2. Η ἀντοχή των οπωροφόρων στα ὑδατοδιαλυτά ἀλάτα

ΕΙΔΟΣ ΟΠΩΡΟΦΟΡΟΤ	ΑΓΩΓΙΜΟΤΗΤΑ (mmhos/cm)		
	00%	10%	50%
ΣΥΚΙΑ ΕΛΙΑ, ΡΟΔΙΑ	1,8 - 2,7	2,7 - 4	6
ΒΟΥΤΥΟΚΑΡΠΟΣ, ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΑ, ΛΕΜΟΝΙΑ	1,1	1,7	3,3
ΜΗΛΙΑ, ΑΧΛΑΔΙΑ	1,1	1,7	3,3
ΑΜΥΓΔ., ΒΕΡΙΚΟΚ., ΡΟΔΑΚΙΝΙΑ	1,1	1,7	3,3
ΔΑΜΑΣΚΙΝΙΑ, ΚΑΡΤΑΙΑ	1,1	1,7	3,3
ΑΒΟΚΑΝΤΟ	0,9	1,3	2,7

Σεμινάριο εκπαίδευσεως γεωπόνων στο Ίνστιτούτο φυλλοβόλων δένδρων

Για πρώτη φορά στη χώρα μας οργανώθηκε ειδικό σεμινάριο εκπαίδευσεως των γεωπόνων που να έχει σχέση με τη θρέψη των οπωροφόρων δέντρων. Την πρωτοβουλία και την ευθύνη για την οργάνωση ανέλαβαν η περιφερειακή Δ' νση Γεωργικής Ανάπτυξης ΚΔ Μακεδονίας και το Ίνστιτούτο Φυλλοβόλων δένδρων.

Το σεμινάριο πραγματοποιήθηκε στο διήμερο 27-28/1/83 σε ειδική αίθουσα του Ίνστιτούτου Φυλλοβόλων Δένδρων και το παρακολούθησαν οι ασχολούμενοι με τα δένδρα γεωπόνοι των 11 διευθύνσεων Γεωργίας της Κεντροδυτικής Μακεδονίας.

Στο σεμινάριο παραβρέθηκαν ο Νομάρχης Ημαθίας κ. Ν. Πινακίδης, ο προϊστάμενος της Περιφερειακής Υπηρεσίας Γεωργίας κ. Στεφ. Λαζαρίδης, καθηγητές του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, εκπρόσωποι πολιτικών και στρατιωτικών αρχών, εκπρόσωποι της Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Γεωργίας, εκπρόσωπος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, των Ενώσεων Συν' μών και Αγροτικών Συλλόγων, Προϊστάμενοι Ιδρυμάτων Ερεύννης, ο Επιθεωρητής ΑΤΕ, ειδικοί των Επιθεωρήσεων και Δ' σεων Γεωργίας και ΑΤΕ κ.ά.

Την έναρξη των εργασιών του Σεμιναρίου κήρυξε ο νομάρχης κ. Ν. Πινακίδης. Σύμφωνα με το πρόγραμμα μίλησαν και ανέπτυξαν διάφορα θέματα οι εξής:

Α. ΠΡΩΤΗ ΜΕΡΑ

— Χαιρετισμός από τον κ. Γ. Σιργιαννίδη Δ' ντή του Ίνστιτούτου Φυλλοβόλων Δένδρων.

— Σκοπός του Σεμιναρίου (Στ. Λαζαρίδης προϊστάμενος της Πε-

Ο νομάρχης Ημαθίας κ. Ν. Πινακίδης ζητάει την έναρξη των εργασιών του Σεμιναρίου

(Φωτογραφία Γιάννη Κοσμίδη)

ριφερειακής Δ' νσης Γεωργ. Αναπτύξεως Κ.Δ. Μακεδονίας).

— Εξέλιξη της θρέψης των οπωροφόρων δέντρων (Αγ. Ηλιάδης Ιγεωπόνος ειδικός Δενδροκομίας Π.Δ.Γ.Α. Κ.Δ. Μ)

— Λίπανση - θρέψη οπωροφόρων και εδαφολογικοί παράγοντες σχετιζόμενοι μ' αυτήν (Γ. Αργυριάδης, χημικός Ίνστιτούτου Εδαφολογίας Θεο) νίκης).

— Αποτελέσματα πειραματικού λιπάσεως 3 ποικιλιών ροδακινιάς με άζωτο, φώσφορο κάλι και κόπρο (Γιαν. Χατζηχαρίσης, γεωπόνος Ίνστιτούτου Φυλλοβόλων Δένδρων Ναούσης).

— Σωστή άρδευση για την εξασφάλιση καλής παραγωγής και ποιότητας φρούτων (Σαβ. Αθανασιάδης Διευθυντής Ίνστιτούτου

Εγγείων Βελτιώσεων Σίνδου).

Β. ΔΕΥΤΕΡΗ ΜΕΡΑ

— Φυσιολογικές ασθένειες γιγαριόκαρπων σχετιζόμενες με θρεπτικά στοιχεία και κυρίως με ασβέστιο (Δ. Στυλιανίδης, γεωπόνος Ίνστιτούτου Φυλλοβόλων Δένδρων Νάουσας).

— Τοξικότητα μαγγανίου και μαγνησίου των οπωροφόρων δένδρων σε περιοχές της Νάουσας. (Σπυρ. Σακελαριάδης επικ. καθηγητής εδαφολογίας Γεωπονοδασολογικής Σχολής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης).

— Επίδραση της αλατινότητας στα οπωροφόρα δένδρα (Ι. Θέρσιος επικ. καθηγητής Δενδροκομίας Γεωπονικής Σχολής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης).

— Συνεργισμοί και ανταγωνισμοί θρεπτικών στοιχείων στα φυλλοβόλα οπωροφόρα δένδρα (Κ. Χολέβας, γεωπόνος προϊστάμενος Φυτοπαθολογίας του Μπεννακείου Φυτοπαθολογικού Ίνστιτούτου).

— Η ασθένεια S C A L D (Σκάλνι επιφανειακό έγκαυμα) των μήλων ποικιλίας GRANNY SMITH και η αντιμετώπιση της (Οδ. Ντινόπουλος, γεωπόνος του Ίνστιτούτου Φυλλοβόλων Δένδρων Νάουσας).

Σημ. Νάουσας: Επειδή οι ομιλίες του Σεμιναρίου παρουσιάζουν σημαντικό ενδιαφέρον για τους δενδροκαλλιεργητές, από το σημερινό τεύχος και σε συνέχεια θα δημοσιευθούν περιλήψεις και τα συμπεράσματα.

'Ανοιξιάτικοι ψεκασμοί

ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ
ΤΩΝ ΦΥΛΛΟΡΥΚΤΩΝ

Από όλους τους φυλλορύκτες δύο δημιουργήσαν προβλήματα σε άρκετους μηλεώνες και αχλαδεώνες της περιοχής μας. Προβλεπεται για την λιθοκολέτιδα κορυφολιέλλα (LITHOCOLETTIS CORTICIFOLIELLA) την γνωστή άσπρη νάρκη και την λιθοκολέτιδα μπλανκορντέλλα (LITHOCOLETTIS BLANCATDELLA). Η πρώτη λιθοκολέτιδα προσβάλλει τα φύλλα της μηλιάς άπιδιάς και της κιδωνιάς. Η δεύτερη περιορίζεται μόνο στα φύλλα της μηλιάς. Τα αναφερόμενα έντομα έχουν στις πεδινές περιοχές συνήθως τέσσερες γενεές. Αυτή την εποχή (10 Μαρτίου) οι πεταλούδες των δύο εντόμων πετούν στις πεδινές περιοχές (Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων).

Πότε θα επέμβουμε; Ασφαλώς θα επιλέξουμε την κατάλληλη εποχή για να έχουμε το καλύτερο αποτέλεσμα. Τότερα από πολυτελείς παρατηρήσεις προσδιορίσθηκε η εποχή επέμβασως. Προσέχουμε το βλαστικό στάδιο των γνωστών ποικιλιών Στάριν και Γκόλντεν Ντελίτσιους. Όταν τα ανθρώρα μάτια παραπάνω ποικιλιών βρίσκονται στο στάδιο πράσινη κορυφή προς κόκκινη, ψεκάζουμε με κάποιο κατάλληλο έντομοκτόνο. (Ντιμιλίν, πυρεθρίνες χροσταθεί). Όσο αφορά τις πυρεθρίνες έπειδή δημιουργούν προβλήματα τετρανύχων πρέπει να αποφεύγονται κατά την θερινή περίοδο. Επίσης το Χροσταθεί πρέπει να αποφεύγεται στις ευαίσθητες ποικιλίες (παραδειγμα οι ποικιλίες μηλιάς Τζέρσεμιακ (JERSELMER), Πρίμα (PRIMA) κ.λπ.

Όταν οι ποικιλίες μηλιάς Στάριν Ντελίτσιας και Γκόλντεν Ντελίτσιους βρίσκονται στο αναφερόμε-

Από το Σεμινάριο των Γεωπόνων (φωτογραφία Γ. Κοσμίδη)

νο βλαστικό στάδιο (πράσινη προς κόκκινη κορυφή) στην συγκεκριμένη περιοχή. Ψεκάζουμε όλες τις άπιδιές, κιδωνιές και μηλιές. Ασφαλώς οι άπιδιές στην περίοδο που μιλάμε έχουν αναπτύξει αρκετή βλάβη. Η άσπρη νάρκη (λιθοκολέτιδα κορυφολιέλλα) προσβάλλει αδιάκριτα και τα τρία είδη που αναφέραμε. Οι προσβολές φυλλορυκτών

Του Οδ. Ντινόπουλου

της πρώτης γενεάς στα φύλλα της μηλιάς δεν είναι ορατές εκ πρώτης όψεως. Βρίσκονται στα πρώτα μικρά φυλλοράκια. Όταν θα εκπτυχθούν αργότερα τα κανονικά φύλλα της μηλιάς ή φωτοκία της άκμαίων φυλλορυκτών της πρώτης γενεάς θα έχει τελειώσει.

ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ
ΤΟΥ ΚΟΚΚΙΝΟΥ
ΤΕΤΡΑΝΥΧΟΥ

Ο κόκκινος τετρανύχος (PANOYCHUS ULMI) διαχειμάζει μόνο υπό μορφή αυγών. Είναι εύκολο

να διακρίνει κανείς τα «χειμωνιάτικα αυγά». Βρίσκονται συγκεντρωμένα επάνω στις φλούδες ή στις αναδιπλώσεις που σχηματίζει η φλούδα στους διατείς ή ετήσιους βλαστούς, συνήθως κοντά στους όρθαιμούς.

Ένωρίς την άνοιξη εκκολάπτονται τα αυγά. Οι νεογένητοι τετράνυχος εγκαθίστανται στα νεαρά φύλλα και αρχίζουν το καταστρεπτικό τους έργο. Πότε πρέπει να γίνει ο πρώτος ψεκασμός; Η απάντηση είναι απλή. Αμέσως μετά την εκκόλαψη, μόλις εμφανισθούν οι μικροί νεογένητοι τετράνυχος. Τότερα από πολυτελείς παρατηρήσεις διαπιστώθηκε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των αυγών εκκολαπτάται όταν το βλαστικό στάδιο της ποικιλίας Μηλιάς Στάριν Ντελίτσιους βρίσκεται στην «Κόκκινη Κορυφή». Όταν οι μηλιές της ποικιλίας Στάριν βρίσκονται στο βλαστικό στάδιο «Κόκκινη Κορυφή» ψεκάζει κανείς όλα τα είδη των δέντρων (μηλιάς, άπιδιάς, ροδακινιάς κ.λπ.) στη συγκεκριμένη περιοχή. Είναι αυτονόητο ότι τα αυγά του κόκκινου τετρανύχου θα εκκολαφθούν την ίδια ήμερομηνία ανεξάρτητα σε όποιο δέντρο ή ποικι-

λία ή είδος δέντρου βρίσκονται. Η εκκόλαψη των αυγών επηρεάζεται από τις καιρικές συνθήκες και όχι από το δέντρο όπου βρίσκονται.

Για τον ψεκασμό χρησιμοποιεί κανείς ένα εκλεκτό άκαρεοκτόνο Πικτιράν ή Πετροπόλ κλπ. Εάν είναι ανάγκη, μετά την ανθοφορία της μηλιάς επαναλαμβάνουμε τον ψεκασμό.

ΑΡΑΙΩΜΑ ΜΗΛΩΝ ΜΕ ΧΗΜΙΚΑ ΜΕΣΑ

Με το αραιώμα πετυχαίνουμε τρεις σκοπούς:

1) Αποκτούμε καρπούς μεγάλους με μεγαλύτερη εμπορική αξία. Βεβαίως υπάρχουν και άλλοι συντελεστές που εννοούν το μέγεθος του καρπού όπως είναι η λίπανση, το πότισμα, το κλάδεμα κ.λπ. αλλά, όπως είναι φυσικό, όταν υπάρχουν πάρα πολλοί καρποί σ' ένα δέντρο δεν μπορούν όλοι ν' αποκτήσουν κανονικό μέγεθος, επειδή δεν διατρέφονται όλοι όσο πρέπει.

2) Στις κόκκινες ποικιλίες Ντιλίτσιους, Στάρκιν κ.λπ. βελτιώνουμε το χρωματισμό των καρπών, διότι αυξάνεται η αναλογία φέλλων προς καρπό. Όπως είναι γνωστό, όλες οι οργανικές ουσίες που διατρέφουν τον καρπό και εκείνες που συντελούν στον καλύτερο χρωματισμό του, δημιουργούνται στα φύλλα. Αποδείχτηκε ότι κάτω από τις ίδιες συνθήκες φωτισμού, οι καρποί τρέφονται και χρωματίζονται καλύτερα, όταν σ' ένα καρπό αναλογούν 50—60 φύλλα.

3) Μειώνουμε την παρενδυτοφωρία, δηλαδή το φαινόμενο που βλέπει κανείς ένα δέντρο την μια χρονιά να καρποφορεί πάρα πολύ και την άλλη λίγο ή καθόλου. Όταν το δέντρο έχει κανονική καρποφορία έχει τις προϋποθέσεις και τις πιθανότητες να έχει την επόμενη χρονιά κανονική ανθοφορία κ.λπ.

Το χημικό αραιώμα έχει τα α-

κόλουθα πλεονεκτήματα:

1) Ο δεντροκαλλιεργητής μπορεί να επεμβεί πολύ νωρίς, όταν οι καρποί είναι πολύ μικροί και δεν έχουν πάρει ακόμα από το δέντρο πολλές θρεπτικές ουσίες. Στην εποχή αυτή το αραιώμα με το χέρι είναι πολύ δύσκολο.

2) Απαιτεί λίγα εργατικά χέρια και λίγο χρόνο.

3) Ο ψεκασμός είναι απλός και γίνεται όπως και οι ψεκασμοί καταπολέμησης εχθρών και ασθενειών.

4) Το κόστος είναι μικρό.

Έχει όμως το χημικό αραιώμα και ωρισμένα μειονεκτήματα. Επηρεάζεται από την ζωηρότητα του δέντρου και από τις κλιματικές συνθήκες που επικρατούν κατά την περίοδο του ψεκασμού.

Για το αραιώμα των καρπών της μηλιάς χρησιμοποιούνται διάφορες χημικές ουσίες. Από αυτές τα καλύτερα αποτελέσματα έδωσαν η ορμόνη Α'. Ναρθαλινοξικό οξύ γνωστής ως ΑΝΑ και το εντομοκτόνο Καρβαριλ (Σεβίν) οι δόσεις των φαρμάκων είναι για το Σεβίν 120 γραμ. σε 100 κιλά νερό και για το Ροπορίξ 100 γραμ. σε 100 κιλά νερό.

Για να προσδιορίσουμε τον χρόνο ψεκασμού θα λάβουμε υπόψη: 1) Τον αριθμό ημερών μετά την πλήρη άνθηση και 2) το μέγεθος των μικρών καρπών. Δηλαδή ο δεντροκαλλιεργητής θα ψεκάσει εφόσον περάσουν 10—20 ημέρες μετά την πλήρη άνθηση, οπότε ο μικρός νεοτρικός καρπός της κάθε ταξικαρπίας έχει διάμετρο 1—1,4 εκατοστά. Για να υπολογίσουμε τις διαστάσεις των μικρών καρπών παίρνουμε δείγμα από 20 καρπούς τουλάχιστο από διάφορα σημεία του δέντρου.

Το Σεβίν επειδή προκαλεί καρπόπτωση στη μηλιά δεν πρέπει να χρησιμοποιείται για την καταπολέμηση

της καρπόκαψας, εάν δεν περάσει τουλάχιστο ένας μήνας.

Οι δεντροκαλλιεργητές είναι φυσικό να διστάζουν να χρησιμοποιούν χημικές ουσίες για το αραιώμα των καρπών επειδή φοβούνται μήπως χάσουν την παραγωγή. Κάθε παραγωγή όπως να αποκτήσει προωπική πείρα καλό είναι να κάνει δοκιμές, ψεκάζοντας λίγα μόνο δέντρα με καρποπτοτικές ουσίες.

(Δες άρθρα 1) Οδ. Ντινόπουλος και Αθηνά Μάινου «Αραιώμα μήλων με χημικά μέσα Τεύχος 14 1981 σελ. 38—39» και 2) Ηλία Σαζακλίδη «Αποτελέσματα αραιώματος μήλων με χημικά μέσα Τεύχος 15 1981 σελ. 83»).

ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΡΠΟΚΑΨΑΣ ΤΗΣ ΜΗΛΙΑΣ

Για την καρπόκαψη της μηλιάς μιλήσαμε έκτενως σε προηγούμενο φύλλο της «Νιόουστα» (τεύχος 18 1982). Ας επαναλάβουμε μερικά πράγματα. Πότε θα γίνει ο πρώτος ψεκασμός; Τότερα από μακροχρόνιες έρευνες που πραγματοποίησαν τα Ειδικά Ίδρυματα Έρευνας, (Ίνστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων - Ίνστιτούτο Προστασίας Φυτών) προσδιορίστηκε η ημερομηνία επεμβάσεως (πρώτος ψεκασμός) για την καταπολέμηση της πρώτης γενεάς (διαχειμαζούσα). Η ημερομηνία επεμβάσεως σε μια συγκεκριμένη περιοχή συσχετίζεται με το μέγεθος των καρπιδίων των ποικιλιών Γκλόντεν Ντιλίτσιους και Στάρκιν Ντιλίτσιους. Ψεκάει κανείς στην συγκεκριμένη περιοχή όταν τα καρπιδία των αναφερομένων ποικιλιών αποκτήσουν το μέγεθος του μικρού καρπιδίου. Ο ψεκασμός φυσικά θα περιλάβει όλες τις ποικιλίες άγλαδας και μηλιάς που έχουν καρπό.

Αυτά τα λίγα για τον πρώτο ψεκασμό.

Ἡ λαϊκὴ ὀρχήστρα τῆς Νάουσας

Πρὶν λίγο καιρὸ, μερικοὶ νέοι τῆς πόλης μας ὀρεξιάτικοι γιὰ δράση καὶ προσφορὰ ἀποφάσισαν νὰ ιδρύσουν τὴν «Λαϊκὴ ὀρχήστρα Νάουσας». Ὑστερα ἀπὸ μεθοδικὴ δουλειὰ καὶ προετοιμασία, κατὰφεραν νὰ δημιουργήσουν μιὰ «σωστὴ ὀρχήστρα». Ἡ προσφορὰ στὴν πόλη μας θεωρεῖται ἀξιόλογη. Ἀς ἀπαριθμήσουμε μερικὲς δραστηριότητες τῆς νεοσύστατης λαϊκῆς ὀρχήστρας.

● Τὸ ξεκίνημα ἔγινε τὸν Γενάρη τοῦ 1981 ἀπὸ τοὺς Νίκο Ζιαμπάκα, Γιάννη Κοκοβίδη, Κώστα Μητσιάνη, Νίκο Παπαδόπουλο, Παντελὴ Βογιατζή, Περικλὴ Βελιγδένη καὶ Τάση Κάργα.

Τραγούδησαν στὸ Δημοτικὸ μας θέατρο γεμάτο ἀπὸ κόσμο καὶ τὰ ἔσοδα πῆγαν ὅλα γιὰ τὸ «Σχολεῖο πῶν προβληματικῶν παιδιῶν». Τοὺς παρουσίασε ὁ Θόδωρος Δώδης. Πιάνο ἔπαιξε ἡ Χριστίνα Ρούσου.

● Ξαναεμφανίσθηκαν στὶς 30 Ἀπριλίου τοῦ ἴδιου χρόνου μὲ μεγάλη ἐπιτυχία στὸ Γήπεδο, στὶς γιορτὲς τοῦ Ὀλοκαυτώματος καὶ τὰ ἔσοδα διατέθηκαν γιὰ νεφροπαθὴ συμπολίτη μας.

● Τοὺς ἀκούσαμε στὶς 13 Φλεβάρη τοῦ 82 στὸ Δημοτικὸ Θέατρο. Ἐμφάνιση ἐξαιρετικὴ. Στὸ πρόγραμμα συμμετείχαν γιὰ πρώτη φορὰ ὁ Γιάννης Δούτσος, ὁ Γόλης Βογιατζῆς κι ὁ Γιώργ. Κατωῶ καλῆς μὲ ὄργανα κιθάρα, ντράμς κλαρίνο ἀντιστοίχως. Τὴν παρουσίαση ἔκανε ὁ Τάσης Κουταλακίδης. Τὰ ἔσοδα διατέθηκαν γιὰ τὴν ἀγορὰ ὀργάνων τῆς Φιλαρμονικῆς μας.

● Ἀργότερα στὶς 12.10.82 τοὺς ἀκοῦμε στὸ ραδιόφωνο τῆς YEN ΕΔ. Μεγάλῃ ἐντύπωση ἔκανε τὸ τραγούδι ποὺ Νίκου Ζιαμπάκα

Τοῦ Τάκη Μπαίτση

«Διῶξε τὸν πόνο σου» (στίχοι μελοποίηση καὶ ἐκτέλεση Νίκος Ζιαμπάκας).

Πονεμένη μου φίλε
πού μέ τ' ἄστρα μιᾶς
κάθε βράδυ στὸ ρέμα
μόνος παραμυλᾶς

Διῶξε τὸν πόνο σου παλιέ μου
φίλε

κι ἔλα παρὲς μου στὸ καπηλιὸ
νὰ πιούμε οἱ δυὸ μας ἓνα ποτήρι
νὰ τραγουδήσουμε παλιὸ σκοπὸ
(δὶς)

Σὰν πουλὶ λαβωμένο
μὲ σπασμένα φτερά
στὴ γωνιά κουρνιασμένο
ποὺ τοῦ λείπει ἡ χαρὰ
Διῶξε τὸν πόνο σου παλιέ μου
κι ἔλα παρὲς μου στὸ καπηλιὸ
νὰ πιούμε οἱ δυὸ μας ἓνα ποτήρι
νὰ τραγουδήσουμε παλιὸ σκοπὸ
(δὶς)

● Στὶς 18 Δεκεμβρίου ἐμφανίζονται στὴ Νάουσα. Τὰ ἔσοδα τῆς ἐκδηλώσεως διατέθηκαν γιὰ τὸν ΤΟΝ

● Τὰ Χριστούγεννα τοῦ 82 ἐμφανίζονται στὴν τηλεόραση τῆς

ΕΡΤ καὶ μᾶς συγκινοῦν ὅλους. Ἡ ἐπιτυχία τοὺς δὲν μπορεῖ νὰ περιγραφεῖ μέσα σὲ δυὸ ἀράδες.

● Στὶς 8 τοῦ Γενάρη ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἴδια ἐκπομπὴ ἀπὸ τὴν ΕΡΤ.

● Στὶς 5 Μαρτίου ἡ Λαϊκὴ Ὀρχήστρα ἐμφανίζεται μὲ καινούργιο πρόγραμμα καὶ συγκινεῖ ἰδιαίτερως τὸ κοινὸ τῆς Νάουσας. Οἱ εἰσπράξεις διατέθηκαν στὸν ΕΟΣ Νάουσας.

Τὰ μέλη τῆς Λαϊκῆς ὀρχήστρας ἐπόσχονται νὰ βοηθήσουν ἀφιλοκερδῶς κάθε πολιτιστικὴ καὶ φιλανθρωπικὴ προσπάθεια τῆς πόλης μας. Τοὺς εὐχόμαστε ἀπ' αὐτὴ τὴ στήλη πάντοτε ἐπιτυχίες καὶ πάντα ψηλά.

Ἡ Λαϊκὴ Ὀρχήστρα Νάουσας ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς
Νίκο Ζιαμπάκα κιθάρα - τραγούδι
Γιάννη Κοκοβίδη μπουζούκι - τραγούδι

Νίκο Παπαδόπουλο μπουζούκι - μπαγλαμάς

Κώστα Μητσιάνη φουσαρμόνικα
Παντελὴ Βογιατζῆ κλαρίνο
Περικλὴ Βελιγδένη κιθάρα
Τάση Κάργα ντράμς

Κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο
"Ένα βιβλίο κατατοπιστικό έπιστημονικό με χρωματιστές εικόνες
Τι είναι τὰ κοκκοειδῆ (ψῶρες) καὶ πῶς καταπολεμούνται
Δὲν πρέπει νὰ λείψει ἀπὸ κανένα ἀγροτικό σπίτι

ΣΤΕΛΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ

Μπορείτε νὰ τὸ προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα
τοῦ Ἀγροτικοῦ Συλλόγου Ναούσης

ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΕΩΣ 400 ΔΡΑΧΜΕΣ

ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΟΥ ΤΑΚΗ ΜΠΑΪΤΣΗ

"Έκδοση συλλόγου «Μπούλες — Γενίτσαροι»

ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΤΟ
